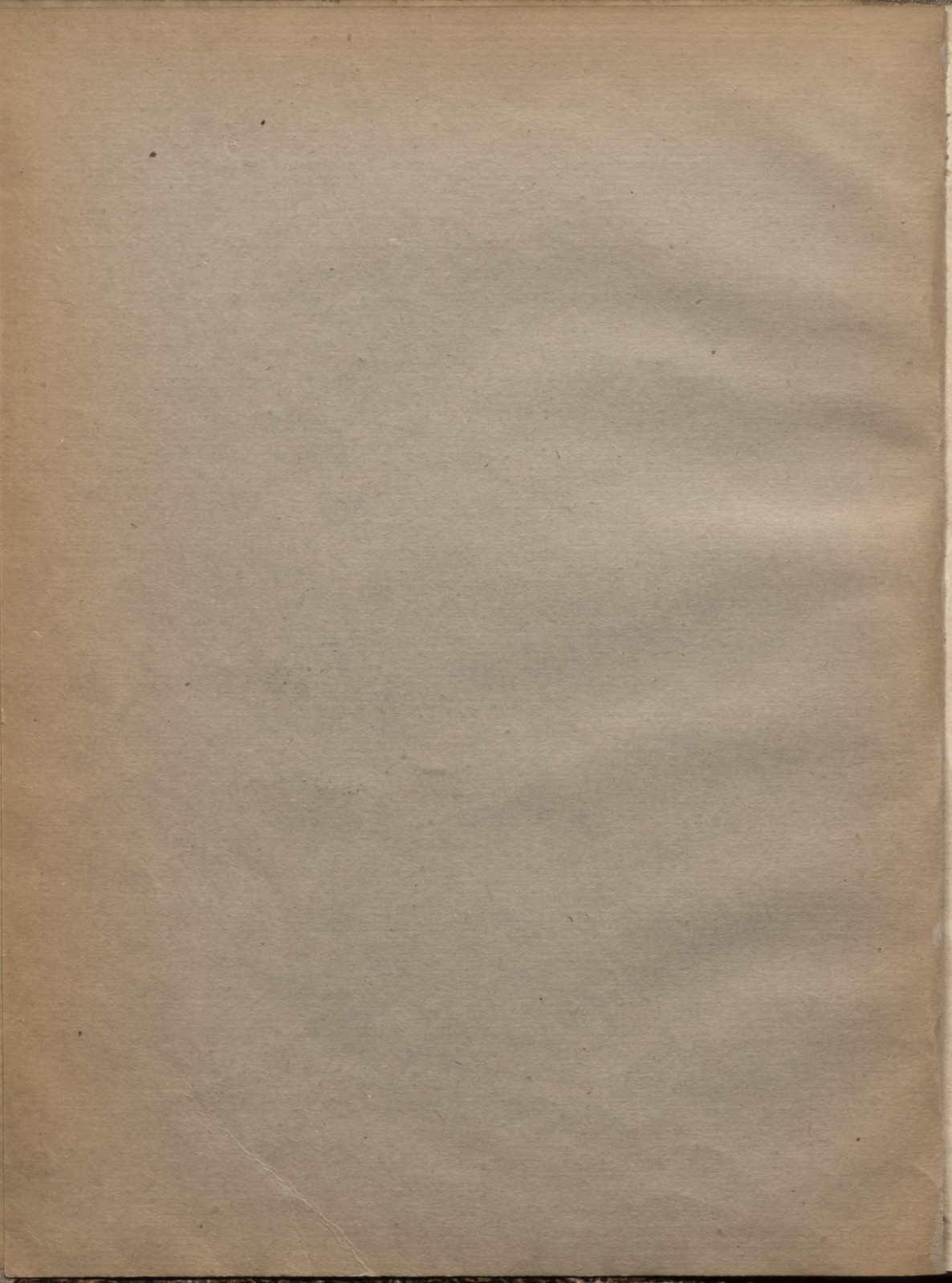

B
810.09

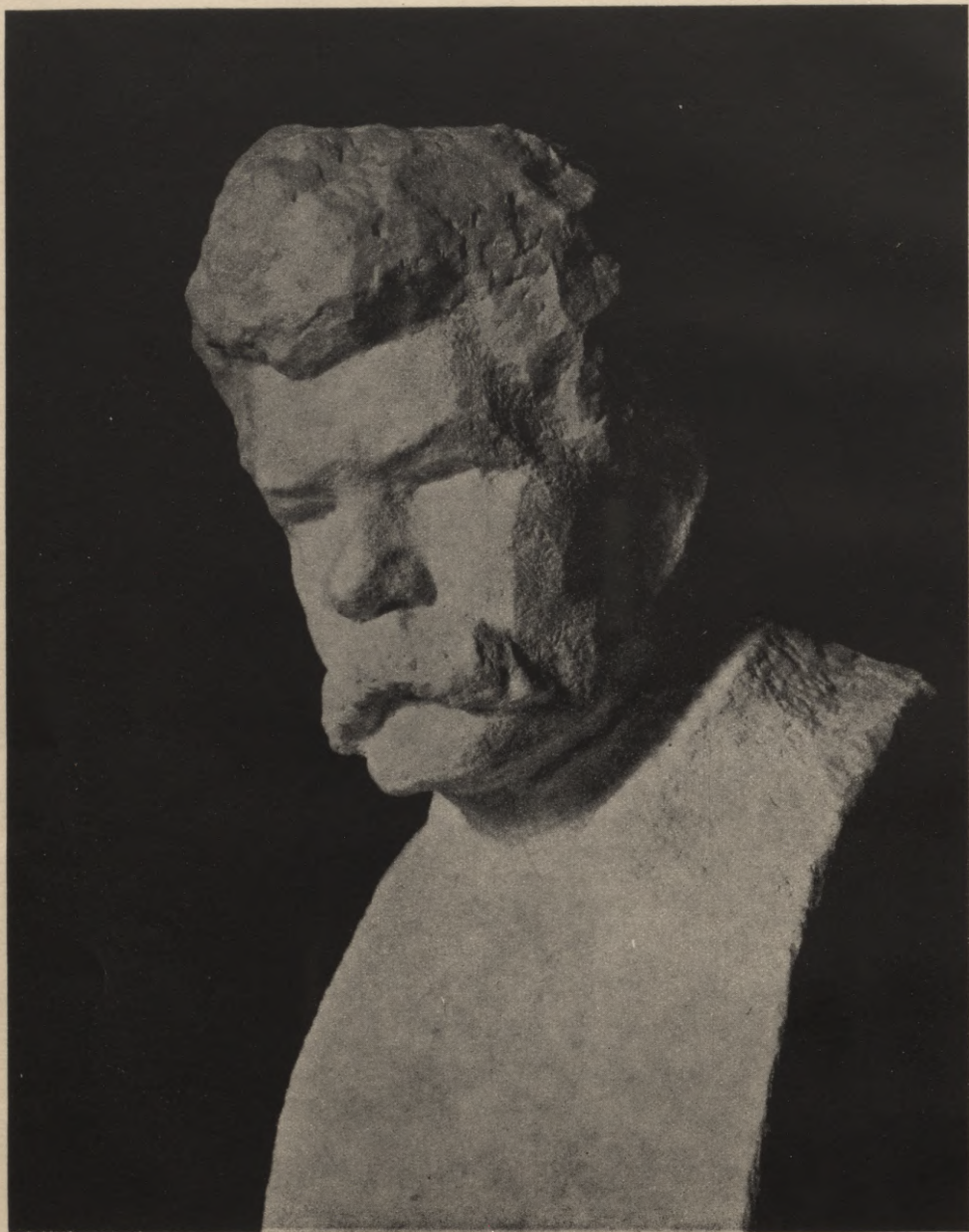
RUDOLFS
BLAUMANIS

30712/104

2

RUDOLFS BLAUMANIS.

T. Zalkalna marmars.

AB.3

B
810.09

00148

RUDOLFS BLAUMANIS

1863 - 1908 - 1923

ATMIŅU KOPOJUMS

PETERA ĒRMAŅA REDAKCIJĀ

RIGĀ, 1923

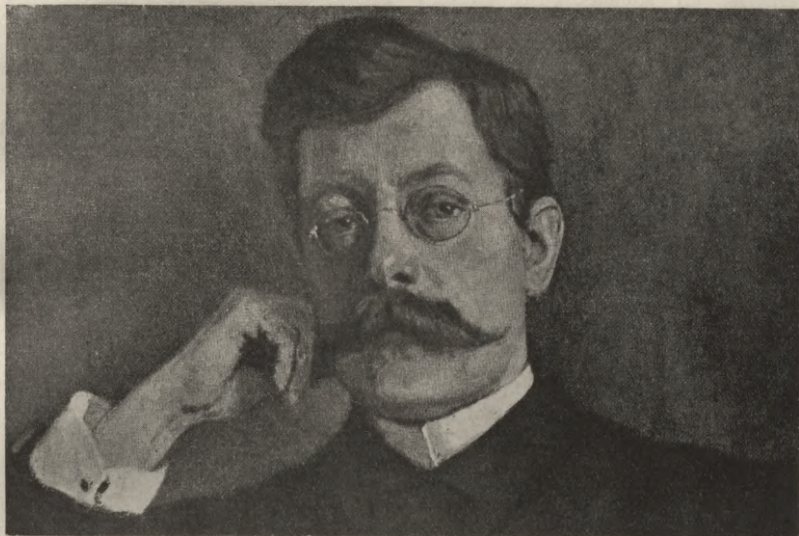
BLAUMAŅA PEEMINEKĻA FONDA KOMITEJAS IZDEVUMS

a L.V.B.
In. 87160

 60.
V
28
 V

56

Gleznojis Janis Rozentals.

Petera Ermaņa

Rudolfs Blaumanis.

Eevadam.

Rudolfs Blaumanis, kuŗa peemiņu tagad godinam, ir leelakais latveešu dramatiķis un veens no leelakajiem latveešu rakstneekiem vispār. Turklāt viņš ir leels un eevērojams sava laika jauno rakstneeku audzinatajs, un šai grāmatā eevētotās atmiņās par viņu starp citu arī ta viņa īpašiba gaiši kļūst redzama. Eevadam šās isās biografiskās ziņas par viņu un isas peeziemes par viņa darbeem.

Blaumanis dzimis Ērgļu muižā, Vidzemē, 1862. g. 20. decembri (vecais stils) jeb 1. janvari 1863. g. (jaunais stils). Viņa tēvs Matiss Blaumanis bij pavārs, bet māte Karlīne, dzimusi Šuberg — istabas meita. Puisens, kuŗu nokrustija Karli Rudolfu Leonidu, nodzīvoja muižā 6 gadus. Pēc tam viņa vecaki, eekrājuši drusku naudas, pārceļas uz Braku mājām, kuŗas Ērgļu īpašneeks fon Tranzēe teem iznomāja. Te nā-

košais rakstneeks, kuŗu vecaki sāk saukt viņa otrā vārdā — par Rudolfu, — lai labak izšķirtu no cita māju puisena Karļa, pavada turpmakos bērības gadus, līdz 10 gadu vecumam. Tad viņu nodod Ogres pagastā Rubinu Annas privatskolā, apm. verstes 16 no Brakeem. Blaumanis dzīvo pee skolotajas panzijā. Ta ir pilnīgi vāciska elementārskola, kuŗu galvenā kārtā apmeklē meitenes; zēni ir tikai daži. Blaumanis te eemācās labi vācu valodu un leelako daļu laika pavada meiteņu sabeedribā, eemācidamees arī meiteņu rokdarbus.

14 gadus vecs Blaumanis pabeidz šo pirmskolu un aizbrauc uz Rīgu, lai eestātos aprinķa vāciskajā tirdzniecības skolā. Te viņš pavada 6 gadus un, lai gan mācās ļoti cītīgi, tomēr galvenā kārtā interesejas nevis par komercpreekšmeteem, bet par valodām un rakstniecību. Ari

dzejot viņš mēģina, protams, vācu valodā. Ne visai labvēlīgo materiālo apstākļu speests, Blaumanis pasniedz arī stundas. Tirdzniecības skolu Blaumanis beidza 1882. g., pēc kam peenēma kantorista veetu kādā tirgotavas kantorī. Bet no turenēta viņš drīz atstājās un eedādās tēva mājās, lai gan vecakeem pa prātam šis viņa solis nebij.

Šai pašā gadā (1882) Blaumanis saraksta vācu valodā un nodrukā Rīgas vācu avīzē „Zeitung für Stadt und Land“ savu pirmo stāstu — Zeemsvētku stāstiņu „Wiedergefunden“.

Brakos Blaumanis nodzīvo 3 gadi un palīdz vecakeem lauksaimniecībā. Nu viņu arveem ceēšak sāk nodarbinat literariski nodomi, viņš macās latveēšu valodu gan no grāmatam, gan no savas mātes. Ar māti rakstneekam veemēr bijušas sirsnīgākās atteecības, tai viņš veemēr lasīja savus darbus rokkrastā un šur tur izlaboja un grozīja tos pēc viņas aizrādījumeem.

Vecakeem ilgak nepatika skolotā dela dzīve pa mājām, viņi sāka apskatītees pēc veetas un caur paziņam samekleja Koknesē Rudolfam muižas skriveņa veetu.

Koknesē Blaumanis pavadija divi gadi (1885 — 1887). Te viņš peeredzeja daudz netaisnības, redzeja, kā muižas laudīs un citi no muižas atkarīgeec tric un dreb barona Levenšterna un it īpaši varmācīgā muižas pārvaldneeka preekšā. Straujais jauneklis drīz sanāca naidā ar muižas pārvaldneeku un bij speests savu skriveņa veetu atstāt. Tomēr Kokneses dzīvei bij eevērojams eespaiids un rakstneeku, sevišķi tadēļ, ka te viņš izbaudīja savu pirmo un veenīgo dziļako, kluso mīlestību uz kādu jaunavu, kuru Blaumanis vēlāk eētvēris Kristīnes tēļ „Purva brīdejā“ un „Ugunī“. Šai laikā Blaumanis sāka latviski dzejot, un viņa pirmais drukatais dzejolis „Nakts“ (šis dzejolis ir vēlāk pārstrādatais pazīstamais „Vasaras nakts“) parādījās „Mājas Veesa“ lit. peelikumā 1886. g. Viņš nodrukats ar Petera Jirgenzona parakstu; šis P. Jirgensons bij Koknesē zirgu puisis — ugunīgs, nevaldams, Blaumaņa sevišķi eemīlets raksturs, kuru viņš vēlāk attēlojis Edgarā.

Blaumanis pārņāca tēva mājās kā dilonslims, kas splauj asinis un kam jāarstejas. Veselību viņš atgūst tikai pamazām un pilnīgi nekad vairs. Ērgļos dzīvodams, viņš sadraudzejas tuvāk ar draudzesskolotāju Jirgenu un eepazīstas ar mācītāju Zunti, kuŗš rakstneekam dod grāmatas no savas bibliotēkas. Blaumanis sevišķi eeceenī Dikensu un Rozegeru. 1887. g. Blaumanis nodrukā „Baltijas Vēstnesī“ pirmo latviski rakstīto stāstu „Nezāle“ un no ta laika nepārtraukti darbojas mūsu rakstniecībā.

Turpmākā Blaumaņa dzīve norīsinās gan Brakos, gan visvairāk Rīgā. Rīgā rakstneeks ir

tuvs līdzstrādneeks vācu laikrakstam „Zeitung für Stadt und Land“ un tulko tur savus stāstus vāciski. Te viņš nāk ceēšakos sakaros ar vācu sabeedribu un ļoti tuvu sadraudzejas ar eevērojamo dzejneeku Viktoru fon Andrejanovu, šo diženo garu, kam nebij veetas veetejā balteešu sabeedribā, kuru eeņīda veetejee vāceēši, kuŗš nomira nesapirts un varbūt, pateicotees balteešem, nav eekļavus pat gandrīz neveenā vācu literatūrvēsturē. Blaumanis no vāceēšem eemanto sevišķi savas ideālī-smalkās ārejas izturešanās formas. Viņš pārvalda arī vācu valodu tikpat pilnīgi kā latveēšu. To peerāda arī viņa vācu lirīkas skaištea atdzejojumi; sevišķi Ģetes Minjonas dzeesma, kura pilnīgi spēļ dzejas ziņā aizsneegt oriģinālu.

1891. g. Blaumanis laiž klajā savu pirmo lugu, un ta ir joku luga „Zagli“. Ta iznāk viņa pašā apgādībā. Ar nākošajām lugām „Lauņais gars“ (1892) un „Pazudušais dēls“ (1893), sevišķi ar pēdejo, Blaumanis kā dramafīkīgs gūst leelu eevēribu, tālu pārspeidams līdz tam mūsu leelako dramatiķi Adolfu Allunānu. 1893. g. iznāk arī viņa stāstu kopojums „Pee skala uguns“. Ari tas kļūst eevērots, atzīts, tautā populars. Tas vēltīts rakstneeka mātei.

Ar 1893. gadu Blaumanis vairs nedarbojas vācu laikkrastā. Dr. P. Zālītis atjauno veco snauduli „Mājas Veesi“ un aicina talkā visus eevērojamākos rakstneekus. Te arī Blaumanis dzīvi peedalās, sevišķi, kad Zālītis nodibināja arī „Mājas Veesa Mēnešrakstu“; arī ša žurnāla vadībā Blaumanim ir dalība. Viņš vada it īpaši „Mēnešraksta“ satīras nodaļu „Zobgala paspārne“. No 1898. g., Zālītim „Deenas Lapas“ vadību uzņemotees, Blaumanis še top par redakcijas locekli. Zālīša izdevumos Blaumanis sastrādā līdz 1901. gadam.

Ap šeem izdevumeem pulcejās tā sauktā „jaunā strāva“, kuŗas mākslas principus — pārmērigo naturalismu un kailos dzīves posta un „apstākļu“ tēlojumus — Blaumanis stingri apkarōja. Paša karstākajā jaunās strāvas laikā 1895. g. Blaumanis it kā demonstredams raksta par kunīgaikšķeem („Auseklis, Reeteklis un Sārta“), pasaku par velnīneem („Velnīpi“), polemizē dzejā ar Aspaziju par dzejas uzdevumu. (Par visām šām leetām viņam sevišķi Pipiņš-Vizulis uzbruka). Vēl druseiņ vēlāk viņš saraksta satīru par „lupatbrenčeem“ — „Jaunais laikmets“ (ta nāca klajā tikai 1922. g. „Latvju Grāmatā“ № 2). Tomēr jaunā strāva aizņem arī Blaumani. Dramā „Potivāra nams“ (1897), — kuŗa gan nepeeder pee Blaumaņa labākajām dramām, neskatotees uz dažām spēcīgām veetam un skaisto dialogu, — aizķerts tolaiku „moderns“ problems. Un ar „Sinam Ualba“ (otrādi apgreests: Blaumanis) parakstītā „Oda“

(1896) ar savu spēcīgo nemeeru pret Latvijas dzīves, cilvēku un conteenu necību sacēla „veenstrāvēņoos” leelu sašutumu.

Šai laikā drukā parādījās Blaumaņa eevērojāmākās, skaistākās, vērtīgākās noveles: „Baltais” (1896), „Romeo un Julijs” (1897), „Dancis pa trim”, „Salna pavasari”, „Purva bridejs” (1898), „Andriksons”, „Nāves ēnā” (1899). Ar 1895. g. sāka parādīties arī Blaumaņa skaištee, formā visai pilnīgiei liriskēe dzejoļi.

1901. g., sakarā ar Rīgas pilsētas domneeku vēlēšanām un „D. Lapas” redaktora izturešanas pa vēlēšanu laiku, daudzi Zāliša izdevumu līdzstrādneeki no teem atteicās, to starpā arī Blaumanis. Zeemā, „Peterburgas Avizem” nodibinotees, viņš pārceļas uz Peterpili un vada no sākuma populāro satirisko nodaļu „Purva malā”, vēlāk, Needram aizejot, visu literārisko peelikumu. Peterpili Blaumanis nodzīvo no 1901. līdz 1903. gadam. Te nu avižneeka darbs ir ļoti nomācošs un kā mākslineeks Blaumanis šais gados maz spēj parādītees. Tomēr 1902. g. nāk klajā joku luga „Skroderdeenas Silmačos”, neveen labākā Blaumaņa komedija, bet līdz šim labākā tāda arī mūsu rakstneecībā. Bet kritika viņu uzņēma naidīgi, uzņēma ar teesām apbrīnojamu nesaprašu. Tomēr veenā ziņā Blaumanim nāca par labu viņa žurnalista gadi Peterpilī un citur: viņa dzīvē eevadīto jauno rakstneeku skaits arveen peeauga, viņa draugu skaits vairojās. Tur bij Skalbe, Akuraters, vēlāk Krūza, Štrāls, Laicens, Austrīņš un citi. Tee satīkās ar viņu pilsētā, tee ceemojās arī Brakos. Ergļos Blaumaņa tuvākais draugs bij dzejneeks P. Blaus, Ergļu pagasta rakstvedis. Ar viņu Blaumanis pavadījis daudz jauku brīžu, ar viņu tas dalījees preeka un sāpju domās.

Kad „Pet. Av.” materiālā ziņā eestīga arveen dziļak, Blaumanis no tām atstājās. Viņš nu vairak peegreezās jaunajam, J. Veismaņa vadītajam žurnalam „Verotajs”. Tur (1904) nodrukata viņa eevērojāmā luga „Indrani”. Ta sacēla vispāreju eevēribu. „Indraneem” driz sekoja „Uguni”. Šai laikā Blaumani nodarbina arī leelā stilā rakstītas tragedijas nodoms, un viņš sāk strādāt pee „Genovevas”.

1905. gada revolūcija Blaumani ļoti sajūsmīnāja, kaut gan viņš nevereja peekrist socialismam un ta pārmerībam. Dziļi un sāpīgi viņu aizķēra sekojošā 1906. gada reakcija ar šausalīgajām soda ekspedīcijām. Tas redzams dažos dzejoļos un prozas tēlojumā „Uz miroņu svētkem” („Stari” 1907. № 2.). Reakcija aizrāva un izklīdināja arī Blaumaņa draugus kur kuņ; arī P. Blaus bij speests dotees tājumā.

1906. gadā Blaumanis eestājās „Latvijas” redakcijā kā atbildīgais redaktors. Ar jūliju 1907. gadu avizi sāka parakstīt J. Štumbergs;

Blaumanis palika kā literāriskās un satīriskās („Skaideena”) nodaļas redaktors. Atkal avižneeka darbs aizņēma daudz, tik daudz laika. Tomēr Blaumanis uzrakstīja skaisto novelīti „Mēmais precineeks” (1907) un dažus teesām brīnīšķīgu humoristīskus „Skaideenas” gabalus.

Rakstneeku sāka peemeklet slimība. Jau 1907. g. vasarā viņš nopēetni slimoja. Un 1908. g. sākumā, braukdam uz Ergļeem, uz savas mātes 70. dzimundeenu, viņš saaukstejās, un saslima ar diloni.

Labu laiku par rakstneeka slimību neveens nezināja. Māmiņa kopa savu dēlu; vajadzeja ārstetees, bet trūka naudas. Tad no Rīgas izbrauca Dr. A. Skuja, izmekleja rakstneeku un paziņoja laikrakstos par viņa stāvokli. Nu tika rīkoti Blaumaņa vakari un teatŗa izrādes viņam par labu, nāca zeedojumi un saradās līdzekļi. Nu vareja braukt uz Somiju. Ergleneesi uz krēsļa iznesa savu rakstneeku līdz leelceļam un eeguldīja ratos.

Blaumanis Somijā apmetās Takaharju sanatorijā. Kļuva labaki, bet tomēr slimība guva uzvaru un 22. augusta rītā (v. st.) 1908. g. Rudolfs Blaumanis aizmīga uz mūžību. Viņu pārveda uz dzimteni un paglabāja Ergļu kapos.

Blaumaņa mākslas leelums pastāv viņa stila noteiktībā, metaliskā ceetībā un leelā skaidrībā, viņa eevērojāmā tēlošanas plastikā un tēloto raksturu un dvēseles kustību spilgtā un pilnīgā izveidojumā. Viņš sintezē visus 90. gadu realistus, paceldamees kā mākslineeks augstu pār viņeem. Blaumanis ir pilnīgi objektīvs, bez kādas tendences. Viņš tēlo cilvēka sirdi, viņš min to kā grūtako miklu. Kāds neizbēgams likteņa spēks guļ un valda pār cilvēkeem, un viņu dzīvi loka dažādu kaislību vētras. Tur ir mīlestības kaislība, kuŗa speez ūgunīgo Raudupeeti visu atstāt un aizmirst, kuŗa leek Kristīnei visu panest, visu paceest un sekot tikai savai sirdij; ta pati kaislības vara rauj uz atyaru Edgaru un „Genovevas” Golo. Pilnīgi savā bezrūpībā padodas saveem instinkteem Tiltiņš („Aizveen lilla!”) un Birkenbaums („Nāves ēnā”); viņi ļaujas, lai tee viņus nes, kur nesdami. Kaislību leesmojumeem rada ir arī atreebibas un apvainotu teesību sajūta („Andriksons”). Un vaj Bungatiņš („Sestdeenas vakars”), kas savu dzīvi citeem atdevis, ar nav rīkojees kādas neizprotamas varas dzīts? Viņš citādi nevereja.

Blaumaņa noveles ar savu preekšzīmīgo valodu, ar saveem kā bronzā izleatajeem tēleem veenmēr peederēs pee mūsu rakstneecības meistararbeem. Skolas eeteicams Blaumani lasīt, lai jaunā paaudze peesavinatos daiļu, latvisku stilu un raksturošanas mākslu. No Blaumaņa daudz mācījušees mūsu vēlākee prozaīki: Austrīņš, Jaunsudrabiņš, Laicens u. c. Un kā dramatiķis

Rudolfs Blaumanis ar spēcīgi uztvērtu dramatismu, dzīvavejam dialogeem un leelisko tehniku līdz šim mūsu literatūrā nav ne no veena vēl pārspēts. Ari uz slimības gultas rakstītais, izjūta dziļi subjektīvais „Sestdeenas vakars“ veidots ar tādu pat meeru un stila pilnību, tā ka šis brīnišķīgais veencēleens tālu pārspēj daudzas leelas peecēleenu dramas.

Ari Blaumaņa humors, veetam asi-dzelīgs, veetam saulaini-rotāļīgs, var noderēt kā īsta, sulīga, gracioza humora paraugs. Un beidzot ari liriskā jaapbrīno Blaumaņa leelā skaidrība un īstā liriskā izjūta (peem. „Līgo“).

J. Akuratera

Atmiņas par Rudolfu Blaumani.

I.

Si skicejuma nolūks nav, tēlot Blaumani kā mākslinieku, dzejnieku, spreed par viņa darbeem, iztirzāt, pētīt vaj šķirot. Preekš tam nepeetaktu nekādu studiju, ne ari nodziļināšanās. Pazīt Blaumani kā mākslinieku no kritiku spreedumeem, būtu vāja ēnas bilde. Pazīt viņu kā mākslinieku var veenīgi viņa darbos un tur tad teeši jagreežas katram par sevi.

Attēlodams savas atmiņas, es gribetu viņu atkal reiz redzēt kā cilveku un ari kā mākslinieku, kuŗa dzīvīvais tēls vel smaيدا mums pretim; to viņa attēlu, kas nav tikdaudz viņa rakstos, kā sirdis, kuŗas sajutušas viņa sirds silto un plašo mīlestību.

Kad Rudolfs Blaumanis aizvēra savas acis, es biju tālu no Latvijas. Kaut kur mazā Kreevijas pilsētā man peenāca laikraksta numurs, kur bija ziņa par viņa nāvi. Un personīgi preekš manis tā likās, ka viss tur dzimtenē kļuvis tukšaks un ka atgreežotees neveens nenāks pretim ar to mīļi smaidošo vaigu, kāds bija mirušajam dzejniekam. Tad es zināju, ka mums latveešu rakstneekem un dzejneekem nav vairs otra tāda drauga, un deezin vaj kad vairs būs.

Pirmo reiz Rudolfu Blaumani satiku, kad viņš bija vēl zeedošs un spēka pilns. Tas bija apmēram 1899. gada rudenī. Es biju kā skolotajs veentulā nomalītē, Jumurdā, tuvu pee Ergļeem, pee Blaumaņa dzimtenes. Blaumanis strādāja toreiz pee Plates'a laikraksteem. Dīvaini, ka pirmo reiz sateekotees viņš tik silti un sirsniņi speeda man roku, kā senam draugam. Biju tikai pāris neecigus dzejolišus eesūtījis „Deenas Lapai“, bet viņam tomēr bij daudz laipnu vārdu, gan ne glaimojošu, bet drīzak

Kas Blaumanis bijis jaunajiem rakstneekem, to vislabak var pastāstīt viņi paši (tagad jau ne vairs jaunee) savās atmiņās. Teem viņš neveen dzejas skolotajs, bet ari palīgs un draugs visās personīgās rūpēs, sākot ar materialām raizem un beidzot ar intimākām siržu leetām.

Jau drīz 15 gadus Blaumanis atdusas savā dzimtenes kapsētā, bet uz viņa kapa nav peemiņas zīmes, kas rādītu, kas tur dus. Ir laiks tautai atmaksāt to, ko Blaumanis viņai devis. Cerams, uz to pamudinās ari šī grāmata.

pamācošu. Un šķiroties lūgums, lai neaizmirstot viņam eesūtīt dzejas, vaj ko citu. Kādu eespaudu tas atstāja uz jaunu rakstneeku, grūti izsakams; to vajaga pašam izjust.

Par to, kā Blaumanis sneedza roku un veda jaunos dzejneekus pee attīstības, — par to laikam varēs daudz mīļa un laba teikt vismaz divas trešdaļas no mūsu tagadejiem dzejneekem.

Un kā viņš pazina, kuŗš ir dzejneeks!

Viņš pats man atzinās kādureiz, ka viss esot redzams cilveka acīs. Un tapēc laikam viņš tik mīļi un sirsniņi mēdza nolukotees pār savām brillēm taisni acīs kādam, ko viņš mīleja. Ilgi vēl gadeem viņš atmīnejas tādus un stāstija par viņeem. Tā par mūsu dzejneeku V. E. viņš reiz man stāstīja, tas eenācis līdz ar kādu otru zeminarīstu, savu beedri pee viņa Brakos vasarā, laikam no zeminara uz mājām celodami.

„Mēs runajām par literatūru, par dzeju un tad ari par jaunajiem dzejneekem, kādi toreiz bija Plūdons, Poruks, Aspazija. E. sajūsmīnājas, acis mirdzeja viņam“.

„Bet nu jūs tak ari esat dzejneeks“, Blaumanis teicis uz viņu.

Jaunais cilveks nosarcis un stingri leedzees; ne, ne, viņš ne-esot dzejneeks, kā to gan varot domāt!

„Neleedzatees“, teicis Blaumanis, „to jau jums no acim var redzēt, ka esat dzejneeks“.

„Ja, bet viņam bija skaistas, tīras un dzīdras acis“, nobeidza Blaumanis savu stāstījumu.

Tad kāds cits gadijums. Par tām pašām skaidrajām acīm Blaumanis ari mīleja stāstīt, kad runāja par savu jaunības draugu, tagadejo komponistu M.

Bet viņš redzēja arī, kā cilvēks mainās, un tas atstāja uz viņu sāpīgu eespaudu. Viņš nesa tad to veens klusi pee sevis, daudz ja pāris vārdeem eeminejās — un tad viņam vajadzēja atkal kāda ar skaidrām acīm un skaidru dvēseli. Lūk, kapēc viņš veenmēr un veenmēr mekleja jaunus dzejneekus, itkā preekš atspirdzinašanās no maldeem un dzīves pār-gudrības, jo pats savā dvēselē viņš bija varbūt arī kā bērns, veenmēr skaidrs un nepeeetams zemām sajūtam. Pats tak viņš atzīstas kādā traģiskā dzejolī, kapēc viņš ne-esot grimis līdz tik daudzem saveem draugeem:

„... Jo mani sarga
Nabadzība un kauns“.

Ar kādu milestību Blaumanis rūpejās par jaunajem dzejneekem, peevedīšu nedaudzus peemērus no savas dzīves. Varu teikt, ka vissmagakos brīžos, kad neveena roka vairs pretim nesnedzās, Blaumanis bija tas, kas nekad tālu nebija no manis, kaut gan apkrauts darbeem un dzīvodams pats dažreiz trukumā, pat slims būdams.

1904. g. vēlu rudenī Rudolfs Blaumanis atrada mani kaut-kur pee Grīziņkalna mazā istabiņā, kopā ar četreem citeem beedreem. Stāvoklis bija teesām bēdīgs, izejas gandrīz nekādas. Viņš bija eebraucis no laukeem un tūlī mudināja mani, lai brauc līdzī. „Tu beigsees te, tas ir skaidri redzams! Man gan tikai divas istabiņas, bet iztiksim, nāc tikai līdzī“.

Un nelīdzēja nekādas izrunas, bija jabrauc. Bija auksts un jau sneegs. Kokneses stacijā mūs gaidīja kalps ar zirgu. Blaumanis noskatījās uz mani: gandrīz 40 verstes ar manu plāno uzvalku — ne, tas nevarot būt! Un eevilcis mani kautkur istabiņā sāka ģērēt un tistīt. Savu silto virskreklu atdeva, visas savas segas aptīstīja, apsedza kā bērnu, un tad tikai devamees ceļā.

Un savai mīļajai vecajai mātei viņš jau daudz neka nestāstīja, — ak, cik dažu labu tādu bālu tēlu viņa bija redzējusi pee Rudolfa ceemojamees! Un visu labako, kas veen viņeem bija lauku mājā, viņi deva. Man bija klepus. Pats viņš mani apsedza gultā ar siltām segam, peeneša tēju, medu, ko veen sadabudams. Un es guleju tik maigī, kā sen nevaru atminētees, un domāju: deezin kapēc viss tas? Es tak viņam nebiju neka laba darijās, itneka.

Un viņš tak pats nebij bagatneeks. Viņš pats atzinās, ka tikai veenīgi ar savu dramu honora-reem viņam eespējams nomaksat leelo rentes naudu par Brakeem. Pēc mēneša laika es vareju atkal kā atjaunots dotees atpakaļ uz pilsētu, pavadīts atkal no viņa nopeetnā rūpīgā skata un gādības.

Tad nāca revolūcijas laiki. Dzīve mūs izšķīra. Blaumanis bij leelas deenas avizes redaktors,

es — politisks ceetumneeks. Leekas, starpība ļoti leela, ja eevēro vēl to ļoļalo stāvokli, kādu eeņēma nemeera laikos viņa avize. Bet viņa sirds nerēķinājās ar to, kā tas izskatītos, ja viņš nodotos apceetinateem nozeedzneekeem. Un viņš nāca.

Viņš nebaidījās neka, viņš nenoleedza sakara ar teem, kuŗus gribeja glābt.

Viņš eenāca slepenpolicijā, drošs, skaidrs, izdabuja satikšanos un nodeva man un dzej-neekam A. desmit rubļus ar peezīmi, ka šodeen viņam vairak ne-esot klāt, bet uz preekšu varbūt vairak varešot dot. Tad viņš speeda man roku, sēriģi pasmaidīja un aizgāja.

Tas bija viņa pēdeģais rokas speedeens.

Pusgadu vēlāk viņš nonāca centralceetumā mani apmeklet — pirmais apmekletajis pēc sešu mēnešu ilgas veentulības bija viņš atkal ar savu rūpību un mīļo smaidu. Bet dubultas dzelzu restes, caur kuŗām sarunājamees, neatļāva man saņemt viņa roku. Viņš stāstīja, ka mani izraidīšot, eeteica izvēleees Pleskavu kā tuvako veetu, izprasīja par manu stāvokli un sirsnigeem vārdeem atvadījās — uz redzešanos. Un tā viņš no manis aizgāja — vairak netīku viņu redzejis.

Bet aizmirsts es nebiju, lai gan viņu varbūt biju vairak peemīrisis.

Pirmais, kas mani apceemoja svešumā ar vēstuli, bija atkal viņš. Tuvojās Jaņu deena. Viņš zināja, ka esmu veens bez līgo-dzeesmam, bez draugeem un vaiņageem. Un gribedams darīt man mazleet preeka, viņš pats ar savu roku veenkārši ar spalvu bij uzzimejis ap karti ozollapas, tā kādu zariņu, kaut ko vaiņagam līdzīgu — vairak tak viņš neka nevareja darīt. Ja, tāds vaiņags — tādas nedaudz lapas ir tomēr skaistas un mīļas.

Un atkal pēc kāda laika viņš man peesūtīja avizi un darbu — tulkošanai, lai man būtu eespēja dzīvot.

Vēlāk viņa vēstules aizsneedza mani Somijā un pat ārzemēs. Peetika nedaudz vārdu par grūto stāvokli, un viņš greezās pee Literatūras fonda, izdabuja man mazu pabalstu, lūdza kādu manuskriptu, un veenmēr viņam bij tāds droši-naījums, tāds meerinājums.

Melancholiju pee malas! — tas bij viņa jaun-gada vēļejums man uz 1908. gadu.

Te jau viņa vēstulēs reizām manamas kā eerunas par slimību, kuŗa, kā leekas, apmekleja viņu arveen beežak un beežak. Viņa vēstules nāca retak un retak. Pēdeģas, kuŗas sūtīju uz Ērgleem, viņam jau uz slimības gultas, palika bez atbildes, izņemot veenu karti, kuŗā viņš izsaka cerības, ka varbūt drīz varešot celtees. Kādas bija šīs cerības, to visi zinam.

Tā viņš man sekoja visgrūtākajos brīžos.

Tas ir tikai vispārīgs attēlojums, atsevišķee gadījumi nav visi atminami, un man būtu jāsaka K. Skalbes vārdeem:

„Tu vaināgs pats uz manu deenu kapa“.

Es zinu, ka viņam bij mīļāki cilvēki par mani. Daudz vairak par viņu varetu stāstīt varbūt dzejnieki Skalbe, Austriņš un citi.

Un ja tad nāk vilšanās — ak, cik tas sāp tad sirdī. Blaumanim tādu vilšanos laikam bij jāpeedzīvo daudz. Kad kādā vēstulē no Somijas eeminejos viņam par to, ka draugi pavisam mani aizmirsuši, viņš meerīgi un skumji rakstīja man: „Par draugeem nesūdzees daudz. Kas gan dziļak izjutis draugu nepastāvību kā es, un tomēr es vairs negribu sūdzēties“.

Un cik gan rūgtu vilšanos un peedzīvojumu viņam vajadzēja panest, lai varetu rakstīt smagos vārdus:

Kas draud drūmak kā kaps,
Kas speež grūtak par grūt?
No ta, ko mīļojam
Aizmirstam kļūt.

II.

Mākslas darbs ir mākslineeka dvēseles atspoguļojums dzejā, gleznā vaj muzikā. Pēc šī atspoguļojuma mēs apjaušam viņa radītāja būtņi. Pee Blaumaņa viņa attēls visdzīvāk un visredzamāk eespeepees dramās un stāstos, mazak dzejā, kuņa veetam ir moderna, — viņa estetiskās sajūtas auglis.

Blaumanis ir tautas rakstneeks, un, varetu teikt, mums veenīgais ari ar savu dvēseli. Visi tee tēli, kas kustas viņa dramās, reiz teeši dzīvi gājuši gar viņa acim, un tikai noapaļoti no viņa rokas, pastiprinati vaj pavājinati.

Kad 1904. g. rudenī uzturējoss kādu laiciņu Brakos, Blaumanis rakstīja savu dramu „Uguni“.

Tas ir mans „Purva bridejs“, viņš teica, — šis Edgars, no ta es neteeku vaļa.

„Purva bridejs“, kā zinams, ir viņa godalgotais stāsts „Menesrakstā“, un sižetu no ta viņš ņēma ari „Ugunij“.

Viņš stāstīja tad savas talās jaunības stāstu, kad viņš kādu laiku bijis Kokneses muizā par rakstvedi. Tur bijis kāds trakuljoss zirgu puisis — viņa Edgars, ugunīgs un bezbēdīgs, bet traģisks. Tur visi citi redzētee un attēlotēee cilvēki, tur ari Alders — viņš pats.

Viņš rakstīja šo dramu ar apbrīnojāmu peespeešanos, eedomājotees savos varoņos, stripoja un pārrakstīja. Saveem varoņeem viņš juta līdzī kā dzīveem cilvēkeem, līdz asaram. „Es nevaru veenaldzīgi izturetees, kad nāk izšķīrošāis brideis“, viņš teica. Likās, viņš izjuta pats katru jūtu un Edgara leelo traģiku pilnīgi sevi. Tapēc ari viņš tik stipri mīleja savus tēlus. „Uguni“ viņš tureja par savu labako un pilni-

gako darbu. Viņš stipri gaidīja, ko nesīs izrāde. Vaj sapratis, ko viņš gribejis teikt? Vaj akteepeem būs pa spēkam? Tur vajagot akteepra ar milzīgu spēku, citādi viņš neka daudz neeerot.

Pēc izrādes viņš man rakstīja garu vēstuli. Viņa lūgai nebijis to panākumu, ko viņš gaidījis. Ar akteepeem viņš maz apmeerinats, izņemot Daci Akmentīņ Kristīnes lomā, kuņa tēlojuse tā, ka viņš kautku pilnīgaku nemaz nevarot eedomaties. Bet viņš nedomā, ka tapēc, ka luga uzņemta pavēsi, viņai būtu maza vērtība. Galvenāis esot deenas notikumi, kas aizņēmuši visus prātus (tas bija 1905. g. sakumā) — politika. Visi prasot pēc Gorķija lūgam un sabeedrīskām dramām. Bet lūgai viņš tomēr paredz nākotņi. Kā redzam, viss peepildījē — Gorķijs nobīdīss no skatuves — „Uguni“, kā dvēseles tēlojums, dzīvos uz skatuves veenmēr.

Kā viņš līdz jutis saveem tēleem, to viņš pats atstāstīja par „Pazudušo dēlu“ un „Indraneem“. Rakstot „Pazudušo dēlu“, viņš par Krustiņu vairak reizes raudājis. Vaj tad nevarētu palikt viņš dzīvs, vaj teešām tam jāeet bojā? Viņš domājis visādi — ne, viņam jāeet bojā, tāds cilvēks nav vairs glābjāms. Tāpat apmēram viņam bijis ar Indranu tēvu. Bet tās cīņas, ko viņš pārceetis, rakstīdāms „Uguni“, tomēr, leekas, traģiskākas. Dziļi eespeepees dzejneeka atmiņā tas laiks, ko viņš pavādījis Kokneses apkārtnē, un neaizmirstāmi ari daži cilvēki. Vēl 1906. gadā Blaumanim uzrakstīss kāds lirīssks prozas gabaliņš „Tur, kur neveens nav bijis“ (druk. „Staros“), vēl tur viņš atmin krastu ar jauno ozolāju un Johaniteešu kapu krusteem, kas jau zemē eegrīmuši. „Un tur nāca ari mans „Purva bridejs“, — viņš saka kādā veetā.

Tad tāds Noliņš, Edziņš, Līze vaj Klēnga, visi tee viņam kautkur reiz stāvējuši acu preekšā kā modeļi, par vīseem viņš zināja pastāstīt, kā un kur ar teem satīcees. Noliņš, tāds reiz bijis Brakos kā puisis; Indranu Eevu redzējis kautkur reiz saimneekojam, Klēngu un citus lišķus mācītees pazīt muizā dzīvodāms.

Un tā ka tēli viņa dramās ir īstenības tēli, tad viņš rūpejās ļoti par to, lai viņus attēlotu teeši un pilnīgi. Un tapēc viņš uz pirmizrādem gāja ļoti uzbudināts. Vaj viņš būs attēlojē peeteekoši pilnīgi, lai publika saprastu, ko īsti nozīmē tāds un tāds tēls? Šo uzbudinājumu viņš nekad nevarēja apseeest un runāja par to katru reiz, kad gāja uz pirmizrādem. Un tad, kaut gan neapmeerināts, viņš akteepeem bij tomēr reizem pateicīgs par kādas lomas pareizu uztveršanu.

Par to neveens nešaubās, ka Blaumanis nomīra par daudz agri; varbūt daudz gadus vēlak

viņš būtu tikai aizsneedzis savu makslineeka pilnību.

Atmīsimies tikai peem. Henriku Ibsenu, kuŗa satricinošās dramās vaj visas radītas pēc viņa peecesmitā gada, katrā ziņā ne preekš četrdesmitā.

Man atmiņā te tikai viens peemērs, no kuŗa veen varetu spreedt, ka savus labakos darbus Blaumanis aiznesa līdzī mūža meegā. Jau ilgaku laiku viņš mēdza runat, ka pēc „Uguni“ viņam nāktu, ja nemaldos, „Ģenoveva“ un tad leela traģedija „Sausā vasara“. Par šo „Sauso vasaru“ viņš lika man stāstījis vairakas reizes. „Es nezīnu, kā es to uzrakstīšu“ viņš teica, „ta ir man tik satricinoša un šausmu pilna! Tur vajadzēs daudz strādāt un slīpet; viņai jābūt pilnīgakai par „Pazudušo delu“ vaj „Indraneem“. Pēc satura spreedot, „Sausā vasara“ būtu no laucineeku latveešu dzīves. Ta ir posta vasara, likteņa nenovēršams lēmums. Deeva dusmība un postošs spēks. Tur zemneeks, kam lauks izdedzis no sausuma viss kā sarkana svelmes ķerta zāle. Visi mājās nāk un eet kā nāves apdvesti. Pat dvaša leekas miruse. Velti paceļ rokas visi lūgšanās — debess ir zili-melna un speedoša. Tur ir arī kāda baroneete ar savu delu, kuŗeem gan neka netrūktu pat sausajā vasarā. Beigu cēleena noteek likteņa treeceens. Savelkas leetus, dzirdams pērkonis. Visu acis eemirdzas — posts būs garām! Te — breemīgs krusas brāzeens nāk leetus veetā, rūtis logeem izbirst — pedīgais teek nomaitats, kas uz laukeem atradās. Un tad pārkoņa spēreens, — veenīgais baroneetes dēls, kuŗš kopā ar māti meklejis patversmi zemneeka māja, teek nosperts. Tāds apmēram traģedijas sižets, kuŗu tik ilgi Blaumanis gatavoja savam darbam

Atminos redzejis uz viņa rakstamgaldā kādu personu sarakstu, kur katram tēlam bij peezīmetas blakus viņa īpašības: cītība, sirdsskaidrība, augstprātība, naidis vaj kas cits. Tā viņš, man leekas, izveda visus savus dramatiskos darbus. — Būdams pēc dabas teēši tautas rakstneeks, Rudolfs Blaumanis tomēr stipri ceeinija moderno sajuumu dramu — varbūt tikai peemērotu saveem teeleem no tautas dzīves. Kā mazs, bet sirsnīgs darbs būtu minams „Sestdeenas vakars“. Kādu reiz viņš stāstīja par kādu savu veenceleena dramu — kur visam vajadzētu notikt tikai gandrīz no sajuutam un nojaudam veen un nedaudzos vārdos. Būtu itkā vakara krēsla un kādā mājā māte un dēli gaidītu tēvu, saimneeku pārnākam no teesas vaj no muižas, kur viņš aizgājījis lūgtees par savu māju, no kuŗas tam jāizeet grūtu apstākļu dēļ. Viss satīts miglā, dārzs, koki; eešalcais vējš, kā ko nelabu vēstīdams; ilgi visi skatās tālumā, nāk un eet istabā, kamer ēnās kaut

kur karajas pee zareem viņu nelaimīgais tēvs, kuŗš nevarējis panest likteņa treeceenu.

Tāds viņa temats norādā, ka pat mistīks elements stāveja viņam ļoti tuvu. Tas parādīees viņa tēlojumā „Tur, kur neveens nav bijījis“ un dramā „Sestdeenas vakars“. No modernajeeem rakstneekeeem viņš pēdeja laikā ceeinija arī Meterlinku un Hugo fon Hofmanstalu.

III.

Rudolfam Blaumanim bij kāds rakstneecības veids, no kuŗa viņš nevarēja ne par ko atteiktees. Tas bija humors un satīra. Kur viņš arī būtu strādājis, visur viņam gāja līdzī pee laikraksta seviška nodala — humoristiskā. Viņš mēdza teikt, ka latveeša daba ir tikai tad pilnīga, ja viņai netrūkst ļautrības un asprātības. Man leekas, ka Blaumanis bija pirmais istais latveešu humorists, kuŗš neizteica neko greezīgu, ļaunu vaj pārak skarbu, bet viņa humors bija labi mērķets, no tautas mutes ņemts ar veenu istajā veetā, kaut gan reizem rupjš, — bet tāda jau nu reiz ir mūsu tautas daba.

Te mums jāatminas viņa daudzās joku lugas, pat burleskas. Zīmīgi, ka pate pirmā luga „Zagli“ viņam joku luga.

Viņa luga „Skroderdeenas Silmačos“ bez šaubam labākā latveešu joku luga savu tīpisko latveešu raksturu un tēlu bagatībā. Šo lugu viņš teicās rakstījis ļoti veikli un drīzi — divu, triju nedēļu laikā. Pirmizrāde, leekas, bija 1902. g. Rīgas Latveešu teatrī.

Toreiz kā mākslas kritīkis pee „Mājas Veesa Menešraksta“ un „Deenas Lapas“ strādāja Jānis Asars, kuŗš arī uzrakstīja par mineto lugu bārgu, varetu teikt, pat iznīcīnošu kritīku, kuŗā Blaumani nostādīja vaj par visu balaganu paraugu un, ja nemaldos, teica, ka tādas lugas tautai varot atnest tikai samaitāšanu.

Blaumanis panesa visu meerīgā garā, bet zīnu labi, ka viņš bij tā kā noskumis. Šo kritīku viņš atmīnējās vēl ilgi pēc tam, bet pārleecīnats bija tomēr par to, ka minētā luga ir bijuse vajadzīga.

Reiz, tas vareja būt 1904. gada beigās, Blaumanis gadījās Rīgā, kad atkal tika izrādītas „Skroderdeenas Silmačos“.

„Nu, vaj tad tu ar esi redzejis tā labi „Skroderdeenas“, viņš prasīja man izrādes deenā.

„Ne,“ es atteicu.

„Nu labi, es tad tevi vedīšu noskatītees, bet tad bus jāsakā, ko tu īsti par to domā.“

Viņš apgādāja biļetes, un nosēdāmees pašā pirmajā rīndā.

Blaumanis pats bija preecīgs un līgsms; izteļoja man savus tīpus un aprakstus, kas kuŗais

ir. Pa izrādes laiku viņš sirsniņi smējās pats līdzī un sevišķi pee izdevīgākas tēlošanas no akteeru puses. Protams, bija jasmejas, jo kurš gan nav smēies par „Skroderdeenam“.

„Nu redzi nu,“ teica Blaumanis pēc beigtas izrādes. „Saki, vaj tad rakstneekam nav teesības rakstīt komedijas? Nu, kas tad tur ļauns? Bet Asars, peemēram, ņemas un sirdas tīri ne par ko. Vaj tad tur kādas idejas sludinātas, vaj kas? To jau es nemaz ne-esmu gribējis darīt—veenkārši, lai cilvēks pasmeetos; jautriba tak atjauno garu. Tee cilvēki, leekas, nemaz nezin, kas īsti ir joki un jautriba... Ne, ne, es nenozēloju, ka esmu uzrakstījis šo gabalu.“

Es, protams, vareju tikai peekrist. Un kā tagad redzams, „Skroderdeenas Silmačos“ ir veenīgā dzīvā jautribas luga, kas eepazīstina mūs ne tikai ar tautas dzīvi, bet arī ar dzejneeku. Kam patik, lai runā par tautas samaitāšanu caur jautribas lugu.

Pēdējā laikā gan Blaumanis nodevās vairāk nopeetnām lugam, bet no ta nevar spreest, ka viņa humors būtu izsīcis. Cik atminos, viņš loloja domas par kādu jaunu komediju iz Rigas dzīves. Bet ta, viņš teica, būšot daudzeeem par krustu. Man palikuši atmiņā tikai savadee tēli min. komedijā, kā peem. advokats—Rikelgrēze, namu īpašneeks—Svilinatus, lopuārsts—Paclop u. t. t.

Un pasargi Deevs viņam satikt kādu vecmeitu ar mopsi. Tad viņa acis sāka šķeelet tā šķelmīgi un smaidoši pāri briļļu stīkleem, un tad nāca leetas, kuŗas gan neveena madamiņa nebūtu izturejuse, lai tai vaj desmit mopšu būtu.

Tūlīp pēc tādām madamam nāca uz zoba zīnamas sugas ceenigtēvi, tad precības kāri skuķi, un tikai tad viņam nesimpatiskee dzejneeki. Bet dzejneeka personu viņš atšķīra no viņa dzejas, un nebūt nebija partejīks. Tā par kādu no jaunakajeem dzejneekeem,^{*)} kuŗa personu viņš ne acu galā nevoreja redzet bez zobgalibam, viņš teica, ka par viņa dzeju latveešeeem vēl daudz būšot ko runat.

Zīmīgas bija viņa atjautīgās, parupjās atbildes, ko viņš deva rakstneekeem, būdams par literāriskās nodaljas vaditāju.

Reiz es 1900. g. eesūtīju „Deenas Lapai“ trīs neleelas fantazijas. Divas viņš nodrukāja, bet trešo ne, un ziņoja man „vēstulneekā“: „Pee fantazijam nekad nevajaga peekārt galā, kā desu striķīti, morali, jo tad zūd iluzija.“

Ar to es biju izārstets uz viseeem laikeem. Pēc Blaumaņa dzejam un dramam spreežot, būtu jadomā, ka viņš pavisam neinteresejas par politiskeeem notikumeem. Bet tā nebūt nebija. Viņa satira reizām izraudzījās veeļu no politiskeeem

deenas notikumeem. Tādas satiras par deenas notikumeem viņam bija sevišķi atjautīgas. Bet tās viņš lasīja tā paklusām, noslēpumaini, likdams peevērt durvis un klausitees uzmanīgi. Kad klausitājs vaj plīsa no smeekleem, tad autors tikai pasmīneja un tā laimīgi raudzījās pāri savām briļļem. Šis politiskais šaržs^{*)}, kas pee mūsu toreizeeem apstākleeem pavisam nevoreja parāditees vispārībā, kā satiriskas dzejas forma palika neizteikta un tautai nepeeeetama.

Blaumaņa humors, kā jau mineju, reizām bija parupjš, sevišķi sarunās. Bet dzīvē beeži nāk preekšā, ka tee cilvēki, kuŗi arīgi ir vissmalkakee, ar maneerem un valodu, un sarkst vaj no katra neeka vārda, sevī ir tomēr nekītri. Un otrādi—tee, kas droši valoda, beeži veen sevī tīraki un tikamaki. Kas Blaumani pazīst, tam jasaka, ka viņš savā būtībā bija skaidrs, un tapēc vārdos drošs.

Blaumanim, kā mineju, bij arī savs ironisks skats uz rakstneekeem un pat dažās epigramas. Par katru no saveem pazīstameem dzejneekeem draugeem viņam bij savs spreedums un satiriska kritika. Atminesimees tikai viņa monografijas-miniaturas dzejas veidā, kuŗas eespeestas „Staros“. Katrs dzejneeks eetvērts oriģinālā pantā un tūlīp redzama Blaumaņa simpātija vaj antipātija. Sevišķi viņš neceeta, ja kāds bija pārāk eedomīgs uz sevi. Un jau pavisam ne, ja kādam preekš skaista satūra nebija skaistas formas. Blaumanis domāja rakstīt par katru dzejneeku mazu telojumu stāstiņa veidā, kur izteiktu savas domas par to. Par K. Skalbi viņam tads mazs zīmejums nodrukats „Vērotajā“.

Par kādu lirisku dzejneeku, kuŗam daudz smalkas latviskas sajūtas un muzikas, bet nekādas formas—viss chaosā, Blaumanim būtu bijis apmēram šāds stāstiņš: Saules pilna, bet peekvēpusi latveešu zemneeka istaba. Tur pee galda sež kāds skaists zēns, viņam rokā zelta kamolīts, no kuŗa tas ritina spožus pavedeenus. Bet galds netīrs un ar ēdeena paleekam un putras beezumeem nolaistīts. Un zēns (dzejneeks) valsta savu zelta kamolīti pa netīro galda virsu un pats to savazā un novārta, un arī pats paleek netīrs.

Man leekas, zīmīgaku un atjautīgaku kritiku grūti būs rakstīt—tik mazos apmēros.

Bet Blaumaņa satira tādās reizēs nebija ļauna, izņemot tos gadījumus, kad viņš kādu rakstneeku nevoreja eeredzet kā cilvēku, kā personu. Viņa humors un labsirdība pret kādu cilvēku bij gandrīz nešķīrami kopīgi. Ar satīru viņš gribēja audzināt sevišķi tos, kuŗus mileja, un daudzi viņu arī te pārprata.

^{*)} Sevišķi interesantas bija viņa „poemas“ par tropanintineeka Alekseja peedzīmšanu un par Bobrikova nobumbošanu Somijā. J. Ak.

^{*)} K. Jakobsons.

IV.

Tā Rudolfs Blaumanis bij ceeši veenots ar saveem mākslas tēleem un ari dzejneekem. Bet ja viss tas atkrit nost, ja Blaumanis nebūtu bijis ne dzejneeks, ne mākslineeks, tad visā pilnībā viņš pats man stāv preekšā kā cilveks. Katram cilvekam ir sava īpatnība, kas valda par visu viņa raksturu, un Blaumaņa īpatnība bij viņa sirds. Cilveki, kupeem sirds nēem pārsvaru pār aprēķinataju, auksto prātu, tagadejā sabeedriībā ir dziļi nelaimīgi, asiņojoši cilveki.

Un te, man leekas, es atkal redzu viņu vēl dzīvu un smaidošu. Viņš abraucis no laukeem Rīgā un apmetees kaut kur veesnicā vaj pee pazīstameem, un tad visi jaunakee rakstneeki eet viņu apmeklet. Viņš laipni aicina eekšā un noleek savu darbu pee malas. Apsveicinas, leekas, tā pavēsi un tad vispirms nēmas rāt: ko nu esot atkal palaidis vaļā, uzrakstijis kautko — tādu nepilnīgu, vaj citadi pārsteidzees. Rājeens ir pārleecinošs un pat ass veetām: sāku jau nožēlot, ka esmu nācis. Tad nemanot viņa balss paleek maigaka, viņš pats sāk atvainot visus grēkus un beidzot ir jau pavisam labs un mīļš. Aprasas par visu un vēriģi aplūko un drīz nomana kādu savadību pee ceemīņa.

„Tu, leekas, esi palicis daudz vājaks, noleeseijs, asiņu tev nav seja, vaj ne-esi slīms?“

„Bet kas tad noticees? tu jau izskatees tik pesimistīgs, ko tad tev kāds padarijīs?“ Neva-jagot daudz bēdatees, pasaulē neveens nav varejīs laust beezos mīrus ar krūtīm... Un tā klausotees jūtees atkal apmeerinats un drošaks.

Tad viņš dalija savu pusdeenu vaj vakariņas ar ceemīņem, kupi visvairak bija jauneek rakstneeki — un to apstākļus Blaumanis labi pazina. Eedams uz teatri vaj koncertu, viņš aicinaja tos līdzī un pērka teem biļetes, un neveenu veen nakti uzņēma savā istabiņā tādus, kupeem nebija kur palikt.

Pārdzīvojis pats veentulības un daudzeiz trūkumu pilnu jaunību, viņš zināja, kā ir ap sirdi tādeem, kam vēl dzīve sveša un visi maldi preekšā.

Un gribedams tādeem apmeerinat kaut cik jaunu mekletaļu vilšanās rūgtumu, Blaumanis peedāvāja teem savu draudzību, kuņa tādās reizes nezinaja pat robežu.

Un Blaumaņa traģedija bij taisni ta, ka viņš neprasiņa atmaksu par draudzību.

Jau agri viņš bij peedzīvojis vilšanos. Kādā dzejolī „M. V. Mēnešrakstā“ viņš saka ardeevas saveem draugeem, kupeem tik veegļprātīgi sneedzis pretīm savas rokas un uz visām pusem meklejīs pēc draudzības. Bet „draugeem“ viņa uguns bijusi vajadzīga preekš kāpostu podu uzsildišanas (t. i. praktiskeem nolūkeem), un to viņš nav varejīs atļaut.

Atminos, ka eestājotees revolucijas laikam viņš runāja ar jaunaņem rakstneekem un mēģināja tos atrunat no pārsteigšanās. Viņš redzeja, ka nodotees saļūms pilnai idejai un eet preekšā ir tikpat, kā sašķelt galvu pret akmeni. Bet brīdinājums tais laikos bij kas smeeklīgs, reakcionars, un, saprotams, jauneek rakstneeki no ta neka negribeja dzirdet. Un tā cēlas pārmetumi, itkā viņš gribetu uzmestees par noticeeju un aprobežotāju, un viņam bij japanes dažs skarbs vārds. Pateesībā viņš pats dega līdzī tautas ilgam, ko vislabak zin tee, kas viņam vistuvak stāvejuši.

Viņš tikai nesa sirdī žēlumu par teem, kuri kritīs bez kādeem panākumeem. Un kaut daudzeiz pārprasts un nīcinats, viņš tomēr visur sneedza savu roku, kur veen varedams.

Politiskee notikumi peđeja laikā veda viņu sadursmē ar dažu labu no jaunaņem rakstneekem. Reiz izteicu viņam pārmetumu par „Latvijas“ virzeenu, kad viņš tur vēl bij par vaditāju.

Viņš savā vēstulē starp citu atbildeja: „Ne-errojees par politīku — apmeerinees, viņu vismaz taisa pārleecināti cilveki ar skaidru nolūku.“

Toreiz viņa vārdus nesapratu, bet tagad tos sāku saprast.

Revolucijas notikumi stipri aizņēma viņa dvēseles dzīvi un, jadamā, būtu ari eetvērti viņa nākošajos darbos. Viņš beeži mēdza runat par šausmu pilnām dramam, kuņas varetu rakstīt; viņš nedarot to veenīgi tadē, ka pavisam nebūtu tās eespējams ne drukāt, ne uz skatuves izrādīt.

Runajot par politīku, nevar nēminet ari par tautību. Būdams savas tautas bārenites dēls, Blaumanis bija pilns ar viņas cerību un viņas neevu pret tautas pretineekem. Ir teesa, dzīvē beeži Blaumanis satikās peem. ar vācu aristokratīju. Viņš prata ceenit smalkjūtību un humanitāti, un te starp tautībām viņam nebij izšķirības. Bet kur parādījās ceetsirdība un neželība, tur viņš bija tālu nost no vācu leelmaņem. Viņš runāja par Baltijas baroneem ar ironiju. Viņi jau esot izbālejuši, garīgi nespēcīgi, sastinguši. Latvešu tauta tos pāraugšot kā jauns zaļums sakaltušu zāli.

Un kam gan nebūs atmiņā viņa stingrā uzstāšanās domneeku vēlešanas jautajumā Rīgā ap 1900. gadu, kad viņš pat savas pārleecības dēļ zaudeja veetu pee Plates'a laikraksteem? Tad „Peterburgas Avīzu“ atjaunošanās kā jauns vilnis sita aizmigušās tautas krastus — tur bija tik daudz no Rudolfa Blaumaņa spēka. Ja, vajaga pazīt tos apstākļus, kādos dzīvoja Bl. uz laukeem, lai saprastu viņa sirds pukstešanu ari preekš visas tautas. Blaumanim ir kāda spītīga un, varetu teikt, klasiska novele *Andriksons*. Par šo Andriksonu viņš reiz stāstīja, kad abi

kādā deenā gājām pār Ergļu laukeem. Leekas, tas bija rudenī. Kāda apkārtne! Visur redzamas pelekas mājiņas, purvaini, kalnaini un neauglīgi lauki. Blaumanis rādīja man kādu māju, kurā ne-esot neveena eemītneeka — augstas rentes dēļ. Tad viņš runāja par dažēem savu darbu tēleem un arī par Andriksonu, kuŗu bezizejas stāvoklis speež uz ārprātīgu, traģisku soli. Ceru, ka man peedos, ka eeminejos par šo Blaumaņa vismazak eevēroto īpašību — tautas un tēvijas mīlestību, jo viņa tēls man dzīvs tikai savu savu īpašību pilnībā.

Blaumanis pēc savas dabas bij īsts estetiķis, un tas parādījās arī viņa āreene. Viņš nevarēja ceest ne mazako nekārtību pee sava apģērba, vaj nepeekļājību satiksmē ar citeem. Viņa gaita, saruna, viņa grāmataš, dzīvoklis — viss bija kā apdvests no viņa estētiskās sajūtas. Mani pārsteidza ar savu veenkāršo eekārtojumu viņa istabas Brakos, kur viņš tik beeži uzturējās. Preežu zariņš, vaj kāds savits vainags, vaj ne-daudzas mazas glezniņas bez kleedzošeem rāmjeem — tas bija tā neparasti, bet tikami.

Un bagatīgu veelu viņa humoram deva tā sauktee zilo kreklu un gaŗo matu laiki, kad imitejot bosjakus un Gorkiŗu, katrs jauns cilveks grībeja būt brīvs no „sabeedriskām formam“, t. i. no zinama apģērba. Ari te viņa asā satira sagādaŗa viņam daŗu labu eenaidneeku. Vispārīgi viņš nevarēja eedzīvotees to cilveku psiholoģijā, kuŗeem viss nebija smalki estētisks tiklab ārēji, kā arī viņu darbos. Uz tā pamata tad eēlas viņa sadursmes ar rakstneekem, kuŗi bija ļoti jūteliģi un neceeta nekādas pamācības. Bet šīs viņa pamācības nebija ļauni domatas, un ne veens veen latŗju dzejneeks mācījees ceenit daiŗu formu mākslā no Blaumaņa. Un viņš varēja sajast katru neeŗņu. Reiz 1907. gadā eesūtīju viņam dzejas preeķš viņa laikraksta. Viņš tās nodrukaja un nākošā vēstule rakstīja man: „Tavi trīs dzejoļi man patika ļoti labi. Tu zini gan, ka Tava dzeja man ne ikreizes peeejama, bet šoreiz es baidīju. Tikai tas „tik...“ tik...“ mani trauceja un maitaja jūtoņu (Stimmung).“ (Dzeja bija leetota neveetā dabas simbolika.)

Blaumanis vareja panest daudz nepateicības no mīļeem cilvekeem, viņš vareja gadeem ilgi gaidīt, kad atkal kāds, kam viņš tik daudz laba darijīs, atminesees viņu. Un tad viņš tam sneedza atkal laipniģi roku pretīm, un viss bija aizmirsts. Par draŗu nepateicību vaj apvainojumeem viņš runaja ļoti reti un tad tā, sevišķi ar želumu, vairak noželodams, nekā pārmesdams, un pēc tādām sarunam bij kluss un skumju pilns. Daudz draŗu viņam nevajadzeja, bet toteesu mīļakus un tuvakus viņš vēlejas. Reiz rakstīju viņam par to, ka viss irst un drūp, kam esi

uzticejees. Mana vēstule laikam bij izlikusees par melancholisku un viņš meerinaja:

... „Un tad mans lūgums: met, brālīt, to grūtsirdību pār bordu! Ir teesa, ar draugeem eet vāji... Bet ir taŗu katram vēl veena otra silta sirds, pee kuŗas peeglausteēs. Būsim peeticīgi!“

Bet grūtsirdība mocīja arī viņu. Viņa dzejās ir tādas smagas, migļainas skumjas — tās viņam uzņāca veentulībā, jo runajis par tām viņš tika maz.

Leekas, ka viņš būtu paredzejis savu likteni svešā malā, kad rakstīja savu smago „Veļu laikā“ vaj „Trīs jautrus zēnus, kas laivīna kapj,“ vaj neizsmejami dziļo dzīves veentulības sāŗu dzeesmu „Apnikumā“.

Vaj dzīve ta kalsenā atraitne ir,
Kas netīrā grāmata raksta un šķīr?

Ko ķīrkstošai spalvai tu ļauji tā skreet?
Leec punktu! Smiltis virsu un — grāmata ceet'.

V.

Varetu beigt šo īso atmiņu zimejumu par Rudolfu Blaumani. Atleek tikai vēl tas skumjakaiss — viņa slimība un viņa cīņa ar nāvi.

Latveešu rakstneeka, dzejneeka mūžs ir īss — to visi zinam par daudz labi. Tikai ceļi, pa kuŗeem mūsu dzejneeki nonāk pee kapa, ir divejadi.

Pa veenu eet tee, kas paši sevi satreec ar pašnāvību, pee kuŗu nāves vainģis bezizejas stāvoklis un sabeedības veenaldzība. Tee krit pēkšņi, un tikai tad mēs saprotam, kapēc viņi krita.

Pa otru ceļu eet tee, kas mūsu acu preekšā izbāl un izdzeest, mums viņeem nepeegreeŗot nekādu vēribu. Pa šo ceļu gaŗa arī Rudolfs Blaumanis.

Es pazīnu Blaumani viņa pēdejos astoņos dzīves gados un redzeju, kā viņš mainģjas no zeedoša, spēka pilna jaunekļa par bālu, noguruŗu viru.

Viņš pats tika stāstģijs, ka īsti vesels nekad ne-esot. Vajadzeja visleelākās uzmanības, lai sevi saudzetu un sargatu. Bet latveešu dzejneeka dzīve! — vaj tur var būt runa par sevis saudzešanu, kad deenu no deenas ļapūlas tikai maizes dēļ un visnepeeeesamako dzīves vajadzību labā? Un Blaumanis tik beeži mainģja dzīves veetu, jo viņa nodarbošanās to prasģja. Drīz viņš uz laukeem, drīz Rīgā vaj Peterburgā, gandŗiz ik mēneŗus jau atkal ceļā.

Viņš slimoja jau šad un tad pirms 1905. gada, bet velak arveen beeŗak un grūtāk.

Atminos 1906. g. vasaru. Biju tikko atsvalbinats no centralceetuma un apmetos pagaidām „Suvorova“ veesnicā. Kādā deenā pee manis

atnāca arī Blaumanis — apceemot. Viņu laikam kāds pavadīja, neatceros vairs — kas. Bet pats viņš izskatījās tik savads. Seja eekritisēs, ģimja konturas leelas, acis dziļi dobumos, mati likās tik leeli izauguši. Gribeju ar viņu daudz runat, stridetees par deenas jautajumeem, bet tās domas man pavisam izgaisa.

Bija redzams, ka viņš pārceetis nogurdinoši stipru slimību. Viņam pat runat bija grūti — gribejis tikai mani redzet, novelet laimes manā brīvbā. Viņš bija ceļā uz laukeem, lai varetu atspīrgt.

„Tu esi tik vājš“, es teicu, „izrunasimees, kad atkal būsi vesels“.

Bet viņš pasmaidīja tā veegli un, palūkojēes man acīs, teica:

„Ari tu ne-esi daudz stipraks, tev vajaga vairak spīrgt nekā man“. Tā viņš aizmirsa atkal sevi, domadams par citeem.

No tās reizes, likās, slimība viņu nekad pilnīgi neatstāja. Kad reiz redzeju viņu ta paša gada rudenī, viņš bija gan atspirdzis, bet seja bija kaut kas skumīgs un divaini kluss. Un pusgadu vēlāk, kad viņš mani apmekleja ceetumā, viņš izskatījās atkal slimīgs, seja bija tāda kā gaišaka.

1907. g. vasarā viņš atkal nopeetni slimoja. „Ēs zinu“, viņš man raksta no Brakeem 9. augustā 1907. g. uz Pleskavu, „ka Tava sirds ir pilna rūgtuma par to, ka tev uz tik daudz vēstulem un kartem ne-esmu neko atbildejis. Es tev to rūgtumu tālīņ atņēmu: kopš 15. jūlija esmu slimš un tagad arī vēl tikai tāds, ka tikai ar peespeešanas rakstu to visvajadzīgako“. Un kādu laiciņu vēlāk:

„... Man gribas ar Tevi reiz izrunatees par to tā saukto veentulību un draudzību, bet tagad vēl esmu par vāju“. Tā tad vairak kā mēnesi nopeetni slimš!

Antona Austriņa

Atmiņu zīmejums par Rudolfu Blaumani.

Blaumanis mīleja dzejneekus raksturot gleznās. Kā viņu pašu varetu eedomatees?

Rudens augļu dārzā zemneeku māja ar vecu, vīna stīgam apaugušu stikla balkonu, kurā pa vasaras laiku noliktas vecmodīgas, nodzeltejušas klaveeres. Tuvojas vakars. Caur vīnstīgu brūno vijumu izsitās pa saules staram. Balkonā vēsa ēna. Durvis uz dārzu pusviru. Redzam zelta āboļu nolektās ābeles līdz pašēem zēdīņēem gandrīz. Un pelekee bišu koki zem tām. Drīz reetēs saule. Smageem soļēem eēnāk balkonā, kā ar grūtām domām kaudamees, pusmūža

Tad 1908. g. sākumā atkal ziņo, ka viņš nejutotees vesels. Un tad galīgā, veltīgā cīņā ar nāvi tāļu zeemeļos un — mūžīgs meers... Grāmata ir ceeti — tā viņš pats to teicis bija. Bet tikai tad, kad viņš vairs nevareja celtees, kad visi it kā sajuta, ka viņa trukst, tikai tad mēs eedomajamees, ka būtu kautkas jādara un jaglābj tautas dzejneeks. Ja, to pēdejo mīlestību parādīt, itkā instinktīvi nojauzdami, ka ta teešām ir pēdeja, — to protām un varam veenmēr! Ar augstsirdību un pašuzpurešanos tad devām savus zeedojumus un padomus un nācām katrs ar savu „gudrību“. (Es biju ārzemēs; saku to tikai, pamatodamees uz laikrakstu ziņām). Bet veenmēr un visur tā bijis, ka šī pēdeja uzmanība un upuri bijuši nevajadzīgi un nesti tikai tad, kad mirstošo laivas jau atgrūstas no zemes krasta mūžības jūrā.

Ja, Blaumaņa liktenis ir visu mūsu latveešu dzejneeku liktenis, retais var no ta izvairitees. Ja tik populāram un leelam mākslīneekam, kā Rudolfs Blaumanis, nebija eespējams vest pilnīgi nodrošinātu neatkarīgu dzīvi, nebija eespējams uzturet sevi ar rakstneecību, ja viņam mēs jālvām aizeet postā, — kas gan lai tad noteek ar katru citu un sevišķi ar vēl mazakeem dzejneekēem? Atbilde tikai veena: traģisks gals.

Latveešu dzejneeks tikai pēc nāves teek par dzejneeku. Un uzcelt mirušeem peemīneklus, kurī maksā vairak tūkstošus, — tas mums ir veeglak, nekā dzīvē kādam izpalīdzet ar mazām zumām, lai glābtu to no bada un slimības. Jo tas ir cilvēka liktenis, saka Heine, ka visam, kas leels, daiļš un labs, ir — traģisks beigas.

1911.

vīrs, eesirmeem mateem, un savā nodabā nosēstas pee klaveerem. Tas laikam kāds tēlneeks, kurš nevar tikt galā ar savu eesāktu grupu. Pirms parastās pastaigašanās pa vakara saules pilnām noram, viņš, itkā gribedams domato aizmirst, sāk spēlet Šumaņa „Träumerei“. Ne veenu sapni veen vecais instruments glabā. Nu visi tee itkā atdzivojas. Kā spārnos dveesele. Un tēlneeka nopeetnā seja sāk smaidīt, kā jaunībā, kaut gan vees viņš nekad vēl nav jutees. Arveenu tāču starp jauneem dzīvots...

Balkonā eescreen zēns, gaišmatīš mazais.

„Krusttēv, krusttēv, Abrams eebrauca pagalmā. Ar leelu mantu vezumu! Vaj dos naktsmāju? Māte nezin kur izgājuse...”

„Abrams? Lai jūdž tik zirgu nost un laiž to stallī“, uzrunatais precīgi atbild.

„Saki pašam, lai nāk uz augšu“.

„Nu es dabūšu izklaidatees pēc tām radišanas mokam“, viņš peeceldamees nodomā. Saule reet. Un mājas jumta logā uzleesmo vakara sārts spožums.

1.

Decembrā vakars Peterburgas bulā. Spelgoņa. Uz eelam sprakšņ uguns kuri, ap kupeem staigā gorodovoji un likajas baskāji, rokas sil didami... Uz eelu stūreem stāv furmaņi un dauza rokas apsarmojušos dūraiņos; pa platām eelam kuļas tramvaji, kā leelas leijerkastes, kupas velk kūpedami mazi klepeři...

Gājeji steidzas, galvas bašlikos satinuši, kā bēgdami no staltā Vāra jātneeka, kuŗš auļo gar Nēvas krastmalu, ka pakavi veen skan... Tam pāri vakara gaismā zvīļo Izaka katedrales kupols.

Netālu no Izaka katedrales, Pasta eelā, atvērts jaunais „Peterburgas Avižu“ kantoris. Avizes parauga numurs jau izlaists un paguvis eeinteresēt pat kētros Peterburgas latveešu lasitajus. Ap Zēemas svētkēem (1901) sāks avize kārtīgi iznakt, tadēļ japasūta pee laika, un es, parauga numura sajūsma nēsts, ne jētu ne sala, ne dunoņas, eedams.

Un pēc kāda mēneša es gāju to pašu ceļu. Cik veegli soļi bija pirmoreiz, tik divkārt grūti tee bija tagad. Kā nozeezdneekam. Ar stipri pukstošu sirdi — šo vārdu teešā nozīmē — eegāju „Peterburgas Avižu“ redakcijā, kur stāveja divi viri — veens vecaks, izspūrušeem mateem, brillēs (to jau es bildē biju redzejis, tas bij Blaumanis) un otrs — jauns, pabāls tumšmatis (Būmanis). Pasneedzis konvertu, kuŗā bij eezārkots mans pirmais dzejolis, es metos laukā pa durvim, baididamees, sak', kad tik nesāk runat, tad ir elle vaļā!

Kaut gan dzejoli neizleetoja, tomēr atbilde bij labvēlīga. Ar to man peetika līdz nakošam rudenim. Tad mans zemnara beedrs Edvarts Jansons aiznesa Blaumanim kādu tulkojumu. Izrunājušees sirsniģi. Blaumanis apvaicājees par latveešu zeminaristēem un peeteicis, lai es kādreiz aizejot. Tomēr baidijos. Ko es varešu Blaumanim teikt? Beidzot saņēmos un devos atkal ceļā. Tas vareja apmēram būt oktobrā mēneša beigās — 1902. g. „Avižu“ kantoris līdz ar redakciju bij pārēalti uz Gaļernaja, 55. Blaumanis laipni mani saņēma, teikdams, ka jau

agrak gaidijis. Tas mani eedrošināja. Viņš veda mani caur kantori, pa šaurām likām trepitem augšā — redakcijas istabā (dzivoja viņi kopā ar Būmani apakšā), nosēdināja un pats nosēdās aiz galda „redaktora krēslā“.

Te mani nejauši sabaidīja visu jauno Muzas gaitineeku breesmigais pūķis — paņīru kurvis pagaldē. Paldees Deevam, Blaumanis runaja tik dzivi un silti, ka visas bailes atkal izpūteja. Cik atceros, viņš starp citu jautāja, vaj es de jot ar' protot. Saņēmis negatīvu atbildi, Blaumanis konstateja, ka latveešu tauta, vispāri nēmot, zemneeciska, lāciska. Mums vajagot par visām leetam — vispirms vingrot un de jot! Sis pats ar labprāt peedalitos. Kā tad vāceēseem esot savi vingrošanas klubi. Tāpat mums vajagot nodibinat. Mēs esot pārak neveikli. Vajadzētu tik eesākt. Veiklibu varot panākt tāpat kā spēku. Kā Lurichs peemēram. Blaumanis eepazinees ar to kā ar realskolneeku. Simpatisks jauneklis! Sācis vingrot un, re, ko sa sniedzis ar pastāvigeem mēģinajumeem. Kādu muskulatūru attīstijis! No latveešeem, viņam zinameem, mineja tikai Būmani un Poruku, kupeem veiklibas netrukstot. Eeprasijās ari, kā patikot pēdeja darbi. Es laikam teicu — uz ātru roku, protams, — ka gaŗakee gabali Porukam mazleet steepti.

„Ja, veetām stipri atslajušees“, Blaumanis turpināja, slavedams Poruka „Sirdsšķistos ļaudis“ un „Mātes dzeesmiņas“, tikai beidzot kā ar nicinašanu peezimedams, ka Poruks jau esot aristokrats (kaut gan parādu tam pilna Riga).

Kad tā bijām kādu stundu izrunājušees, gan par vasaras dzīvi uz laukeem, par tautskolotāju stāvokli, pee kam Blaumanis apjautājās, kā peebaldzeni skatotees uz „Peterburgas Avizem“, kā patikot „Purva mala“, viņš beidzot smēndams eeminejās, vaj man ne-esot kas kabatā.

„Es jau redzu, tāda izspeedusees ir“, viņš jokoja. Kautredamees es viņam pasneedzu dažus suņu deenu nedarbus. Apsolijās izlasit un, ja veen derešot, laist tautās. Lai peenākot pēc kādas nedeļas.

Kad es atkal aizgāju pee Blaumaņa, tad viņš teica, ka veenu no manēem dzejoļēem gribejis tepat drukat, bet tad apdomājees. Lai nu vēl pagaidot. Bet lai neskumstot, Deeva dēļ! Skumju dzejā viņš nevarot ne ceest. Viņi ar Needru gribot izskaust to mūžigo skumšanu. Radīt dzives preeku! Mūsu jaunība esot kā sneega noleektas eglites mežā. Ja ilgi tā stāvot, izaugot liki kociņi. Galveno vēribu Blaumanis dzejā peegreeza gleznam, tad ritumam, bet par domām daudz nelāgoja. Dzeja nedrīkst būt kaila. „Jums gribas savu vārdu redzet drukatu. Es zinu. Paceeatees! Tas viss vēl preekšā...“

Un Blaumanis to teica tik labsirdīgi un smaiļoši, ka acumirkli visu noticeju, bet izgājis uz eelas domaju, ka labi gan būtu, ja to veenu būtu nodrukājis.

Decembra sākumā Peterburgā izrādīja Aspazijas „Vaideloti“. Mirdzas lomā veešojās Dace Akmentiņ. Tas galvenā kārtā Blaumaņa nopelns, kurš toreiz, ja nemaldos, bija teatra komisijas preekšneeks veetejā Labdarības biedrībā. Tādu izrādi pirmo reizi redzeju savā mūžā. Ari Blaumanis bij sajūsminats un skūpstīja „veešņai roku, kad pēc izrādes Mirdzu un režisoru (Blaumani) izsauca. Par Peterburgas latveešu akteepeem Blaumanis bija labās domās, izteikdamees, ka daži no teem (Kandats, Koškins) nespēlejt nemaz sliktak, kā Rīgas teatri. Dažās lomās pēdejos pat pārspējot. Kandats dažus gadus vēlāk, uz Blaumaņa iniciatīvi, tika uzaicinats uz dažām veesu izrādēm Rīgas Latv. teatri.

Japeemin, ka Peterburgas latveešu pulciņā Blaumanis tika ļoti ceenīts, un latveešu izrikojumos to arveen vareja sastapt; ja vēl izdevās parunates, tas vakars caur to dabuja tūlit tādu augstaku sankciju.

Toreiz Peterburgā nodibinājās Melngaiļa koris, pee kuŗa no sākuma dzīvu dalību ņēma ari Blaumanis ar Būmani. Koris sarikoja ar la-beem panākumeem gan garīgus, gan laicīgus koncertus. Drošais, enerģiskais un veiklais diriģents eekaroja drīz veen plašu peekrišanu. Melngaiļa „Rekviems“ un Vītola „Celīneeks“ Melngaiļa aparotā izpildījumā no ta laika kļu- vuši par vēl neaizsneegtu latveešu koŗa pa- raugu.

Kādas reizes Blaumani tiku sastapis ari pu- bliskajā bibliotekā, kur viņš lasīja dažus vecu avižu gada gājumus, interesedamees par Sulcu von Aseraden un baronu Felkerzamu. (Viņa peezīmes vēlāk nodrukatas „Vērotajā“).

Kad nogāju pee Blaumaņa redakcijā, viņš lasīja preekšā jaunesūtitos dzejoļus no Skalbes, Jakobsona u. c., preecajās par teem un šad tad izlaboja veenu, otru veetiņu. Tā atceros, Skalbes dzejoli „Līgsmojat, līgojat!“ Blaumanis p a l m u galotnišu veetā eelika bērzīņu smuidrās galotnites, peebildzams: „Tas taču ir daudz latviskak“. Jakobsonam viņš nereti atlaida pat veselu pantu, tomēr atzina to kā dzejneeku,

sirdidamees veenīgi par viņa nelōģiskumu un pee gadijuma smī- dinadams ar dažu labu pateesu anekdoti no šī dzejneeka dzīves. Sūrojas, ka nenākot ar savu māju cauri uz laukeem, apvaica- damees, vaj nevarot eeteikt viņam kādu labu preekšstrād- neeku, jo mātei esot veenai grūti tik leelu saimneecību vadīt.

Avīzes peelikumā, kurš no 1903. gada sākuma, Needram at- stājotees, pārgāja pilnīgi Blaumaņa ro- kāš, viņš izvēleja ar- veenu kaut ko sai- stošu, peemēpodamees mūsu vidus šķiras la- sitāja garšai. Pee tam viņam patika sevišķi tādi gabali, kuŗos grai- zitas dzīves nebuša- nas. Tā kādreiz viņš teica, zīmedams uz Saltikova-Sēedrina sa- tīru „Kā veens zem- neeks divus ģenerāļus uzturejis“: „Nu, vaj

zinat, sestdeenas numurā būs atkal veena bumba!“ Tāda virzeena darbu izvēli pabal- stīja Blaumanim daži Peterburgas latveešu studenti. Nereti Bl. ari lepojās ar to, ka viņi savā avīzē varot drukat tādas leetas, kas „Rīgā neeet cauri“. Talaika Blaumanis zīmīgi izteicees mazā dzejolitī, parakstīta ar Matisa Ņezbera vārdu:

„Pret seenu tik ar pauri,
Ja tevī spars un guns,
Varbūt tā tiks cauri,
Ja ne — būs galvā pūns.“

Blaumanis ilgi slēpās zem ša pseidonima, arveenu apjautadamees, kā patīkot jaunā dzej- neeka panti. Viņš šad tad mīleja sagatavot kādu mazu pārsteigumu.

S. Vidberga zīmejums.

1903. gadā, tā ap Leeldeenain, Blaumanis aizbrauca no Peterburgas, atstādams savā veetā pee „Avizes“ Būmani un atļaudams Rāviņam turpmak teesibu parakstīt feletonu ar savu vārdu. 1904. g. februārī Blaumanis atkal eeradās Peterburgā, bet ne uz ilgu laiku. Galvenā kārtā viņš braucis, kā pats izteicās, izcenzēt savus „Indranus“.

Tas bija kāds darba deenas vakars, kad pee Blaumaņa nogāju. „Te nu viss eet kā pa Simjūdeem“, Blaumanis kļusu sacīja, mani eevēdis zālē.

Saimneekam patlaban bijusi ūtrupe un avizes koncesija pargājuse jau trešās rokās. Rāviņa grantes bedrem viņš vairs neticot. (Te Bl. domajis izdeveja muižu Leišos, kur pēdejais kritiskos brižos mekleja glābiņu). Tad Bl. stāstīja, ka bijis teatrī, kur izrādīta luga „Ольгинъ день“. Kāda tur bijusi speedoša atmosfera, līdz beidzot nācis tas pērkons — domata revolucija. Tad pārgāja uz kreevu-japaņu kaņu, kuņu taisni viņš nosapņojis. Tādi dzeltenī mākonī peldejuši no austrumeem un sarkanās zivis pa teem nākušas bareem veen. Sis jau tūlit mājneekem teicis: „Tas uz kaņu“. Un — peepildījees ar. Šis laikam neticot sarņeem. Sis gan. Ari par māti savu nosapņojis, kad ta slimnicā gulejusi. Un tā vairakkārt. Tagad jau šis Peterburgā neka nedarot. Tā tik ceemojotees. Nupat bijis pee kāda latveešu bagatneeka St. „Nu riktīgs latveetis — Strunkis!“ Blaumanis izsaucās. „Loti gudrs cilveks. Plaša biblioteka!“ Sis pazistot trīs tik absolūti inteligēntus latveešus: Needru, filologu Kauliņu un min. Strunke.

Kad es otrreiz apmekleju Blaumani, tad viņam jau bij rokā „Indranu“ cenzetais eksemplars un viņš sūrojās, ka pat viņam cenzors divās, trijās veetās eevilcis sarkanās švītras. Kā tas varot sāpinat. Kad katrs teikums esot vairakkārt apsvērts un pārdomats, un sveša roka tam veenaldzīgi pārvelk krustu, tad sirds aptekotees. Kā gan neceesot peem. Rainis, kad tam no daža dzejoļa paleekot tikai dažas rindas pāri. Tad viņš paņēma papīra lapu un sāka rakstīt. Pēc briža viņš pagrozīja savu brilli, pasmaidīja un teica, ka viņš man lasīšot preekšā kādu eksromptu, kuņu uzrakstījis Ērgļos savam krustdelam Skalbem par preeku:

Vaj visu deenu šodeen grib
Tee zvani torņos zvanīt?
Tāds smacīgs gaisis — var pilsētā
Ko nejdzīgu manīt.
Ar treeku miris palkavneeks,
Kas plītejis bez zīpas —
Tam divas īstas seevas bij
Un divas draugaliņas.

Pārejos divos pantos nak bērņu ceremonija, arī salutu došana, ka nodreb kapa cipi —

Sneedz preesters savu svētību
Un smejas zaldatīpi.

Vaj Peterburga atstājusi uz Blaumani kādu eespaidu, grūti nosakams. Viņam ir veens dzejolis „Sals“, kuņš gan tikai Peterburgā vareja rastees. Tad Blaumanis solījās kādreiz gavenā laikā, Zaļā Ceturtā un Leelā Peektā, eet uz Izaka katedrali, lai dabutu dziļu, svinīgi smagu eespaidu, un tad to attelot kādā darbā. Tomēr jasaka, ka ari Peterburgā Blaumanis reti no sevis izgāja laukā: viņš dzīvoja allaž savā noslēgtā pasaulē un ārejee eespaidi to maz trauceja. Avižneeka peenākumi to kaveja, un pa daļai viņa parastā flegma. Viņš pats atzinās, ka lasījis deezgan maz. Aizveenam dodamees pavasari uz laukeem, nēmis grāmatas līdz, bet tās daudzkārt palikušas nelasītas. No novelīsteem viņš sevišķi ceenīja un slaveja Mopasanu, Čehovu. Bet vismiļakais viņam esot Gogolis. Skūpstams taisni!

2.

Kam uz Ērgleem gadijees eet no Jumurdas puses u eegreestees Mālu krogā, tas jau droši veen būs dzirdejis tur runajam kādu jumurdeeti vaj ērgleneeti: „Labs, sirsniņš cilveks. Un uz jokeem kārs!“ Tas zīmejas uz Blaumani, jo viņa vārds še plaši pazīstams. Te Roplaīņu, te Indranu dzimtene. Te šalc Andriksona ozoli, te vilpo Pakšīnu ezers. Te sākas Ērgļi.

Pirms gadeem 8 vaj 10 cik jaunekļu netika mērojuši suņu deenās šo ceļu! Un ceļa mērķis — Braki, zemneeku māja kalnā, vaj ari pagasta nams, aiz muižas verstes divas, pāri Ogrei, kur toreiz dzīvoja vecais romantiķis Peters Blaus. Un nevena Peterdeena veen tur svētita. Aiz pagasta mājas soļus desmit tālak — skola ar savu vīnstīgu leeveni. To neaismirstamu padarijis Karlis Skalbe, Zeemeļmeitas sapņotājs. Te garām aizlokas baltais leelceļš uz Koknesi. Un vasaras laikā kā tas vilina uz staigāšanu! Ērgļi — ar savām gravam, pakalneem, pilsdrupam un Ogres leju, Madleenas un Bērtuļu tirgeem, — man jau no mazām deenam izlikušees peevilcīgi. Un 1903. gada vasarā, jūlija beigās, es tur nonācu kopā ar Karli Skalbi kādā svēdeenas peevakarē. Todeen ērgleneeseem Ogres līcī bija zaļumu svētki ar izslavētā „Pērkonkoņa“ peedališanos. Krēsļai metotees, arī mēs turp nogājām. „Pērkonkoris“ patlaban skandināju savu populāro „колокольчикъ“ un dažas „medineeku dzeesmas“.

Tumsai uznākot, sastapos ari ar Blaumani, kuņš gribeja izrunatees par „Avizes“ likteni, peekodinādams, lai Tolstoja „Atdzimšanas“ turpinājumu vairs nesūt. Mēs nosēdamees

pee Blaumaņa rateem Ogres malā, kurā plūda mums garam melna kā darva, preti zaļi-tumšam preežu mežam. Blaumanis stāstīja par savu noveli „Laimes klepī“, kuŗu patlaban rakstot. Eeminejās ar' — cik tee ļaudis esot traki! — par Misiņbārta reklamu, kuŗu gribot viņam peerakstīt. Uz rita pusi viņš gāja savu Mili meklet, — jabraucot mājās.

Otrā deenā „Pērkonkoris“ trīcinajā vēl Ērgļu pagasta mājas seenas. Vakarā pamazām devās ceļā, bet pirms šķiršanās visi vēl sarāpās pilskalnā pee Ogres, gavileja un brāļojās. Pēc vairak drošām „ceļa kājam“ ceļš tomēr iznāca gausaks. Aiz Ogres tilta pee baznīcas „pērkon-dēli“ sastapa Blaumani, kuŗš nāca uz skolu pēc pasta. Pacēla to uz rokam ozolu ēnā.

Tad man vēl prātā stāv 1904. g. Peterdeena Ērgļos pee veesmilgā, jautrā Petera Blauai. Bez Ērgļu skolotajiem un 90 gadus vecā Ērgļu muzikanta Špilberga veesu starpā atradās Blaumanis, Skalbe, Būmanis, Jānis Bērziņš (rakstītājs gan zem istā vārda, gan zem pseid. Zeemelis) u. c.

Ērgļeneešu intelīgences ir leela jautribas un omulības mīļotāja. Tur nenoleedzams nopelns arī Blaumaņam. Tā „tautas dzeesmas no Ērgļu apgabala“ tolaik dzeedāja ne Ērgļos veen. Sevišķi populāra bija „Jātneeku dzeesma“ un vēl dažas citas P. Blaua tulkotās un „Peterburgas Avīzēs“ nodrukātās dzīru dzeesmas. Ari stīprā parodija „Ja ikveens tik vaļā laistu“ nebij gluži sveša ārpus Ērgļeem, kuŗā aizņemts ticis Ērgļu aizgājušais mācītājs Kōlers, kuŗš negribedams leelu jautribu sacēlis ar savu fenomenālo katechizāciju, veetejās skolās ticības mācību revidēdams. Pee galda palaikam nama tēvs tureja kādu jautrā satura runu, tad Būmaņa vadībā dzeedāja kvartets (pee kuŗa peedalijās arī Blaumanis), kamēr beidzot nāca Blaumaņa humoristiskee panti. Nereti izcēlās debates gan par politiskeem, gan mākslas jautajumeem, pee kam Rudolfs ar mājas tēvu nostājās veenā pusē, aizstāvedami pastāvošo un tradīcijas. Tādos gadījumos Rudolfs peevēda argumentācijas no savas saimneecības: „Nu labi. Ņemsim peemēru. Man ir divi puīši, veens čakls, otrs kūtrs. Apžēlojatees, es taču nevaru maksāt tam sliņķim tādu pašu algu, kā tam strādīgajam. Tas sliņķis jau manu maizi ēzdams veen atnes vairak skādes...“

Ja kāds nepeedalijās sarunā, tad viņam tūlīn uzvaicāja: „Nu, ko tu turi no Šapura un Bērama, teem diveem perzeŗu ķēniņeem, kuŗi valdīja tanī laikā, kad kristīgas ticības saulīte atspīdēja?“ Un tā smeekli un jautriba visās malās.

Kad ritam uzaustot visi šķītrās, tad uz skolu ejot Blaumanis vēl ar Skalbi stridejās.

Pirmais beidzot teica: „Vaj zini, Karli, dažreiz es sev jautāju: Ko tu darītu, ja visa tauta eetu cīņā, vaj tu eetu? Ja, es eetu...“

Vēl gulet eedams, Rudolfs eeprasījās: „Nu, vaj jus to Marksa „Kapitalu“ ar' esat izņēmuši cauri?“

Deenu Rudolfs spēleja klaveeres, lasīja preekšā kaut ko iz „Jugend“a, sava eemīļotā žurnāla, kur viņam galvas sāpes arveenu bij par ārmees cenzuras melnajeem klekšeem. Dažreiz viņš arī dzeedāja, ņemdams kādu vācu mēldiju un vārdus pats saceredams.

Kad vēlāk pavadijām Rudolfu uz mājām, viņš man ceļmalā, kādu versti no pagasta mājas, rādīja vecu, pār grāvmalu pārlīkušu baltu vītulu, teikdams, ka te norisinašotees veens cēleens iz „Sausās vasaras“ (Bl. neuzrakstītās traģedijas).

3.

Rudolfs Blaumanis kādreiz stāstīja, ka — būtu bijuse viņam tik ta nauda! Viņš uzceltu Ērgļos staltu namu, lai rakstneekēem un mākslīneekēem netrūktu pla'ņu, gaišu telpu un ērtības.

Tā 1905. g. rudenī viņš nodzīvoja dažus mēnešus Valmeerā pee pilsētas skolotāja Grestes, un vēlāk izteicās, ka tāda pilsētiņa esot taisni viņa ideāls un, nebūtu tam jānes avižneeka jūgs, viņš dotos uz Valmeeru un dzīvotu tur. Vaj Blaumanis to izdarītu, grūti nosakams, jo vispārīgi viņš ātri entuziasmejās. Pēc atstāšanās no „Peterburgas Avīzēm“ Blaumanis pāra gadus nodzīvoja Ērgļos, eebraukdams dažās reizes pa gadu Rīgā. Tad viņš pa laikam mēdza apmestees vaj nu pee advokāta Ansberga vaj arī „Suvorova“ veesnīcā. Tādās reizes, dabujuši zināt par Bl. eerašanos Rīgā, jāneee Muzas gaitīneeki arveenu viņu apmekleja. Viņš pat lūdza atnākt. Tā kopīgi radees dažs labs joks, kuŗa iniciators, protams, bija Blaumanis.

Ap to pašu laiku Blaumanis sacereja dažas politiskas satīras, no kuŗām sevišķi peemināmas „Gaismas neseji“, „Plēves gals“, „Careviča Alekseja pasaulē nākšana“. Pēdejaiss dzejojums plašakai publikai nav pazīstams, jo manuskripts, deemžēl, nozudis vaj iznīcināts. To Blaumanis ar leeleem izlaidumeem bija uzrakstījis uz sveesta eetināmā papīra un, dūrvīs uzmanīgi noslēdzis un paraustījis mazleet brilles uz acīm, paceltā svinīgā balsī cēla preekšā savai nevaldamu smeeklu kutīnātai auditorijai. Viņš sekoja laika garam, viņa paša vārdeem runājot: „Kā zagšus tik lenām, tik klusīņām...“ Un apdzejoja humoristiski veenu, otru deenas notikumu, kā saka, preekšā pašu ļaudim. Šī Bl. īpašība atklātībai maz pazīstama. Viņa

sirds puksteja preekš visa, kas jauns un dzīvs. Vēlak (1907) viņš želojās, ka progresīvā jaunība to neearedzot, jo viņš to „Skaideenā“ nemot par daudz uz grauda.

1904. g. septembri, braukdams uz Rīgu, Blaumanis eegreezās Koknesē, kur toreiz Atradzes vasarnīcā uz Pēses krasta dzīvoja Akuraters, Vēsmiņu Karlis (Krūza), Skalbe un šo rindiņu rakstītājs. Viņš bij paņēmis līdz medus kāri savam krustdelam Skalbem, kurš toreiz bij bez veetas un slimoja itkā ar diloni. Paņēmis līdz citus vasarneekus, Blaumanis devās atpakaļ uz staciju. Uz galda mājās palika tējas trauki un medus. Vēsmiņš noslēdza verandas durvis un nāca aizbraucejus pavadīt. Atgriezoties majup, Vēsmiņu panācis ar velosipēdu skolotājs Brazovskis (vēlāk kļuva pazīstams kā provokators). Atstājis velosipēdu uz verandas, Br. gājis mājneekam līdz istabā, un pēdeja, eevērodams senču veesmilību, pēdējais ceemiņam glāzi tējas. Skolotājs, eeraudzījis medu uz galda, sēdees klāt un sācis dzert, greezdams sevišķu vēribu uz medus kāri. Laipnības deevs gan stāstījis, kādam nolīkam medus vests un kam viņš isti peeder, tomēr tas uz noskrejušos velosipedistu nav atstājis nekāda eespaيدا. Kompanijas dēļ arī mājneeks eeeļjis sev glāzi tējas. Redzedams medu stipri plokam, Vēsmiņš stingri paskatījes uz ēdeju, bet tā ka pēdejam tāda acu valoda nebijusi saprotama, tad V. deivis otru zīmi — nolīcis nazi un beidzis pats est. Ari tas nav lidzejis. Tad Vēsmiņš peecēlees kājās un vēlreiz paskatījes uz ēdeju. Par velti! Nu Vēsmiņš, izmisis, sācis staigat pa istabu, bet Br. tik ēdis tālak gluži meerīgi, kamēr no kāres nekas gandrīz pāri nav palicis...

Pēc dažām deenas Blaumanis ceemojās vasarnīcā. Viņam šo ainu Vēsmiņš atstāstīja. Drīz pēc tam vasarneeki no Ergleem saņēma šādas pamācības:

- 1) Tu, Karli, neslinko, rīvejees rītos un vakaros ar aukstu ūdeni un dzer kakao ar olu!
- 2) Jāni. taupi nervus!
- 3) Andž, leeces uz humoru!
- 4) Krūza, met to dzejošanu pee malas, samācees un noleec kādu eksamenīņu!

Viseem: Siteet to Brazausku!

Kas zīmejas uz cilveku pazišanu, tad Blaumanis parādījis smalku nojautu, jo, kā jau minets, Br. vēlāk pilnīgi izvirta.

Pēc klusas tvēices un drudžainām gaidam atrāca 1905. gads. Neizdzēšami atmiņā eespeedees janvāra sākums, kad gaiss bij elektrības pilns.

Kādā vakarā sastapu „Suvorova“ veesnicā Blaumani. Eeradās arī Akuraters, Skalbe un Vēsmiņš. Sarunas kūsoja. Te cigaru kūpina-

dams eenāca Poruks. „Nu visi sarkanee kopā!“ viņš izsaucās, uz kušetes apsezdamees. Blaumanis steidzās izteikt Porukam savu atzinību par „M. V. Mēnešrakstā“ nodrukato „Neprašu“. Smalki zīmetas pilsoņu aprindas! Poruks atteica, ka viņš šo dzīvi labi pazīstot. Tad Poruks lasīja preekšā dažus patlaban uzrakstītus aforismus, pēc kam valodas novirzījās atkal uz deenas jautājumeem. Veesi sāka izklist. Es paliku beidzamais. Blaumanis pasūtīja vakariņas un teica, ja man ne-esot nekur jasteidzas, lai paleekot tepat pa nakti — šim gribotees ar mani izrunatees. „Ari jums būs tagad kas uz sirds“, viņš peebilda, sarūktinats par to, ka Jansons ne-esot uzņēmis „Deenas Lapā“ viņa tulkoto Richarda Dēmeļa stīpro dzejoli „Anno 1812“. (Nodrukats „Latvijas“ lit. peel. 1906. g.). Kad sulainis uznesa vakariņas un nogāja lejā, Blaumanis sacīja, ka vispirms viņš mani stiprinašot ar garīgu vīnu. To teicis, viņš izņēma no saveem papīreem zilpeleku lapu (uz tādām arveem viņš mīleja rakstīt) un sāka lasīt. Vēl tagad nevaru aizmirst pēdejo četru rindu no šā Dēmeļa teešām stīprā dzejoļa:

„Pār par līķu laukeem Kreevija
Saleek savas bālās rokas nakts.
Karajas un atspīt sarkans mēness,
Deeva sirpis asiņains.“

Nākošās deenas vakarā pee V. Eglīša, Elizabetes eelā, sapulcejas rakstneeki, apspreest, kādus darbus deretu tulkot kreeviski, jo M. Gorkijs, kurš uzturējās Rīgā, bij uzaiņājis sastādīt latveešu krājumu, ko izdošot grāmatu apgādneecība „Знание“ Peterburgā. Pēc apspreešanās, kad leelāk daļa dalībneeku bij aizgājuse, pee mājas tēva palika tikai Poruks, Skalbe, Blaumanis un šo rindiņu rakstītājs. Bl. bij nodomājis lasīt preekšā savu jauno dramu „Uguni“. Viņš bij paņēmis līdz augļus, jo, kā pats smējās, citādi nevarešot savus klausitājus saistīt. Pēc trešā celeena Poruks gribeja aizeet, jo teatri varot saņemt pilnigaku eespaaidu, bet Blaumanis to lūdza palikt. Poruks paklausīja. Viņš gāja pee klaveerem un improvizēja kreevu himnu un marseljezu.

Pee vakariņām Poruks izņēma no kabatas papīri, uzrakstīja kādu jaunako dzejoli — „Trīs rozēs“ — un pasneeza to Blaumanim.

7. augustā 1905. gadā pazīstamais grāmatu izdevejs Ozols sarīkoja Vec-Peebalgas Labdarības beedribā Pilsētneeka vakaru, no kura skaidrs atlikums nāca par labu Pilsētneeka kapa peemineklim. Vakārā peedalījas: Rainis, Skalbe, Kaudzites Matīss, Blaumanis, P. Blas, Otilija Muceneek, Brigader Maija un citi.

Tas bija uz laukeem kas neredzets! Zāle izpārdota līdz beidzamai veetai. Atceros, pirms vakara sākšanās aizgājām ar Sk. uz Kūre-

neem, izrunatees ar Rudolfu. Izgājām pastai-gatees. Bl. apprasījās par manu veselību, jūsmīgi atsaucās par mācīt. Gaillīša sprediķeem, kuŗus pēdējais teicis Eŗglu baznicā, un strīdējās ar Sk. par taupību, nosaukdams pēdejo par „estetikas upuri“ (Sk. bij eegādājis jaunu platmali un sa-maksājis par to 3 rbl. Blaumanis teica, ka ta esot izskērdība; viņš patlaban lasījis „Jugend'a“ kādu rakstu par jaunību, kuŗa vispāri esot ne-praktiska, un raksta autors to zīmīgi esot no-kristījis par estetikas upuri. Un tas esot teesa. Nu šis pats ar savām acim redzot). — Vakarā Bl. deklameja savu dzejojumu „Uz kaujas lauka“ un Andrejanova „Pasaules lūgšanu“.

Tad Blaumani satiku skolotāju kongresā Rigā. Viņš bij ebraucis no Valmeeras, kur bij sarak-stījis mazu joku veenā cēleenā — „Pēc pirmā mitiņa“, kuŗā nākot eekšā arī „Taukšķis!“ Bl. bija jautrs un stāstīja, ka sarīkojuši Val-meerā teatŗa izrādi, izrādījuši „Uguni“ ar Daces Akmentīņ pedālīšanās; ļaudim esot ļoti patīcis.

1906. gada sākumā Bl. aicināja uz Rīgu par „Latvijas“ liter. nodaljas vadītāju. Blaumanis prata saistīt līdzstrādneekus.

Atbraucis no Peterburgas 1906. gada maijā, nogāju pee Blaumaņa. Pirmais vārds, ar kuŗu viņš mani saņēma, durvis atvēris, bija izsau-cenis: „Dekadents!“ Viņš jau redzot, ka es gribot pakal darīt Eŗglīšam. Tomēr interesejas par garīgo lūzumu, gribedams zināt, kurp ejot. Tikai grieķu deevi un pat deeveetes viņa acīs žēlastību neatrada. „Fausta“ otro daļu, uz kuŗu kā paraugu atsaucos, nonicināja teikdams, ka vienīgi pirmā daļa esot ta, kuŗa Ģeti nemirstīgu darijuse. Otro daļu visi esot aizmirsuši.

Bl. stāstīja par pagājušā rudens lauku nemeereem, ka arī viņš gatavojees baznicā sprediķi teikt, gribējis to uzrakstīt, jo no galvas tas neesot paradis runāt, bet uznākušas soda ekspe-dīcijas. Arī viņu pratinājuši.

Rudenī kādu nedēļu uzturojos Rigā pee Blaumaņa, kuŗš gatavojās rakstīt stāstu par 1905. g. notikumeem. Jau parādījās „Latvijas“ peelikumā kāda emigranta vēstules veidā bēgļa apraksts, kā tas no nāves izglābees. Cik atminos, tad tanī pat rudenī Bl. sarakstīja stāstu „Slepķavas“ no pēdejā laika dzīves. Toreiz Blaumanis patlaban tulkoja latv. tautas dzeesmas vācu valodā profesora Viŗola izdevumam „100 latvešu tautas dzeesmas“. Stāstīja par saveem lauku puīšeem Brakos, no kuŗeem veenu — Peteri Līcīti par rakstneeku gribeja iztaisīt; jau parādījušees bij „Latvijā“ daži stāsti un dzejoliši no ša Petera L., protams, Blaumaņa koriģejumā. Bl. no Līcīša cereja tik leelas leetas, ka gribeja to aicināt pat uz Rīgu, sarīkot preekš viņa kādu vakaru un dot pats grāmatas, lai mēcās un strādā.

Rādīja sakārtotu dzejoļu krājumu, kuŗam uz vāka gribeja likt Štrāla zīmēto lauku māju — Brakus, pastāstīdams, uz ko daži dzejoļi zīmēti. Eenāca runa arī par viņa novelem. Novēli „Nāves ēnā“ viņš sarakstījis īsā laikā; nēmis no Zālīša atvaļinajumu, nopircees šokolādi un trīs deenas eeslēdzees. Tad Blaumanis lasīja preekšā savu tēlojumu „Tur, kur neveens nav bijis“ („Staros“) un dzejneeku raksturojumus pantos „Kas tee tādi?“ Lasīdams pēdejos, viņš lika minēt, kuŗam kuŗais dzejolis domāts.

Toreiz pa vakareem pee Blaumaņa atnāca daži rakstneeki. Blaumaņa rokā bij eemetees reima-tīsmis; vakaros pirms guļēt eēšanas veenam vaj otram vajadzēja to maset. No rīteem viņš arveen acis skaloja aukstā ūdeni. Tas stipri līdzot. Arī man eeteika tāpat darīt. Un, kad Teodors „Jaunās Ražas“ XII. burtnicā, runādams par „rakstneeka arodu“ saka, ka Blaumanis bijis arī avižneeks un saimneeks, tad es varu papildināt šo Teodora Blaumaņa „arodu“ uzskaitīšanu: Bl. bij vēl ārsts (specialitate: ūdensdzeeed-neecība pēc Kneippa metodes), režisors Eŗgļos un dzejas skolmeistars. Viņš peem. rakstīja Rožmilim-Kraujīņam uz Peterburgu, kad tur plisjās tīfs: „Nedzer nevāritu ūdeni!“ šos vārdus divreiz ar zīmuli pastrīpodams. Viņš ārsteja — ar sekmem. Pret melancholiju labākās zāles esot — humors. Kad viņš bijis senak slīms, tad rakstījis jokus. Tā radees esot arī „Zelta kupris“.

1907. gada pavasarī Bl. peeteicās par kandi-datu uz Latvešu teatŗa direktora amatu. Viņam lika eestudet Šekspira Richardu III., par ko viņš man stāstīja, ka kādā vakarā sastrīpojis to, izlaīzdams dažas veetas un sadalīdams lomas, un palicis pagālvi, gribedams nosapnot, vaj viņa cerības peepildisees. Rītā viņš zinājis, ka ne. Redzejis tādu sapni. — Taisījās izdot „Zobgala Kalendaru“. Šim esot radees izdevejs (Neimanis Jelgavā). Likšot labu veen eekšā. No ša projekta tomēr nekas neiznāca.

Pēdejo reizi Blaumani redzeju ta paša gada rudenī. Viņš bij eebraucis no Eŗgleem Rigā. Aizgāju pee viņa redakcijā. Bāls — slimojis va-saru. Tad izgājām pastaigāt gar Strēlneeku dāru. Rudens vejš šaudījās apkārt ar sarkānām un dzeltenām lapām. Ko runājām, neka vairs neatminu. Tikai atceros, Bl. solī bij gur-daki, ne-esot neka padarijis — slimība kavejuse. Pavādīju viņu līdz Alberta eelai, kur viņš to-reiz dzīvoja.

Man vajadzēja bēgt no Rīgas, jo Viļņas kara teesa mani mekleja, un Blaumaņa miļo vaigu vairs neredzeju. . .

Un kad beīdzot jautatu: „Vaj mēs pazīstam pilnīgi Blaumani?“ tad tomēr jāatbild: ne.

Blaumanis mīleja jautru sabeedribu, humoru bez kādām robežām. Daudzi žēlojās, ka Bl. par

daudz leetojot savu redaktora zīmuli un pat tulkojumos. Un varbūt viņeem taisnība. Bet Heine raksta (ciklā par „Romantisko skolu“), ka arī lelais Ģete neatzinis nekādu patstāvību, it īpaši pee jauneem rakstneekem, no kuņeem Olimpeetis stipri izvairījees. Bl. turpretim arveem bij jauno vidū un ilgojās un mekleja pēc jaunām sirdīm. Bl. mīleja dzīvi un leecās tai lidz, brīžam sajusdams atstātību. Tā dzejoli „Rudens“ viņš saka, ka viņš kā Lacarus palicis arpusē, kamēr namā bijušas dzīres un veltīšana. Pēdejā laikā pee Bl. vareja manīt teekšanos uz

religiozitati. Tā viņš pārtulkoja no vācu valodas kādu Jeremijas raudu dzeesmu, kuņa nodrukata „Latvijā“.

Par Blaumani tikpat grūti ko teikt, kā par straumi: kur ta rit pa ojeem, tur ta skaidra; atvarā tumši-dziļa; bet ir arī likumi, kur ta nes dūņas, kur ūdens izleekas nedzīvs un gulošs. Tomēr, vaj nu caur lazdu krūmeem gravā, vaj caur treknām pļavam un mežeem, straume nerimstoši rit pretim jūrai-mūžibai, zilās bezgalības zvaigžņu spogulim.

1911.

P. Blauma

Kā vecais Poreets Blaumani precībās veda.

„Vecais“ Poreets, tā viņu vispārīgi sauca, bij Ērgļu muižas dārzneeks un Sašas (Aleksandras) Poreēt tēvs. Kad es viņu sāku eepazīt, viņam jau bij gluži balta, bet kupla, lai gan drusku nopikusi pilnbārda un sirmi mati, spirts, ļoti enerģisks, nopeetns un ceenijams izskats. Viņš bij pazīstams plašā apkārtnē gan kā eeslavets biteneeks, gan arī savu dažādo veikalīņu un veikalu dēļ, kuņus viņš peekopa blakus savam dārzneeka un biteneeka amatam. Pee tam viņš bij visai izpalīdzīgs tādeem, uz kuņeem tureja labu prātu, bet tos, kas viņam bij kautkā aizreebuši, prata nereti eevest ķezā.

Nezin kalab ļaudis viņu tureja par bagatu, pat ļoti bagatu, un, kā tas jau parasts, tapēc par gudru un ceenijamu, lai gan visai sīkstu vīru. Viņš bij nopeetna rakstura un dažā ziņā ceenijams vīrs, lai gan ne tādā nozīmē, kā to ļaudis saprata, un bagats jau viņš pavisam nebij. Jadamā, ka par bagatu viņu tureja tapēc, ka viņš prata par tādu izliktees, peekopa arī dažādu veikalus un pret augstām procentem aizdeva naudu, kuņa gan pats aizņēmās no cīteem. Bet to viņš darija, lai eegūtu līdzekļus savas saimniecības budžeta uzturešanai līdzsvarā, jo viņa pateesee ceenākumi bij visai trūcīgi. Viņš pats reizi man to pārstāstīja. Un kā cilvēks lai teek pee turības ar 60 rbļ. (sākumā tikai 5, tad 25 rbļ.) algas gadā un parasto muižas deputatu, un vēl tādā muižā, kur īpašneeks — vecais Tranzejs (Rudolfs Tranzehe) — pat pats sevi apzog? (Tā šis tradicionēlais sīkstulis-muižneeks, par kuņa ir daudz divainu nostāstu, nodevis savai saimneecēi saimneecībā vajadzīgo sveestu ar svaru, ar kuņa tad viņai zinamu laiku vajadzejis iztikt, bet pēc tam pats pamazām šo sveestu no peeleeekamā izzadzis. Ja nu tādā kārtā saimneecēi

sveesta noliktam laikam nepeeticis, tad viņai bijis sveests jāpērk pašai par savu naudu).

Par vecā Poreeša ne visai spožēem, bet drīzak gan — pēc viņa paša stāstījuma — trūcigeem apstākļeem naudas ziņā ir viņa tuvakee radī un pat viņa seeva un bērni neka nezinaja. Ari tee, tāpat kā citi ļaudis, tureja viņu par naudā bagatu, bet turklāt par ļoti sīkstu cilvēku. Tāds savadneeks un tik sevī noslēdzees viņš bij. Aprobežoto līdzekļu dēļ sevišķi ģimenes dzīvē peekopto taupīgumu iztulkoja par bagatneeka sīkstulību. Ta bij viņa traģika. Tikai beigās, kad muižas īpašneeks, vecais Tranzejs, kuņam viņš sācis kalpot no pašas agrās jaunības, viņu vecumā no muižas padzina, un viņš nomira pateesi visai trūcīgos apstākļos, eedomatās bagatības un sīkstulības dēļ vairak ceenidets, nekā to bij pelnījis, viseem atvērās acis, ka vecais Poreets nebūt nav bijis bagats. Bet muižā dzīvodams, viņš gan bij spējis šo bagatības fikciju ļaudis uzturet spēkā, jo ar to viņš eeguva pee ļaudīm ceenju un eevēribu, lai gan pee dažēem, kuņeem laikam šādā vaj tādā kārtā bij sareebis, arī zaimus.

Tā kāds paglitots veetejā pagasta saimneeks — vecpūsis, sastapdamees ar veco Poreeti atklātā veetā, un būdams jāutrā prātā, sevišķi krogā, allaž mēdza uzdzeeadat nezin kur ceļušos — varbūt paša saceretu — dzeesmu, kuņa citur nekur ne-esmu ne lasījis, nedz dzirdejis, un kuņas veens, sevišķi uz veco Poreeti zīmets pantiņš skaneja:

Bārda ar' jau man ir balta,
Kas bij ogles melnā;
Vaj tu domā, meitiņ stalta,
Ka ta melnā labaka:
Balta bārda epģejam,
Melna velna kučaram.

Vecais Poreets uz to pee briža gan savilka ģimi, bet citadi viņu netiku redzejis reaģējam.

Neraugotēes uz to, ko laudis par viņu sreedā un runaja (par viņu stāstija dažadas tenkas), vecais Poreets bij tomēr daudzējādā ziņā goda virs, kreetneem cilvekeem labprāt izpalīdzēja, ja tik veen spēja, un jauneklūs pamācīdams tos citadi nesauca, kā par dēleem.

Ari Rudolfs Blaumanis ar veco Poreeti labprāt sagājas un sevišķi ceenija viņa kundzi, dzim. Balzon. Nezin kā reizi viņš bij nācis uz tādām domām, parādīt Blaumanim savu labprātību, viņu apprecinot.

Blaumaņa māte, tuvojotēes vecuma deenam, jutās veentuļa, atstāta. Viņai bij tikai divi dēli, no kupeem nekatris nedzivoja paštāvīgi mājās. Ari saimneecību apkopt nenācās vairs tik veegli. Tapēc nereti sarunās, sevišķi Rudolfam dzirdot, viņa izsacīja vēlešanos, lai Rudolfs precētos. Rudolfs uz to palaikam atbildeja ar kādu jokam domātu frazi, vaj citadi kā atrunājās.

Uz laulības dzīvi viņš skatījās ļoti nopeetni, un ja viņš to būtu varejis nodibinat tādu, kādu to viņš bij eedomājees, tad droši veen būtu ari apprecējees, bet apstākļi nu bij tādi, kas to nepeeļāva. Ēraki bij nomas mājā, un augstās nomas dēļ vareja tur noturetees tikai ar to, ko viņš nopelnīja kā rakstneeks. Tādu ģimenes dzīvi nodibinat Brakos, kādu viņš domāja, nebij paredzams. Turklāt, pats balts un tīrs būdams, savu dzīves beedreni viņš vēlejš naivu, eekšeji daiļu, inteligentas dabas, lai ari ne visai skolotu seeveeti. Ari šajā ziņā viņš nevareja atrast sava ideala un tā tad palika joprojam puīša kārtā.

Vecais Poreets kā praktisks virs un Rudolfa labvēlis nu bij nodomājis, ka tā tās leetas ilgak nevar eēt, un tapēc precešanās leetu bij ņēmis savās nopeetnās rokās.

Kādā aizkaimiņu pagastā dzivoja savā laikā apkārtne visai daudzīnata, skolota un par skaistu slaveta jaunava A. P. Pee tam viņa bij leelu un labu gruntsmāju īpašnece, jo turīgeē vecaki bij jau miruši. To nu vecais Poreets bij nodomājis eeprecinat Rudolfam, pee kam Rudolfs noķertu divus zaķus uz rāveena — dabutu labu seevu un labu grunts māju.

Par sava labā nodoma sekmēm vecajam Poreetim, leekas, nav bijis ne mazako šaubu, un

kādā zeemas svēdeena — visa klusībā viņš bij Rudolfu sēdnajis kamanās un, neveenam citam partō itneka nezinot, novedis viņu uz min. jaunavas mājām, kurās atrodas skaistā veetā, pee Vedzes upes eetekas Ogrē.

Otrā vaj tresā deenā pēc tam Rudolfs, pee manis atnācis, par šo slepeno precībās braukumu man izstāstīja.

Tūdal, līdz kāju spēra istabā, kā tas bij viņam parasts, ja nesa kādu „svarīgu“ ziņu, savā jovialā jautribā man uzsaucā: „Nu, vaj tu ar' zini, kur es svēdeen biju?“

Šāds jautājums nemodināja manī nekadu sevišķu zīpkāribu, jo zināju jau eepreekš, ka nu nāks kāds no parasteem jokeem, tapēc atbildeju: „Ja, kā lai es to zinu?“

— „Domāju, tev gan vajadzēja vairak zināt. Nu mini,“ — viņš saka.

— „Trakteeri jau nu tu nebiji, baznicā ari ne, jo svēdeen laikā tur ir mācītāja nebij; par kādu izrikojumu apkārtne ari neka ne-esmu dzirdejis; tad tu varbūt esi bijis Rīgā“ — viņam atbildu.

— „Netrāpīji vis! Ko es tagad tur būtu darījis?!“ — viņš saka un pee tam pusjocīgā pusnopeetnā balsī svarīgi peebilst:

„Es biju svēdeen precībās“, un gandrīz pats sāk smēetees.

Man tikai acis eeplētas, un pusticedams, pusšaubidamees eesaucos: „Nu, nu — vaj tu jau tik bistamus ceļus sāk staigāt!?“

R. Tillberga zīmejums.

— „Ja, tā ir gan. Bet vaj zini — kur?“ — viņš prasa.

— „To nu gan es nezinu; — kas lai tavus slepenos ceļus izzin!“ atbildu viņam pilns zinārkārbas. „Ja tu man prasītu, kur Rausenu Brencis bijis precībās, tad es tev to tūdaļ pateiktu“.

— „Es biju pee K. A.“ (min. jaunavas māju un kristīts vārds, kā viņu vispārīgi, pēc laucnieku parašas, sauca, ja par viņu runāja).

— „Un tad laikam saderinājees!“ — es izsaucos.

— „Ne, nesaderinajos vis!“

— „Vaj tad tu kurvi dabūji?“ — neticīgi jautāju.

— „Ari to ne“ — viņš noteica un sāka stāstīt.

Vecais Poreets pee katras tikšanās plījees viņam virsū, lai taču apprecotees, un stāstījis un skaidrojījis, cik tas esot labi, ka apprecotees un nodibinot patstāvīgu dzīvi. Kad viņš atbildējis, ka nemaz vēl nezīnot tādu jaunavu, kuŗu varetu precēt vaj kuŗa pee viņa nāktu, tad vecais Poreets eeteicis K. A., visai slavedams neveen pašu jaunkundzi, bet vēl jo vairak viņas leelās, skaištā veetā esošās un labi eekoptās mājas un turību un, ka tas viss esot viņam tikpat kā rokā, ja tikai pats veen vēlootees.

Rudolfs nodomājījis, ka nav ļauni kļūt par skaistas mājas īpašneeku. Un vaj tad tas kāds grēks, ka jaunavai, kuŗa nav peļama un varbūt vēl visai simpātiska, ir arī skaistas un leelas mājas. Un vecajam Poreetim neticet viņam nebijījis nekāda eemesla, jo tas jau smalki pārzin plašu apkārtni. Tā tad viņš arī, lai gan neceredams uz leelām sekmēm, beigās nodomājījis šo joku izmēģinat un bijījis ar meeru braukt viņam līdzī.

Lai šo leetu nodarītu neuzkrītoši, tad brauceena īsto nolūku vecais Poreets maskojījis tādejādī, ka viņš brauks uz K. mājām kādu kumeļu pīrkt, bet Rudolfs aptaujatees, vaj K. mājas nav dabūjamas pīrkt. Tā tad ar labas apņēšanās pilnām krūtīm svētdeenas rītā sēdušees kamanās un laīduši uz vairak kā 20 verstu tālājām K. mājām.

Ceļā esot šīs brauceens gan izlicees visai komisks: braukt „precībās“ tā, kā to jau mūsu tēvi un tēvu tēvi darijūši. Bet ja nu reizī esi solījees braukt un jau kamanās eesēdees, tad jābrauc veen ir, jo atpakaļ greestees būtu par

kaunu. Pee tam tas būs, ja ne vairak, kāds romantisks peedzīvojums.

Eebraucoot K. mājās, kur vecais Poreets jau bijījis pazīstams, viņi tikuši laipni saņemti, bet Rudolfs tur atdūrees uz pārsteīguma, par kādu nemaz nebijījis eedomājees: tur preekšā atradušees, vaj arī cits pēc cita vēlak eeradušees — to vairs labi neatceros — trīs citi ceemīņi — precīneeki: — divi saimneeku dēli un kaimiņu muižas pārvaldneeks — „muižas kungs“, acīm redzot jaunkundzei jau pazīstami. Šīs apstākļīs nu Rudolfu izsītīs pavīsam no sleedem. Pīrmais, ko viņš sajūtīs, bijījis moralīskis pārmetums: šodeen veen jau ir te trīs precīneeki, bet nezīn, cik šūrp nebrauc citās deenas, un tad tu arī vēl brauc!

Jaunkundze, mājas mātē, bijīsi visai laipna, rīkojusees saimneecībā, lai ceemīņus paceenatu. To vecais Poreets ņēmis savā pārzīnašanā un valodās. Rudolfam grībot negrībot bijījis jasaruņajas ar saveem konkureenteem, bet sarunam nebijījis nekādas veīksmes. Bijījis sajūtams, ka visī cits cita īstos nolūkus noprot. Vīsdzīvaks bijījis tikai „muižas kungs“, kuŗš jutees it kā par situācijas kungu. Pee tam Rudolfu mocijūšas baīles, ka tikai vecais Poreets sarunadamees neleek jaunkundzei ko manīt par viņu braukuma īsto nolūku, kadēļ nevarejīs veen sagaidīt, kad tas ar savām runām tīktu galā un varetu braukt atkal atpakaļ.

Vaj jaunkundzei — saimneeci pateesi bijījis kāds kumeļš pārdodams vaj ne, to Rudolfs nezīnājījis, bet ka jaunkundze, lai gan to nelīkusi manīt, nojautusi viņu īsto nolūku, par to viņam nebijījis šaubu, un tapēc turejījis par labaku nemīnet ne vārda par mājām, lai ar to jaunkundzi nepavedīnātu uz teesām domām par viņu braukuma nolūkeem.

Vīsa šī moralīskā mocība nevlīkusees par daudz ilgī, un viņi atvadījūšees, lai laīstu atpakaļ uz mājām.

Jaunkundzī Rudolfs atzīna par glītu un patīkamu jaunavu, kā jau viņa tīka daudzīnata, tomēr tādu jautājumu viņš ne-esot uzstādījis, vaj varetu ar viņu veenotees kā ar muža beedrenī. „Bet to gan var teikt“ — viņš beigās peebīlda — „šīs bīj mans pīrmais precībās braukums un palīks arī pedejais“.

Un viņš tureja vārdu. Kādu pateīcību viņš par šo pīrmo precībās braukumu parādījis vecajam Poreetim, par to viņš nekad un neka netīka mīnejis.

P. Blau'a

Rudolfs Blaumanis kā akteeris.

Blaumanis kā leels dramu rakstneeks vispār pazīstams, bet maz būs to, kurēem ir bijusi izdevība iepazīties ar viņu arī kā ar skatuves mākslinieku, ar savu vaj arī citu rakstneeku radīto tēlu attēlošanu uz skatuves.

Teem, kas ar Blaumani un viņa literārisko darbību stāvējuši tuvākās attiecībās, zināms, ka neveem viņa noveles, bet sevišķi viņa dramatiskos darbos tēlotās personas ņemtas no reālās dzīves, dzīvē novērotas, un tām visām dzīvē savi prototipi, un tapēc arī viņas ir tik pateesas, dzīvas, tā sakot ar meesu un asinim. Pee tam gandrīz vaj katra veenas vaj otras lugas galvenākā persona rakstīta kādam zināmam akteerim vaj aktrisei.

Tā viņa lugās ir lomas, kurās viņš rakstījis P. Ozoliņam (peem. Krustiņš „Pazudušajā delā“), Duburam (Indranu tēvs „Indranos“), O. Muceņeek, Dacei Akmentiņ, Meerlaukam un arī citeem labakajeem skatuves spēkeem, kurū visu vārdus vairs tik labi neatceros. Un tas viņam bij veegli eespējams, nekaitot lugas mākslas vērtībai, jo viņš labi pazina mūsu toreizejo teatru un labako skatuves darbineeku spējas un raksturu.

Protams, ka no reālās dzīves ņemtās tipus un raksturus viņš neveem mākslineeciski noskaidroja, bet arī jo dziļi izjuta un pārdzīvoja. Šis izjutums bij tik dziļš, ka savus sacerejumus tuvako beedru pulciņā preekšā lasot, nereti viņam asaras eezagās acīs. No savām akteera dāvanam viņš netureja leelas leetas un ar tām nekad neplātījās, bet pats par sevi saprotams, ka viņam, kas tik dziļi izjutis un eekšķīgi pārdzīvojis savā mākslas darbā izveidotā raksturu dzīvi, nevar nāktees grūti šo raksturu pateesi attēlot arī uz skatuves, ja tikai citas psihiskas vaj fiziskas dabas savadības tam nerunā pretim, jo katra un sevišķi skatuves mākslineeka mākslas darba leelais noslēpums ir: dot pateesi izjustu un eekšķīgi pārdzīvotu un noskaidrotu dzīves pateesību, pat ja šī pateesība būtu tikai izdomata.

Un pateesi Blaumanis, cik viņš kā akteeris uzstājās, savas lomas tēloja teicami.

Nezinu, vaj viņš tika arī kur citur bijis uz skatuves, bet arī Ergļos tas notika deezgan reti. Leeta ta, ka kreevu reakcijai peenemotees, lauku kulturelajām beedribām un tāpat Ergļu labd. beedribai tika aizleegts sarikot vairak kā četrus izrikojumus gadā. Labi, ja izleetojot šādus vaj tādus ākus, izdomājot kādu „svarīgu“ eemeslu vaj citu ko, izdevās dabūt atļauju kādam izrikojumam vīrs atļautās normas. Bez

tam izrikohtajam, resp. beedribai bij katru reizi jāstāda preekšā policijai uzticama persona, kurai bij jādod rakstīšks galvojums par varbūtejo „tiro atlikumu“, un ja tāds nesasneedza galvoto zumu, tad galvotajam iztriūkums bij jasmaksā no savas kabatas.

Tādos apstākļos visi izrikojumi un sevišķi teatru izrādes tika noliktas uz tādu laiku, kad bij cerams uz leelaku skaitu apmekletāju un tā tad leelaku eenākumu. Ja nu šādās reizēs pagadijās arī Blaumanim peemist savā dzimtenē, un negadijās viņam kādi citi šķēršļi, tad viņš labprāt peedalījās teatru izrādes arī kā akteeris, pee kam lomu sev izvēlejas pats un pats arī grimejas, un kā labs skatuves pazinejs mācīja citus un palīdzēja lomas eestudet.

Savās lugās vismiļak viņš tēloja „Abramu“, un tur viņš bij nepārspejami klasīšks Abrams, tiklab izskatā, kā kustībās, izrunā, žestos un citos raksturīgos sīkumos, tā ka preeks bij redzet — veens daudzums, vaj tas bij Abrams „Zaglos“, „Trīnes grekos“ vaj citā lugā. Protams, ka ar to viņš guva leelu peekrišanu arī skatītajos. Tā peem. skatā, kur Abrams eedomajās saslimis esot no domato nāves zāļu eedzeršanas, skatītāji aiz smeekleem vaj ģība. Bet pee tam Blaumanis nebūt nepārgāja vulgarā klaunismā, turpretim allaž turejas atteecīga, mākslineeciski noskaidrota rakstura robežās. Lai gan Abrams figurē vairakās viņa lugās, tomēr visās viņās tas nav gluži veens un tas pats. Katrā lugā viņam ir sava apstākļu radīta tipiska savadība. Un Blaumanis zināja un prata to izcelt. Tas viņam nebūt nenācās grūti, jo uz humoru teecās visa viņa daba, un Abrams arī viņa lugās figurē tikai humora labad.

Blaumanis bij ļoti sajusmināts, var teikt, aizgrābts par P. Ozoliņa tēloto Krustiņu, par Duburu Indranu tēva lomā un par dažu citu viņa radīto lomu attēlojumeem, bet pats viņš šo lomu neuzņemās. Turpretim Roplaiņa lomā „Pazudušajā delā“ viņš uzstājās vairak kā veenu reizi.

Neraugotees uz viņa maigo, vijīgo balskanu, kurū grūti bij peelaikot nopeetnu dusmu un bārdzības izteiksmei, šī loma viņam labi peedeeneja un viņš labi to arī attēloja. Vēl tagad, pēc pāris desmit gadeem, man dzīvā atmiņā viņa vecā Roplaiņa mājās pārnākšanas skats, dziļā, rūpju pilnā nopeetnība un saruna ar Krustiņu pirmā ceeleņā; tāpat pārbraukšana no tīrgus, mistīškās, draudošās nelaimes itkā preekšajūta un nemeers pēdeja ceeleņā ar tragīško beigu skatu. Visu to Blaumanis tēloja

tik izjusti, pateesi un dzīvi. Tas bij istis Roplainis; nopeetns, tikumiski skaidrs un stingrs saimneeks un tēvs, kuŗa dziļajām sirds jūtām peenākuma nopeetnoms aiztur muti.

Blaumanis uzstājās arī Matisa lomā savā lugā „Potivara nams“, šās lugas pirmizrāde, kuŗa notika Ergļos. Arī šo lomu viņš attēloja leeliski, meistariski un ar dziļu izjūtu kāpinot pamodušās aizdomas līdz to uzleesmojumam aizgrābjošās, neprātīgās greisirdības leesmās un atreebibas nīknumā. Un tas viss viņam izdevās tik dabīgi, bez nekādas mākslotas un leekas afektācijas; dabīgi, pateesi izjusti. Tāpat dziļi aizkustinoša bij viņa traģiskā, dvēseles dziļumos izjustā rezignācija peektajā cēleņā, kur arī tālā svešumā nevarēdams atrast sava sirdsmeera, citē (lasa) pazīstamo Šamiso poemu „Salas y Gomez“, itkā turetu pats sava kapa runu, lai gan dramatiskas uzbūves ziņā šis peektais cēleņš nav labi attaisnojams. Še būtu peeminaams, ka šī ir veenīgā luga, kuŗā Blaumanis peelaidis kļūdu lugas dramatiskā veidojumā. Šo kļūdu viņš pats labi apzinājis, un ja būtu gribejis, tad būtu to novērsis lugu pārstrādājot, bet ja viņš tomēr to nav darījis, tad tur viņam būs bijuši eemesli, kuŗi mums laikam paliks nezināmi.

Blaumanis uzstājās kā akteeris arī pāris citu autoru lugās. Tā reizi viņš tēloja tituļa lomu lugā „Skolotājs Flaksmanis“. Šī luga kā dramatisks darbs, kā zināms, nav peeskaitama pee

labākajām, bet savu likmugurainā skolotāja-ķesteŗa komisko lomu viņš attēloja labi, pee kam sevišķi interesanta bij viņa brillainā maska ar leelo liko degunu. Lai gan Blaumanis visai mīloja humoru un komiku, tomēr jāsaka, ka nopeetnās lomās viņš bij dziļaks un pateesaks un tās tad arī attēloja ar leelaku meistarību.

Reizi viņš uzstājās arī dzeesmu ludziņā „Ubags“, tēlodams ceetsirdīgā bagatneeka Juŗa Leimana lomu. Še viņš savā lomā bij tik dziļi eejutees un tik labi tēloja to, ka pēdejā skatā, kur nāk saprašanās un izlīgšana ar seno draugu — ubagu, pateesi raudāja. Raudāja arī ubags un šī luga, sevišķi pēdejais skats publiku tā aizrāva, ka ļaudis, kas šo izrādi apmekleja, vēl gadeem to atcerejas un par to runāja.

Atdzīvinot jau bālās un laika rokas stipri veen izdzēstās atmiņas par teem senajeem gadeem, kad ar Blaumanis stāvējam veens otram tuvu neveen sabeedriskā dzīvē un darbos, bet arī uz skatuves, kāda nu mums viņa tajos laikos saimneeciski apseestajā un nabadzigajā Ergļu pagastā bija (nel. mākslineeks Zeltiņš uzgleznoja vēl pirmo kurmēr peedeenigo preekšķaru, kuŗu tomēr daži atrada par peedauzīgu), jāleecina, ka Blaumanis ir neveen leels, ja ne pats leelākais mūsu dramatiskais rakstneeks un raksturu veidotājs, bet bij arī leels raksturu attēlotājs uz skatuves, bagāti un dziļām jūtām apdāvināts skatuves mākslineeks-akteeris.

XI. 1922.

Augusta Breeža

Divi mirkļi atmiņās par Rudolfu Blaumanis.

Ar Blaumanis kopā pavadītee brīži tik saulaini, ka to spožuma neizdzēš arī gāree gadi. Atmiņu par teem var sarakstīt daudz. Kad daudz raksta, var iznākt atkārtošānās, bet no svāra izcelt raksturigo. Tādēļ no manis par Blaumanis tikai divi mirkļi.

1907. gada pavasārī staigājām pa Jelgavas eelam un runājām par jaunatnes centeeneem. Tad Blaumanis sacīja, ka viņš ne-esot atmetis domas, tikt pee augstskolas izglītības. Deezi vaj tas peepildīšotees, bet tādas ilgas sevi nesot.

1907. gada rudenī, kad Blaumanis apmekleju, atradu viņu tumšā istabā gultā, kaujotees ar drūmām domām. Tādi mocoši brīži viņam tani laikā beeži uznāca. Mekleja tam eemeslus, gan sapņus tulkojot, pee ārsteem eejot, no tuvineekeem ziņas vācot. Viss kārtībā bet, meera kā nav tā

S. Vidberga zīm.

nav. Tad itkā dzīvi noslēgt taisidamees žēlojās, ka viss mūžs esot kā tukšs, ne-esot neka, ko pēc sevis atstāt. Arveenu domajis izaudzet jaunus, spējigus rakstneekus. Rakstot jau veens, otrs, bet neesot tas, ko vajadzētu. Būtu bijis labi, ja pirms kādeem desmit gadeem ar kādu lauku meitu būtu bijis kāds bērns, vislabāk zēns. Tad tagad kaut ko redzētu un atstātu no sevis.

Pēc tam saruna pārgāja uz rakstneecību. Blaumanis atdzīvojas, lasīja jaunakos gabalus no Ģenovevas, stāstīja, kā viņš to turpinās. Ar to drūmās domas izkļīda. Bet pee nākošās satikšanās Blaumanis atkal bija nospeestā gara tāds viņš uzglabājees manās pēde-

stāvokli, un jās atmiņās.

Rīgā, 28. XII. 1922.

Atmiņas par Blaumani.

Kas ir atmiņa? Krustojošā zibengaismā ašs profils; domu labirintā pee aizmirstas seenas pēkšņi atmodināta portreļa meklejošu plivleesmiņu mānīgajā mijkrēslī. Atmiņa zin daudz, pateikt var maz.

Nezinu, kapēc man atmiņu pirmgalā arveem iznirst Blaumaņa tēls, kā viņu redzu pa acu galam drūmā rudens deenā, uz Suvorova eelas, isā, šaurā mētelīti, raksturīgu rokas pasveedeenu, starp daudz gājejeem... Itneka tur nav sevišķa, bet arveem kaut kas smeldzoši sāpīgs man eedzeļ ar šo atmiņu.

Pirmoreiz satikos ar Rudolfu Blaumani ceemā pee savejeem, Elizabetes eelā, Berga bazarā. Turpat, mazā istabiņā, dzivoja Peteris Ozoliņš, toreizejais Rīgas Latveešu teatra direktors. Blaumanis bij pašlaik pee viņa. Kad brālene man to pateica, biju preeciģi pārsteigta. Nu dabušu reiz redzet eevērojamo lugu rakstneeku, kuŗu jau visur daudzinaja!

Eenāca uz tēju. Eepazīstināja. „Jauna rakstneece“, rekomandeja Ozoliņš. „Zīnu, zīnu, un nemaz nav zemē metama“, atteica Blaumanis ar savu pasaulplato ērgleneešu e, kas man tik skanīgs dūca ausis.

Viseem mums kresļu pee galda nebij. Blaumanis sēdeja uz kušetes, bet ilgi meerā rimt nevoreja. Uzcēlās, staigāja, žestikuleja. Abi ar Ozoliņu eestīga disputa par dramu, kuŗa neuzdrošinajos peedalitees. Runāja par Šekspīru. Blaumanis karsa. Bez eebildumeem atzīt negribeja. „Šekspīrs, Šekspīrs! Galva viņam tāda! (Rādīja apmēru). Bet kādas kājas? Milža galva, bet pundura kājas!“ Uztraukts viņš man šo pirmoreiz likās, pat forsets mazleet. Kustības stūrainas, ātras, bet ļoti izteicošas. Šmaugans augms līdz kaklam aizpogātā „skolneeka“ bluzē, ar sneegbaltu krādziņu, kontrasteja ar kupleem mateem aplātu galvu, leelām ūsam un stipro zodu, un eespeedās atmiņā kā neaizmirstama skulptura.

Leela, abpuseja interese par teatri un dramu saistīja mūs tuvāk. Rīgas Latveešu teatra izrādēs sastapāmees beēži. Domu izmaiņa ar Blaumani par lugas uztvērīmu un tipu izveidojumeem bij leelā mērā eerosinoša un interesanta.

Spilgti atceros „Uguni“ pirmizrādē, kuŗa izdevās spidoši. Dace Akmentiņ, Rudolfs Bērziņš, Rūmneek, Miķelsons, Rudzīts. — Kā parasts savu lugu pirmizrādēs Blaumanis bij kā no

sleedem izsists, peetvīcis, nemeerīgs, driz pee veena pazistama, driz pee otra. Draugu tuvums pirmizrādēs viņam bij sevišķi tikams.

Publikai patika izrāde, bet autoram tikai pa daļai, jo attēlotāji tak nevoreja sneegt pilnīgi viņa eedomatos prototīpus. Par panākumeem vareja apmeerinatees, bet šaubas dzina autoru nemitīgi tirzāt pēc kritikas. Vēl ilgaku laiku pēc tādas savu lugu pirmizrādēs Blaumanis bij nervozs. Daži koleģi zobojās, Blaumanis stāgājot ar žūksni kritiku padusē un katram uz sirdsapziņu noprasot, vaj viņš tās lasījis un vaj tās atzīstot. „Un vaj dzejneekam nebij eemesla tā jautat? Tauta viņu bij jau sankcionējuse un par savu atzinuse, bet kritika, kuŗa gribeja būt tautas balss, skaneja tik peesmakuse, ka viņu nevoreja lāga sadzirdet; kritika, šis mūsu garīgās kulturas sāpju bērns, toreiz bij vēl vairāk nemakulība, paviršība, vaj beēži pat — perfidija. — Ari Blaumanim bij no tās jacees un rūkti ir domāt, kā būtu spārnota dzejneeka radošā enerģija, ja dzīvs būdamas tas būtu spēmis kaut desmito daļu no tās atziņas, ko tagad zeedo viņa peemīpai. Un ja nu vēl eevēro, ka Blaumaņa laikā pavisam vēl nebij tās kultūrelas — tas ir nacionāli-kultūrelās sabeedribas, kuŗa veenīgi var sekmet talanta attīstību, tad var saprast, cik vēl neatrakti un aizsērejuši bij tee avoti, no kuŗeem dzejneekam vajadzeja smeltees ticību sev un attaisnojumu savam aicinajumam.

Tādu kultūrelu sabeedribu Blaumanis gan ari meklejis ārpus savas tautas, sevišķi savas darbības pirmajā laikā, kur tas daudz apgrozījees vācu literariskās aprindās un bijis kādu laiku ari „Zeitung für Stadt und Land“ līdzstrādneeks. Un vācu presē Blaumanis dabuļa vispusīgaku un pamatīgaku savu darbu iztirzajumu, nekā pašu mājās.

„Zeitung für Stadt und Land“ recenzents pēc gara, caur vairak numureem ejoša kritiska apskata par „Pasudušo dēlu“ rezimē, ka minētā drama pelnot „zu dem Besten gezählt zu werden, was unsere baltische Litteratur aller drei Zungen hervorgebracht hat“. Tādas atsauksmes ne mazumu palīdzēja Bl. nozīmī noskaidrot ari pašu acis. Un nezin, vaj ari tagad pēc glaimojošām atsauksmem par Bl. no Vācijas mēs nu tik ar vajadzīgo gaišredzību paspejam saskatīt viņa markanto profilu. Švešu elku peelūgšana arveem pee mums bijuse mode; dažs labs videjs talants, dzeedatajs vaj muzikis, pabijis pāra mēnešu ārzemēs, rekomandejas tulit kā uz pjedestala, un Blaumanis jau toreiz

domaja, ka tikai akreditets no sveštautu kritikas, viņš isti eņemtu to stāvokli, kāds viņam pēc sava leelā talanta peenācās. Tādēļ viņš gandrīz visus savus darbus tulkoja vāciski un sevišķi ar dramu „Ģenoveva“ cereja eekarot Vakareiropas skatuvi. Lai tā dara arī citi, Blaumanis aģiteja. Par to pašu „svēci zem pūra“ kādreiz pee manis Bl. sanāca asā domu izmaiņā ar Falliju, kurš apgalvoja pretejo: katris dzejneeks esot tikai preekš savas tautas. Ja svešneeks to gribot atrast, lai nākot un meklejot. — Kas tevi gan meklēs, ja pats sevi nerādīsi! teica Blaumanis. Tad ar ne-esot vajadzīgs, domaja Fallijs. Viņš turot to par nesaveenojamu ar dzejneeka ceepu, ja tas eēšot reklamet pats sevi. Ja celšotees reiz tauta, arī viņas dzejneeki celšotees, tas tā nākšot dabīgi un itkā pats no sevis. Blaumanis tam nekādā ziņā nevareja peekrist, un tā viņi eedegās tādā strīdā, kur katrs savā uzskatā nogāja līdz galejībai. „Nu tad, velns ar', paleekat, sūtat! Bet es gribu laukā. Laukā no tā piļu diķa!“ Blaumanis beidzot sauca dramatiški. Uz to sekojošā Fallija feplika izsauca tādu situācijas asumu, ka viņš izskreja ārā un pakampa savu cepuri. Peerunat ne par ko nevareja. „Jūs nepazīstat tā cilveka. Viņš ir bezkaunīgs“, Blaumanis atkārtoti izsauca un aizskreja. Bet Fallijs palika meerīgi divana stūrī un smejās kā Mefisto.

Kāds cits gadījums man deva pārlecību, ka tāda nesaskaņa nebij veenkārša sakarsēšanās par teoretiskeem jautajumeem, bet pamatojās dziļāki abu dzejneeku raksturu pretešķībās. Tas bij tā: Blaumanis labprāt erosināja, lai rakstneeki lasītu pulciņā savus jaunus darbus un tā radītu pārrunu un spreedumu izmaiņu. Kā dramatisks rakstneeks viņš zināja, ka no leela svara redzet savu darbu citā apgaismojumā, lai atgūtu atkal strādājoit pazaudētās distances. Kad nu 1906. gadā biju pabeiguse dramu „Vētras zeedi“ („Ausmā“), Blaumanis tūlit eeteica sarikot lasīšanu. No uzaicināteem rakstneekem atnāca tikai Fallijs un Blaumanis ar vēl dažeem jaunajeem. Blaumanis bij par jauno darbu eejūsminats un man to pēc nolasišanas uz pēdam pateica. Tas tūlit izsauca Fallija asako protestu. Viņš domajot, ka šee ne-esot aicināti jūsmot, bet nodot leetišku spreedumu. To viņš arī gaidot no Blaumaņa. Jūsmot esot paviršība. „Es ne-esmu nācis kritizet, bet baidit. Vaj tā ir paviršība, ja saku, ka man patīk. Es būtu lepins, ja es pats šo dramu būtu sarakstījis“, Blaumanis teica ātri. „Tas nebūt vēl nepeerāda, ka tad tā nebūtu kritizejama“, Fallijs ar smalku dūreenu pārgāja uz personigo. Un tā sākās tāda principiela šķēpu krustošana, ka ugunis veen šķīda, un viņas pirmcelons šķītās galīgi aizmirsts. Blaumanis prom gan

šoreiz neaizgāja, bet ta vakara saskaņa bij vēja. Otrā deenā Fallijs man atsūtīja vairak loksnes garu iztirzajumu par nolasīto darbu, kādāri paskaidrojumu par to, kadēļ tam vajadzējis Blaumani „sodit“. Blaumanis nekad vairs par to nerunāja.

Spreedumā Blaumanis bij ātrs, impulsivs, bet ja bij alojees, labprāt atzinās. Kad man pēc ilgām ciņam no cenzuras aizdurvim bij izdevees izraut savu pirmo leelako dramu „Ceļa jūtis“, Blaumanis man ilgi padarija smagu sirdi ar nelabu praveetojumu, ka luga nebūšot patīkt, jo tajā ne-esot neveena „simpatiska rakstura“, un gribeja mani peerunat, pavisam to nelikt uz repertuara. Bet pēc izrādes Blaumanis bij pirmais, kas man sirsnīgi noveleja laimes, pareģodams panākumus nākotnē, jo uz skatuves mani tipi iznākuši isti un dzīvības pilni.

Atskaitot augšā mineto gadījumu ar Falliju, Blaumanis bij ārkārtīgi koleģials, jauks ar beedreem. Arveem viņam bij ko stāstīt par jaunatrasteem talanteem. Reiz kādā izrikojumā viņš uzrunājis teesi jaunekli (vaj kādu no vēlak slaveneem vārdeem, nemaku teikt), kuŗam dzejneeku nolasījis no acim, un nebijis maldījees. Jaunos viņš koriģēja, mācija, audzināja, netikveem par mākslineekeem, bet arī par sabeedriškeem cilvekeem. Leelu svaru viņš lika uz apkoptu āreeni un eeteica kārtību un tīrību. „Nu nomazgājees, pagans, es tam saku, nestaigā ar melneem aiznāgeem, saraun kārtīgi biksas! Notrūkušas pogas un nobrukušas neizteicamās vēli nav ģenialitate“. Blaumanis pats arveem bij rūpīgi, kaut arī ārkārtīgi veenkārši ģērbees; parasti jau peeminēta, līdz kaklam aizpogotā blūzē, bet svinigos gadījumos melnos svārkos, jo ne ar kādu „ģenialitati“ tas negrībeja atšķirtees no mirstigājeem.

Jo tuvāk ar Blaumani eepazinās, jo vairak atvērās viņa būtības bagatība. Sarunās pagāja nemanot stundas, nekas cilvecīgs viņam nebij svešs. Ja pārpulešanās un nogurums, vaj arī kāds iznēsats darbs, kas prasīja radišanas kļūsuma, to vilka uz Ērgļeem, tad drīz veen atkal neklusinamas slāpes pēc sabeedribas to dzina atpakaļ. Pārāk dzīva atsaukšanās uz vīseem deenas jautajumeem mazaku talantu būtu sabēzuse; Blaumaņa spalvai tas bij kā dzirkstis sprēgājoša galoda. Satīriskus deenas skatus Blaumanis rakstīja ar tādu pat aizrautību kā savas dramas, bet ar skarbu drosmi pateiktis vārds radija neveen draugus, bet arī eenaidneekus. Arī tas bij pa daļai eemesls, ka Blaumanim beēži bij jāpeedzīvo no laika beedreem tūši pārpratumi, vaj arī mazvērtējumi, kas viņu ilgi grauza. Tādās reizēs viņam bij vajadzīgi draugi. Sarunā Bl. drīz veen noskaidrojās, sa-

skaņojās un ar jaunu sparū ar eerosmi doma ja par pretsteenu. Tā pēc „Indrani“ vēsās uzņemšanas, kad jau daži pasteidzās pateikt, ka Blaumanis „izrakstīies“, viņš it nejausi uzdedza savu „Uguni“.

*

Blaumanis ticeja sapņu simbolikai. Tā viņš teicās savas dzīves pārgrozības arveem redzejis kādas vecas māmiņas—itkā laimes māmiņas—izskatā, kurā jautra vēstījuse preecīgus, bet skumja—bēdīgus tuvojošos peedzīvojumus. Pēdeajā dzīves gadā Blaumanis teica, ka viņš šīs sapņu parādības seju nekad vairs ne-esot redzejis noskaidrotu, kas nenozīmejot labu.

No tās pašas pēdejas zeemas atceros kādu saulainu svēdeenas ritu, kad Blaumanis, atnācis ceemā, mums stāstīja: „Tādu dullu sapni šonakt redzeju. Braucu, ačģarni eesēdees ragūs, kā veesulis pa Rīgas eelam un tureju klēpi pats savu galvu. Nu vaj nav traki! Tādu dullu sapni!“

*

Kādā oktobra deenā 1905. gadā, agri no rīta, Blaumanis eenāca pee manis ar būksni avižu rokā. Viņš bij kā spārnots. Viņš nāca ar to pašu ziņu, ko skandeja visas avizes. Tikko bij iznācis manifests. „Nu, ko jūs sakat? Nu varam cits citam laimes vēlet. Nu nāks citi laiki. Nu reiz nāks citi laiki!“ viņš teica ar aizģrābjošu ticību.

Blaumanis bij tikko eebraucis no laukeem. Bij tur pārlaidis pirmās kustības vētru. Tajā bij tikdauz patosa, svaiguma un neprāta, kā pirmās mīlestības mulsā. Un tikdauz pretrunu un komikas. Stāstīja, ka sarakstījis veenceleenu: „Pēc pirmā mītiņa“, kur šeeim eespaideem leekot darbotees savā eemīlotā Taulšķī. Kad pārbraukšot mājās, mēģinašot to uzvest. Ta būšot pirmā luga bez cenuras spaida.

Tad, kādu mēnesi vēlāk, Blaumanis bij atkal Rīgā. Dzīve uz laukeem bij palikuse nepanesama. Negaiss bij uznācis ātri un nu bij vīrs galvam. Visu izdzēsūšās šausmu ainas. Smaga stunda, ko pavadijām tai pašā telpā, kur mēnesi atpakaļ bij tik neprātīgi jūsmots par 17. oktobra manifestu. Blaumanis jau savām acīm bij redzejis soda ekspedīcijas trakošanu. Nodezīnatas mājas, nokauti cilvēki. Veens eespaids viņu bij sevišķi satricinājis. Ģarām braucot, kādās mājās, pee žaģaru kaudzes, tas redzejis četrus nošautus, starp teem gadu 12 veecu zēnu. „Eedomajatees tik—bērnu, viņi nokauj bērņus!“ viņš atkārtoja vairakkārt līdz asaram sagrausts.

Tādos laikos dzīvot uz laukeem „Purva malas“ Ģrāvracim bij ārkārtīgi bistami. Bet kā lai ari dzīvo Rīgā bez noteikta eenākuma? Kad nodibinājusēs komandītsabeeđrība ar nolūku izdot deenas laikrakstu „Latvija“ uzaicina ja

Blaumani eestātees redakcijā, viņš to ar preeku peeņema. Dažus mēnešus pat bij „Latvijas“ atbildīgais redaktors. Bet tas gāja pāri spēkeem. Blaumanis prasīja daudz. Katru nodalu ģrībeja nostādīt ideali. Ar pāris netaktīskeem eevadeem laikraksts no sākuma bij eeņēmis ģreīzu stāvokli, kuŗu vēlāk bij ģrūti izlabot. Kā visur, tā ari avižneecībā Blaumanis cīnījās pret pavīršību, ģlvēvulību, netaktību, beeži avižrakstus, kuŗeem tikai veendeenas mūžs, mērodams ar radošā mākslīneeka mērauklu. „Es tak nevaru veens pats visu avizi peerakstīt“, viņš dažreiz sūroģās, kad negāja tā, kā ģrībeja.

Tanī laikā viņš nāca beeži pee manis. Par avizi man jau apņika klausītees, bet Blaumanim vajadzeja norunat visas rūpes no sirds, vajadzeja draudzīģas kritikas un apstīprinaģuma saveem planeem, lai kļūtu veegls un ticģis. Darba bij tik daudz.

Jo leelaks bij tautas posts, jo karstakas iģlas peelikt rokas pee jaunradīšanas darba. Šīs, Blaumaņa mūģa pēdeģais laiks, bij visu viņa radošo speku ārkārtēja koncentracīja un peespeešanās. Deenas labako laiku paņema redakcija. Šais ģados rakstīts viss vairums Blaumaņa satīru, no kuŗām dzīrkstī „Skaideena“ un kas vēl tagad ir svaīģas un neiģzsteegtas, un daudzkārt tā „peemērotas apstākļeem“, itkā vēl vakar būtu uzrakstītas.

Kā nāca sestdeena, ģaidīģām jau ar nepaceetību „Latvijas“ literarīsko peelīkumu. Kas būs no Blaumaņa? Ja bij iznākuse kāda spīrkstoša satīra, drīz ari eeradās pats Blaumanis. „Nu, kā patīķ? Ko jūs sakat?“ Ko nu sacīģu? Apsveīcu dzejņeeķu kā katru īstu karotģaju un karot varetģaju, ģ jo viss vairums Blaumaņa „Skaideenas“ toreīķ bij strātēģīskas dabas.

Tādā sarunā, kūsoģošā no temperamenta un asprātības, Blaumanis pats īsti īzbaudīja savu darbu un aizģāja beeži ar jaunu eerosmi nākamai „Skaideenai“.

Tai laikā bij tikko pabeģģtas veena pēc otras drammas „Indrani“, „Uguni“, un jau pastāvīģi dzejņeeķu nodarbināja pantu drammas „Ģenoveva“, „Dzīvīvais ūdens“ u. c., kā ari dažu noveļu jaunee metī. Sabeedrīskā dzīvē Blaumanis pēma moģzako dalību, beeži uzstādamees izrīkoģumos ari aktīvi ar savu un citu dzejņeeķu darbu deklamacīģam. Tad pašlaīķ deklamacīģa nāca pee mums modē, un Blaumanis ne mazumu palīdzeja to eevest.

Savu vēlešanas, vadīt kādu lugu uz Rīģas Latveešu teatģa skatuvees, Blaumanis reālīzeja pavasarī 1907. ģadā. Veenošanās ar Teatģa Komisīģu bij panākta uz „Rīchardu III“. Ģalab Blaumanis un Teatģa Komisīģa domaģa, ka jaunais reģīzors vīslabak varetu parādīt savas spēģas svešā darbā, paleek mīkla. Lugas īzvēle

nebija laimīga. Tai laikā satiku reiz dzejneeku netālu no Latv. Beedribas, kad tas ar skatuves planeem, lomu izraksteem un teksta grāmatam paduse gāja uz mēģinājumu, nelikdamees redzam no sauli, ne laudis. „Kur nu? Vaj teešam uz to raganu ķēķi?“ es jokoju. „Ja, teešam gan“, atteica, nemaz nepasmaidīdams, Blaumanis. „Peelūkojat tik, ka tajā nesadegat“, jokam brīdināju. „Nu, tad es arī gribu viņa sadegt“, Blaumanis noteica, ar tik nopeetnu, gandrīz kā spītes eekaisumu uzsvērdams to „gribu“, itkā gatavodamees uz ciņu. „Richarda“ izrādē Blaumanis eelika daudz interesanta, bet cereto panākumu neguva. Bij veetas, kur izvesta radošā griba un panākts leels skaistums, bet tam tik bij epizodiska nozīme. Galvenos vilceenos „Richards“ palika tas pats veceis. Un kā tas gan lai būtu citadi? Pārradīt tik isā laikā tradicioneli sastingušo un vēl mūsu šaurajos skatuves apstākļos, tur vajadzēja būt teešam deevišķai autoritātei. Bet teicami izdevušās miniaturās skatuves tēlojumā norādīja, ka Blaumaņa darba lauks būtu modernā drama. To Blaumanis pats domāja. „Tikai daudz studiju vēl, daudz peedzīvojumu“, viņš teica. Viņš gribēja palikt skatuvei tuvu un uz 1907/8. gadu uzņēmas pee R. L. teatra dramaturga peenākumus. Deemžel jau pēc pāris mēnešem veselības stāvoklis to speeda atsacītees no lototā nodoma.

Februārī 1908. g. Blaumanis bij saslīmis ar influenci. Aizgāju viņu apceemot Alberta eelā, kur tas dzīvoja pee Rozentaleem. Viņš bij jau dažas deenas ārpus gultas, bet izskatījās nomocīts. Tas ne-esot no slimības veen, viņš vairījās. Esot drusku ceešaki pastrādājis, jo vajadzējis sagādāt redakcijai materialus kādu mēnesi uz preekšu. Pēc pāris deenam tas domajot laistes uz laukeem.

„Vaj tas būtu eeteicams. Šai gada laikā ar asajem vējeem, kur jūs tikko atstājuši gultu? To jums vajadzētu aizleegt“, es teicu.

„To jau arī Rozentals saka. Bet tā nu tas ir nolemts, un tā tam jāpaleek“.

„Ak, un nav arī tik vārīgi“, Blaumanis turpināja. „Kur tas laiks jau, ka maņ draugs Skuja teica, ka tas mans veens plausis ne-esot ne graša vērts. Bet es vel tuos“.

Kad mājā ejot Blaumanis, mani pavadīdams, iznāca līdz trepem un palika stāvēt zem elektriskās lampas, man atkal krita acīs, cik viņš bāls un savārdzis. „Tomēr jau nu būtu jums labak nebraukt“, atsaku vēl reiz. „Un jūs domājat, ka es teepjos“, viņš nopeetni saka, „bet tā nu gluži nav. Šī braukšana nav nolemta pa vakardeenu. Pēc dažām deenam manai mātei paeet 70 gadu. Tur tad gribam būt visi kopā. — Un nebūs par jaunu. Redze-

seet! Veselu mēnesi Brakos! — Pārbraukšu ar citu sparū“.

No trepem atskatos vēlreiz. Blaumanis tur stāv, mani acīm pavadīdams. „Uz redzešanos!“ „Uz redzešanos!“ Tā šķīramees.

*

Reiz, kad Blaumanis bij atkal stāstījis par Ergleem un par saveem mīļajiem Brakeem, es vaicāju: „Bet kad jūs nu saukseet ceemā uz teem Brakeem? Tik daudz par viņeem dzirdets. Gribetos tos arī redzet“.

„Par to jau esmu sen domājis“, Blaumanis atbildeja, „bet tagad vēl nevar. Ļaujāt man viņus vēl sakopt. Tagad tur ir nav kur palikt. Puse telpu graudneekam. Bet vēl pāris gadu darba, tad — kas zin — varešu veesus uzņemt pats savā celtā mājā. Tas jau ilgi mans sapnis. Veeta preekš mājas jau sen dārzā atmērita“.

Blaumaņa dzimteni dabuju tikai redzet 1910. gada pavasarī. Vēlu naktī pabraucu gaŗām tam kapu kalnam Ogres elkonī, kur atdusas dzejneeks. Smaršoja eeyas, pogoja lakstīgalas ličos, bet debess bij tumša un skarba.

Pirmais ceems man bij pagastskolā pee Blaumaņa brāļa ģimenes. Ergļu garīgais centrs tur likās esam. Itkā tur vēl valdītu Blaumaņa gars un možums. Pagasta un netālās pareizticīgās draudzes skolu skolotāji uztureja savā starpā vislabākās atteecības un kopejeem spēkeem sekmeja sabeedrisko dzīvi. Mācījās dzeedataju kori, gatavodamees uz dzeesmu svētkoem, eestudeja teatra izrādes, sarikoja bērnu svētkus. Dažus simtus soļus no pagastskolas, leelceļa malā, raka pamatus jaundibinātās Ergļu Izglītības Beedribas saveesīgai ēkai. Pee ša darba katrā savā brīvā laikā peedalījās paši skolotāji. Nāca pa deenvideem arī apkārtnes jaunekļi talkā. Blaumaņa brāļa dēli Arvids un Rudolfs pavadīja tur augu deenu ar savām mazajām ķerram un lāpstam, darbodamees līdz viru leetas. Visi šee raceji man likās būt tik pacilatī garā, itkā pašam pavasarim pamatus raktu.

Saulainā maija svēdeenas ritā kāpām Braku kalnā. Brīnišķi jauka aina, kontureta kā uz delnas, pacelās līdz ar mums: lejas, pakalni, zeedošas plāvas, druvas. Ipatneju skaistumu šai pārmaiņu bagātai apkārtnē eedvesa šur tur izkaisītee neleeli eglāji, kas itkā cipresu mežīni, peepēši sasleedamees stūri un stāvi, ar isti dramatisku efektu meta savu naksnejo tumsu veegļajā pavasara zaļumā.

Kalnā, kur vējeem vaļa, stāv Braki. Ekas senseenas, jūmti zemi. Pagalms leels, un pašā viņa vidū — milzīgs baltrozišu krūms. Visapkārt viņam sētiņa un soli. Še mūs sagaida

Ērgļu pagastskola.

Braku mamma, zem kuŗa vārda tuvu un tālu pazist Blaumaņa māti. No viņas zilajām acīm smaida pretim Blaumaņa laipnais skats.

Visām rozēm gan te patīk zeedēt tai Braku kalnā. Durvju preekšā ir atkal cits rožu krūms. Augsts, piramidveidīgs, kupleem, leesmaini sārteem pumpureem, kā altāra svecem nospraudīts. — Durvis, teeši no āra, ved Blaumaņa dzīvoklī — divās neleelās istabās. Preekšejo apdzīvo graudneeks. Dibens istabiņa — šaura, nabadzīga telpa, kuŗas veenīgais skaistums — logs uz saulaino dārzu. Še dzejneeks pavadijīs savas pēdejās deenas dzimtenē un no šīs veetas rakstījis satricinošas vēstules draugiem: „Man grūti! Palīdzat man!“

Tās deenas, kuŗas nodzīvoju Brakos, bij vēltītas dzejneeka peemiņai. Nevareja beigt stāstīt par viņu māte, nevarēja nostāstīt atrakt atmiņu ceļus, kuŗi teceja apkārt Brakeem, liču loču, kā labirints. Cik koku Brakos nebija Blaumaņa dēstīti, cik skaistuma viņa rokas te nebija kopušas! Krāšņi auga darzā Rudolfa jaunās ābeles. No bārgā zeemeļņa tās aizsargāja kā gotiska kolonāde augsts egļu žogs, divkārt apstādīts krūmeem. Saulainā stūrī darzā bija ta veeta, kuŗu Blaumanis atmērojis jaunceļamai mājai.

Leelo ozolu lauka vidū man vajadzēja redzēt ar izredzi uz skaisto ezeru, zem kuŗa Rudolfs bija tik labprāt sēdejis, taciņu uz leju gar avotu uz pļavam, gravas abpus mājam, kur bija labi būt vētrainā laikā, meža ceļu, pa kuŗu šurpu turpu staigadams un skaļi ar saveem teileem runadams, dzejneeks bija sarakstījis „Pazudušo dēlu“.

Rudolfs Blaumanis bijis savas mātes dēls. No viņas dvēseles leelako mantojumu celis. Dziļa dzīves izpratne, gudriba, smalka novērošanas spēja, īpatneji latvisks humors un drastika — tāda bija Braku mamma. Viņa bijuse savam dēlam tuvākais draugs. Katru savu darbu tas vispirms lasījis preekšā mātei, viņas spriedumu prasīdams. Viņa pazina visu latveešu makslineeku saimi. Daudzi no teem bija paši kāpuši Braku kalnā, jo daudzus likteņus Blaumanis sildīja pē savas sirds, bet leelako daļu ta gan pazina no dēla nostāsteem. Par pēdejo laiku, kad Blaumanis jau bijis uz slimības gultas, viņa stāsta:

„Kā paleek meerigaki, kaut cik norimst tas kāsus, viņš mani sauc: Nāc nu, mamm, aprunasimees! Man daudzreiz nav laika un es to negribu teikt, bet viņš jau to jūt. Saņem manu roku un tur ceeti. „Gan jau gan. Paleec

veen. Darbs būs tev arī vēlāk“. Bet par ko tad nu runasim? Runatajs jau tikai viņš. Stāsta un stāsta. Par to pašu Rīgu, tur veen visas domas. Par savu darbu, par teatri. Bet vismīļāk jau nu par teem, ar kupeem visvairāk bijis kopā: par Rozentaleem, par jums — — peemini arī Skalbi, Akurateru, Laicenu, Austrīņu. — — Kā teem nu tagad — — Ari tee sveše vārdi, daudzreiz mineti, man top tuvi un mīļi. Tā dzivoju viņa dzīvi kā savu“.

J. Grestes

Atmiņu drumslas.

No teem laikeem jau pagājuši gadi 15—20. Tikai reti, spilgtakee gadījumi asi, asi eespeedušees atmiņā, bet daudz kas izdzisis; palikušas tikai miglainas konturas. Tagad jaucaas pa atmiņam, sak, kur un kad tas bija, bet — grūti pēdas sadzīt . . .

Tas bij toreiz, Peterpilī, kad sāka iznākt „Peterburgas Avizes“ un Grāvracis saimneekoja pa „Purvamalu“. Tikai tee, kas paši šo laikmetu līdz pārdzīvojuši, spēs saprast, ar kādu nepaceetīgu uzbudinājumu var gaidīt aviži, ar kādu kāri var rīt katru drukatu rindiņu. Tas bij leelisks baudījums — nosēstees pulciņā un izjust to spīrgto vēsmu, kas plūda pretim no Olava-Plutes, Needras un Blaumaņa vadītā laikraksta. Varbūt jaunība tur vainīga, bet — pēc tam gan neko vairs ne-esmu lasījis ar tādu līgsmību.

Blaumanis bij atnācis uz „Vaidelotes“ izrādi Pavlovas zālē. Tur starpbriņī mēs — skolu jaunatne — sakām acim meklet Blaumani. Vēl tagad viņu redzu tāpat kā toreiz: starp frakaineem un līpaineem kungeem eet veens veenkāršos svārkos, eet uzmanīgi pa glumo parketu, un var redzet, ka tas nu gan uz parketa nav audzis. Lūras caur savu zelta brilli, tā ka mums palika neveikli. Mēs veens otram peebikstijām: „Tā veen peelūko, ka Grāvracis tevi ar neeeleek Purvamalā.“ Viņš mums toreiz izlikās tik bree-smīgi gudrs, augsts un nepeeejams kungs.

Dažas nedeļas vēlāk Gaļernajā, „Peterburgas Avižu“ redakcijā, redzeju viņu mazā peekrautā istabiņā kopā ar Aleksandru Būmani. Blaumanis sēdēja uz galda gala, sveesta spainīts līdzās. Un nu viņš savā valodā un satiksmē bij tik veenkāršs un tik sirsniņgs, ka nu no viņa nemaz vairs nebija bailes. Skaidra leeta — Blaumanis tūlīt mudināja un drošināja rakstīt „Purvamalai“. Aiz eeceetības pret jauneem skribenteem — drukāja ar'. Tāds nu Blaumanis reiz bija, ka viņš preecajās par ikkuņu katru, kam paveicās kaut

Gandrīz desmit gadus Braku mamma pārdzīvojuše savu slaveno delu. 1917. gada novembrī ta slēguse savas acis uz mūža dusu savā 80. dzīvības gadā un guldīta, līdzās dzejneekam, Ergļu kapenēs.

Sveši laudis nu dzīvo Brakos, un varbūt tee jau zaudejuši savu vēsturisko seju. Drīz pēc dzejneeka nāves tika eekustināts jautajums, ka Braki būtu eegūstami par tautas īpašumu. Vaj nāks kādreiz laiks, kad atkal šī jautājuma atceresees?

ko uzrakstīt. Viņam bija sevišķa teeksme modināt un mudināt jaunus. Bet neba nu katreiz ta sēkla krita uz labu zemi.

Tad — Braki. Mazas grabošas durvīņas ar stikla lodziņu augšgalā, aizbultejamas ar mikroskopisku aizšaujamo — tādas bija Blaumaņa parades durvis. Preekš jaunajiem te bij Mekka, un dažs labs šinis zemajās durvīņās ir leecis savu galvu. Aiz šīm durvīm pirmajā istabā mazs skapīts, galdiņš ar pāris krēsliem un klaveeres — preekš ceemīneem, Blaumanis gan reti pee tām peesēdās. Pee seenas Blaumaņa tēva — pavāra — gīmetne. Tas arī viss. Par to otra istaba, Blaumaņa rakstamā istaba, bij bagataka. Uz krāģīša uzgāstas durvis — tas bij viņa rakstams galds. Pee maza šaura lodziņa — veeniģā lodziņa istabā — krēsls. Saules nu gan te daudz nebija. Pee tumšās seenas — plaukts no augšas līdz lejai. Uz plaukta Blaumaņa biblioteka, daudz papiņu, avižu un vēl dažadas citas vajadzīgas un nevajadzīgas leetas. Turpat Blaumaņa gulta, tad drēbju skapis un mātes gulta. Pagrozitees jau te vareja, bet vairak ar' ne. Uz durvīm, tas ir rakstamā galda, kā jau peederas, atkal papiņi un — sevišķs cilajams koka krāģīts, viss aprakstīts. Blaumaņam bij paraša, rakstot likt papiři nevis teēši uz galda, bet uz šī krāģīša. Laikam mugura un krūtīs bij mazak jāleec. Viss stipri veenkārši, vecpūisiski, bet silti gan. Dažreiz mēloja: „Kad būšu bagats, tad es sev nopirkšu grāmatu skapi ar stikla durvīm.“ Līdz grāmatu skapim gan nu viņš netika.

Pirmajā istabā pee durvīm uz trauku skapiša malas — cepure, tā sauktais „katliņš“ jeb „oktobers“. No sākuma nevarēju saprast, kadēļ mājeneeki un ceemiņi dažreiz laukā ejot neleek savu cepuri galvā, bet katliņu. Un tad — gaita viseem veena un ta pate: garām gar mājas stūri, pāri dārzam, uz eglīšu pusi. Vēlāk izrādījās, ka mājas „etikete“ prasija, lai ceļš uz

mazo mājiņu aiz dārza — tiktu mērots ar šo vācu katliņu galvā.

Blaumanis Brakos skaitījās saimneeks, bet saimniecībā gan istas saimneeka rokas nevarēja manīt, un — kā nu kuņam tur labpatikās strādāt, tā bij labi. Rezultāts bij tas, ka nevis māja viņu uzturēja, bet Blaumaņa spalvai bij japalīdz māju noturet un izvilkēt. Blaumanis reiz taisījis rakstīt lugu „Bada kalnā“ — te bij domāti Braki. Bet pee Brakeem viņš tomēr turejās, jo tee deva eespēju uzņemt veenu-otru no jaunajiem.

1904. un 1905. g. Blaumanis pa divi lāgi dzivoja pee manis Valmeerā. Pirmoreiz viņš ārstejās, jeb pareizāki — rūdijās. Kārtīgi katru deenu notika aplaistīšanās pēc Kneipa, tad berzešanās un pastaigašanās. Un tas viss ar leelu nopeetnību un vācisku akurātību. Kāset viņš nekāseja, bet par krūtīm reizēm želojās, tāpat kā par reimatismu, kuŗš viņam lauzīja roku un nelika nakti meeru gulet. Tēpat Valmeerā viņš insceneja „Uguni“, vadīja režiju un pats spēleja baronu Mōvensternu. Ar izrādi viņš bij tā meerā, ka grasiņās braukt ar Valmeeras diletantem uz Rīgu veesotees.

Tas nu bij labi, ka 1905. g. rudeni un pašu revolūcijas laiku Blaumanis pavadīja Valmeerā. Kas zin, vaj Ērgļos arī šo nepolitiķi nebūtu aizķēris revolūcijas virpulī. Par sevi kā par politiķi Blaumanis beezī zobojās: „Kas nu es par politiķi, lai nu politiku taisa gudraki kungi.“ Un tomēr Valmeerās beedribas zālē leela mītiņā Blaumanis reiz uzstājās ar runu par skolas leetam. Pēc tam bij ar sevi nemeerā un sļaudījas.

1905. gada oktobra deenās, kad mūsu laikraksti sāka runāt tādu valodu, kāda līdz šim bij pilnīgi sveša, viņš aiz brīnumeem grozīja galvu un raustīja plecus. Redzu viņu agri ritā uz gultas malas sežam, neģērbušos, ar „Balt. Vestn.“ rokā. Viņš to lasa, groza, brīnas, uzsit ar roku un prasa: „Vaj tas ir teesa, kas nupat katrs var rakstīt, ko viņš grib? Vaj es nefantazēju, vaj mani acis nemāna? Lasi tu man preekšā, vaj tu to pašu izlasisi. Bet ko tad nu cenzors teiks? Vaj Rupucis to ceetis!“ Cik atceros, viņš rakstīja veenu joku par cenzoru, kuŗš pats sevi nocenzejis. Tēpat pa revolūcijas laiku viņš uzrakstīja lugu „Dzīvais ūdens“. Ilgus gadus neveens par šo lugu neka nezīnāja pateikt, pat šaubījās — vaj tāda esot rakstīta. Bet par to nu šaubu nav. Tā ka mūsu dzīvoklis stipri līdzinājās eebraucamai veetai, tad palaikam mēs ar skolneekem dežurejām pee durvim un nelaidām neveenu eekšā. Blaumanis lasīja lugas sākumu preekšā. Tur bij runa par vecu krīvu, kuŗš audzina sev veetneeku — Kuno. Pēdeajā loma tika mērķeta Adolfam G. Arī citas lomas viņš bij jau sadalījis. Lugai vajadzēja atļot

konfliktu starp diveem pasaules uzskateem, — vecā krīva un viņa miluļa — nakoša, jaunā krīva. Katrs no teem grib tautu veit saulītei pretim pa savu ceļu. Atceros pat kādu atveišku frazu: „Jo svētulība leekuļeem vismīļā sega, tadēj ka ta visbeežā.“ Ja nemaldos, tad uzrakstīts bij pusotra celeena. Vaj viņš velak turpināja, nezīnu teikt.

1906. gadā dzivojām Rīgā, Nevas eelā 8. Toreiz Blaumanis kā laikraksta redaktors dabuja 100 rbl. mēnesi un vareja sev atļautees reiz mikstu divanu. No savas algas viņš līdēja bēguļeem un uzturēja kādu emigrantu ārzemēs. Kā redaktoram viņam iznāca nepatikamas darišanas ar gubernatoru, bet ar to kreevu meli Blaumanim gāja grūti. Vācu valodu viņš pārvaldīja visā pilnībā, bet par „suselneeku“ valodu pukojās, un kad viņš bij peespeests eet pee „kungeem“ audiencē, tad tee bij rūgti brīži. Reiz nopeetni saņēmas mācītees kreeviski. Mācības grāmata — Veresajeva „Записки врача“. Metode — lasīšana un tulkošana. Akurati katru deenu iztulkojām 3—5 lap. puses, un Blaumanis pēc beigtas stundas veenmēr eevilka stripu ar nagu vaj zimuli. Pācētibas viņam bij deezgan, bet gluži galā ar šo grāmatu netikām.

Kad Blaumanis sevi jutās uz „grūtām kājam“ (paša izteiceens), tad mēdza lēnām staigat pa istabu; staigāja veegli un uzmanīgi, it kā nesātu dārgu stikla trauku. Kad mekleja jaunu kabatas lakatiņu — tā bij zīme, ka nupat raksta ko bēdīgu. Rakstot viņš dzivoja līdz, šņuksteja un slaucīja asaras. Ja nemaldos, par „Indraneem“ viņš stāstīja, ka esot daudz lakatiņu peeslaucījis. Komiskas leetas rakstot valdījās, bet ja tad spruka smeekli vaļā, tad smējās no visas sirds līdz. Lasīja labprāt preekšā un deklameja ar leelu prašanu.

*

Vasarassvētku sestdeenas vakars. Vispirms staigāšana pa bodītem pēc desam, seera un cukura, tad vecpūsiskās vakariņas, pēc tam parastā rokas masaža (par kuŗu man gan drusku šaubas, vaj viņa bij zinātniski pareiza). Blaumanis pats mācīja, kā klapēt, kā spaidīt, kā braucīt un kā berzet. Apgalvoja, ka pēc pamatīgas masažas varot meerīgi gulet, bet vakarā nemaseta rokas nedodot nakti meera. — Bij vēl agrs, nenāca meegs, sākām prātot, cik labi tagad uz laukeem, kā tur gatavojas uz Vasarassvētkeem: sak, godīgeem cilvekeem meijas, silti plāceņi, bet mums neka. Sākās fantazešana — lūk mūsu pusē tā izskatas Vasarassvētkos, bet mūsu pusē atkal šādas parašas. Nāca prātā māte, kas — pašlaik velk karstu plāceni no krāsns, uzleek uz ceļgala, atduŗ ar ikšķi doniņu, nolauŗ un eedod puikam. Uz pagalma balss sauc: „Meiteeši, uz pirti!“ Vaj redzi, no pirts pār pa-

galmu nāk vecits pliku galvu, apakšdrēbēs, ķipiti rokā, slotiņu padusē... Nogramām atmiņas. Blaumanis aplkusa. Pēc brīža viņš peepēši uztrūkstas gultā uz ceļiem. Pabrīņojos un eeprasijos: „Kas nu? Roka sāp?“ Blaumanis eesit sev pa peeri un noslēpumainā balsi čukst: „Vaj zi' ko, Janci, es rakstu veenu stimmunga lugu, tā i nosaukšu „Sestdeenas vakars“. Tad viņš peecēlas, lēneem soļeem pastaigaja pa istabu kādu ceturtdaļstundu, apstājās pee loga, labu brīdi nekustedamees stīvi raudzījās gaisā, tad likās atkal gultā un vareja just—ka neguļ, bet pārdzīva „Sestdeenas vakaru“, kuŗš drīz pēc tam nāca uz papīra.

Ista rakstamgaldā Blaumanim nekad nebij, bet papīru bij blāķeem. Kad uz mazā galdiņa kārtība tapa necešama un kāds vajadzīgs papīris bij nozudis, viņam uznāca vēlēšanās galdu sakārtot. Uz kārtošānu viņš taisījās ilgaku laiku. Kārtošānu viņš mēdza darīt tā: papem kādu papīru paku, staigā pa istabu un meklē, kur to nolikt. Papīrus šķirstīdams, viņš uzduņas kādam interesantam rakstam, sāk lasīt un aizmirst, ka viņš „kārtō“. No veenas čupas ronas uz krēsleem un galdeem jau vairakas čupas. Nākosās deenās čupu skaits vairojas, tā ka krēslī un galdī bij papīreem notāpeleti. Bij tādas reizes, ka tēju dzerot bij jastāv kājās, jo krēslī bij aizņēmti. Atercos tādu scenu: istabā eenaākot, redzu Blaumani uz ceļeem pee krēsla zemē. Viņš smeļ pilnā kaklā. Izrādas, tam eekrituse prātā laba ideja par dēlu kreevu krekļā ar bumbuljostu. Tevs dēlam dod draudzīgu padomu: „Bāz, dēlip, labak krekļu atkal bīksēs atpakaļ...“ Tā neērtās pozās Blaumanis gan vairak lasija, nekā kārtōja. Kad nu papīri bij „izkārtoti“ pa visu istabu un šāda kārtība palika neērtā, jo nevareja vairs ne nosēstees, nedz droši kāju spert, tad deezgan beeži visi papīri atradās atkal vecajā veetā uz galdā. Pagāja kāds laiks — sākās atkal kārtōšana.

Blaumanis bij nelabojams vecpūsis. Viņš labprāt precināja citus, bet kad mēģinājām viņu peerunāt, lai tak sāk reiz domāt par ģimenes dzīvi — viņš to neņēma nopeetni. Ja, ko tad šīs lai precot, nu lai pastāstot, lai eeprecinot. To viņš atzina, ka ģimenes cilvēkam būtu dažā ziņā labak: nebūtu mūžīgi jaraizejas par maizi, seeru, cukuru un apkaklītem, bet tam bij nopeetnas bažas par to, vaj līdz ar ģimenes dzīvi neaizešot bojā arī dzejņeks. Ar leelu ceenību viņš atsaucās par aktrisi un skolotāju L.: „Ja es dabūtu tādu seevu, tad varetu gan precetees, ta mani dibenā nenovīlktu.“ Solīja divas pudeles alus, ja saprecināšot, bet ta nu visa bij tikai tāda mutavošana. Par precešanos nopeetni viņš pat nedomāja.

Ar leelu sirsnību un ceenību, kā pret dzejņeci un draugu, viņš veenmēr izturejās pret Annu Brigaderu un pat Somijā uz slimības gultas cildināja to.

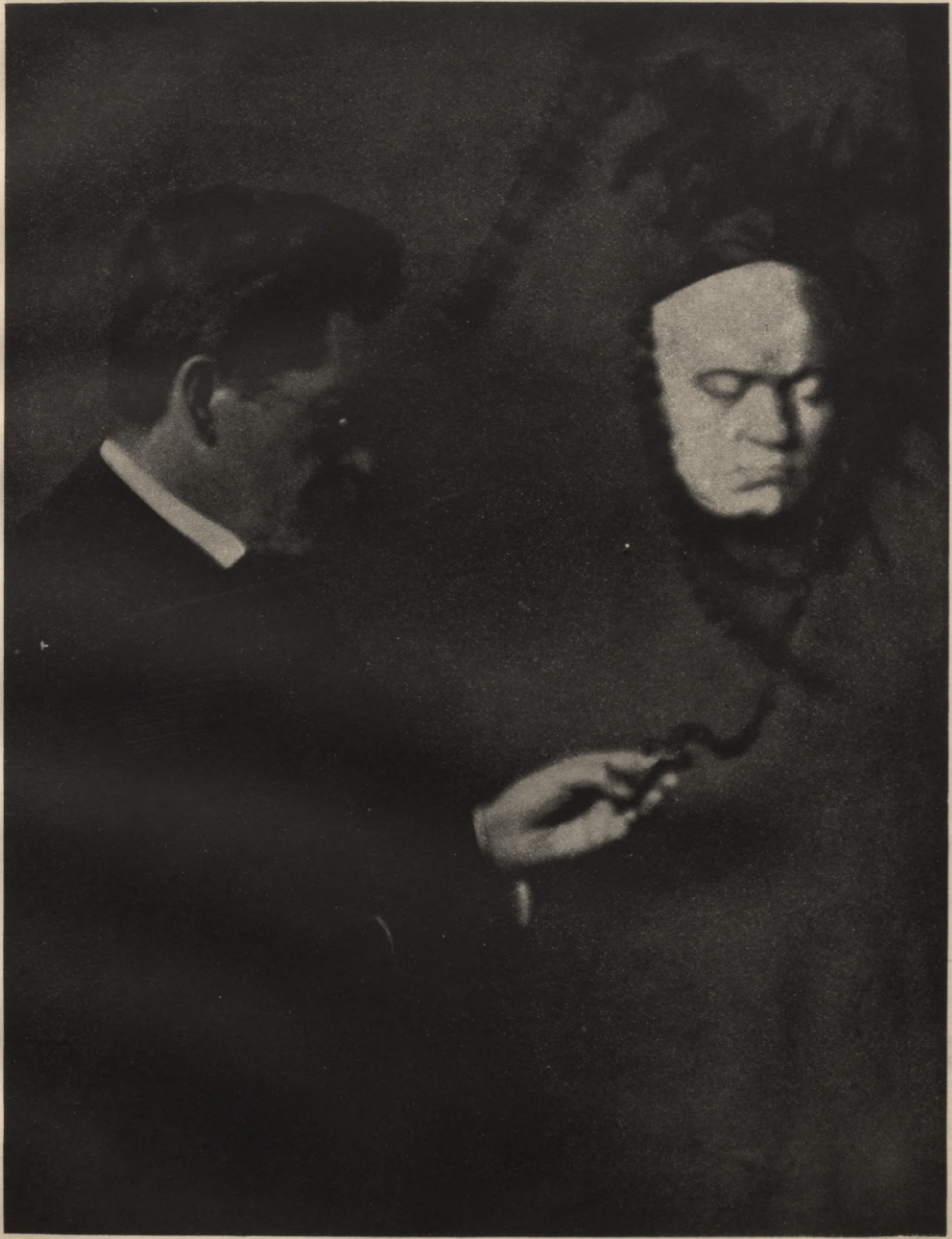
Reiz Latveešu beedribas zālē „Poruka vakarā“ bij eeradees arī Poruks. Publika to sauca uz skatuves. Blaumanis paņēma Poruku zem rokas un izbīdīja uz skatuves, kur tas tā savadi un neveikli paklanījās. Pēc tam Blaumanis eenaāca zālē drūms un sagrausts: „Ar Poruku ir slikti. Paskat, ko viņš man ar varu eespeeda sauja. Nedriksteju apvainot — bij jasanem.“ Blaumanis attaisīja sauju un parādīja šudraba 20 kapeiku gabalu. „Šo es glabašu līdz mūža galam,“ noteica Blaumanis sagrausts, eetina naudu papīri un rūpīgi noveetoja makā.

Kas zin, kur šīs 20 kap. gabals tagad ir!

Blaumanim palaikam bij kāds cilvēks, kuŗam tas peekērās ar visu sirdi un par kuŗa likteni tas rūpejās. Gads — divi — Blaumaņa mīlestība atdzisa un viņš mekleja citu, kam savu draudzību dāvināt. Tā Blaumanis savu laiku pēc kārtas ir preecajees par A. Needru un E. Melngaili, K. Skalbi, Al. Būmani u. t. t. Gaŗa rinda...

Pēdejos gados Blaumanis sevīski interesejās par kādu veenkāršu laukstrādneeku L., kuŗā bij pamanijis rakstneeka dzirksteli. L. pārņāca par strādneeku Brakos. Blaumanis to mudināja rakstīt, drošināja, laboja kļūdas un drukāja ar'. Pat uz slimības gultas Brakos Blaumanis cilāja beezo L. klādī un zēlojās, ka nevarot labot. Kad izveseļoštees — preegreežišot L. dāvanu izkopšanai leelaku vēribu, mēģinašot to paskolot. Pats L. arī jau bij eesilis un prasīja, ko viņš ar saveem manuskriptēem lai darot, ja Blaumaņa slimība ņemtu ļaunu virzeenu. Apmeeerinaju, sak', gan jau radisees kāds „cits Blaumanis“, kas palīdzēs izkūpotees un eemācis laistees. Laikam nav radees neveens, jo par L. neko vairs nedzird.

Beeži gadas dzirdet, pat no ļoti izglītoeem cilvēkeem, ka Blaumanis bijis leels izdzīvotājs, dzērajs, un izlaidīgās dzīves dēļ aizgājis bojā. Ta nu ir leelākā aplamība. Viņa dzīvi gan drīzak vareja saukt par asketa dzīvi. Viņš nesmeķēja, neatceros pat, kad viņš būtu kādreiz glāzi alus pee mutes līcis, nemaz jau nerunājot par nakts dzīvi, izpreecam un seeveešem. Tagad, pa atmiņām jaucootees, varu atceretees tikai veenu gadijumu: tas bij Valmeerā, pēc „Uguni“ izrādes, nevis beedribas bufetē, bet privātā zālē, kur barons Mōvensterns (Blaumanis) sarikoja akteepeem vakariņas; tur arī viņam bij modes dēļ viņa glāzīte preekšā, kuŗu tas reizū reizām pee lūpam peelika. Neko nevaru un nedrikstu teikt par Blaumaņa jaunības deenam, bet pēdejos gados gan viņa dzīve vareja noderet par kārtīgas dzīves paraugu. Zināms, savas vec-

BLAUMANIS JAŅA RŌZENTALA DARBNICĀ.

puisiskas savadības un savi untumi tam bija: viņš labprāt mileja labi iznestees drēbju ziņā; vee-sibās ejot, viņš rūpīgi izmekleja apkaklīti, smā-deja veļas mazgataju, šuva pogas, rūpīgi sēja šlipsi, spoguļa preekš kārtoja matus, greeza ūsu un — tā paklusām — laikam reizu reizām arī pakrāsoja to. Tee, kas Blaumani redzeja melnā kažokā vaj arī garos svārkos, ar zelta brilli, tee gandrīz vareja eedomatees, ka tas vairs nav Braku rentneeks, bet Ergļu muižas barons.

Bet tagad par to Blaumaņa bagatību... Braku saimniecībā noslika laba teesa no teem grašiem, ko viņš nopelnīja ar spalvu, un — vīseem teem — citreiz jaunajiem eesācejiem — gan būtu reiz laiks atceretees ne tikai Blaumaņa moralisko, bet arī materielo pabalstu. Tad — varbūt — smilgu veetā uz kapa atrastos pa reizei arī kāds zaļš zariņš —

Rīgā pee Blaumaņa reiz bij atnācis darišanās Andrevs Needra. Kad Needra aizgāja, Blaumanis to raksturoja šādi: „Needra ir ģenials cilveks, tas visspējīgākais no mūsu rakstneekem. Rakstišana tam nedara nekādu pūļu un tas var visu reizē darīt. Ar veenu roku Needra vāra putru, ar otru tai pašā laikā raksta, ar trešo — šūpo bērnus, ar ceturto...“

Blaumanis nedomaja, ka viņam peeder rakstneeka patente. Raksturīgs šāds gadījums: L. Laicens, toreiz pavisam vēl jauns zēns, bij uzrakstījis tēlojumu „Lūzuma tēvs“. Blaumanis to lasīja preekšā skolotāju pulcīnā, leeliski preecajās un teica, ka šis „Lūzuma tēvs“ esot savā ziņā skaitakais stāstīņš mūsu literatūrā.

Ikdeeniškā dzīvē — omulīgā gara stāvoklī — Blaumaņa stilā spideja cauri Grāvracis un Puleers. Toreiz, zināms, nenāca ne prātā uzmet uz papīra veenu, otru asprātīgaku izteiceenu, jeb kā viņš pats teica — izspedeenu, bet — tagad un veltas pūles mēģināt ko izspeest no atmiņas. Te veens neecijs gadījums: Blaumanis sēd vee-sibās pee galdā un pasneedz damai šķīvi ar auksto gaļu — galertu. Dama atteicas. Blaumanis peezimē: „Brīnums, cik jūs veenalzīga, bet paskat, kā šis ķīselis uzbūdinās!“

Reiz ilgaku laiku nebiju vēstuli rakstījis. Dabūju no Blaumaņa šādu kartīti:

Ak, Jancīt, tava klusešan',
Ta manu sirdi krent!
Kad es par tevi domāju,
Tad gribas leelu bomi ņemt
Un tev ko uzrakstīt,
Un tev ko uzrakstīt!
(Bet neprasi tikai, kur?)

Rud.

1908. gadā Blaumanis dzīvoja pee māksli-neeka Rozentala. Zeemas beigās viņš aizbrauca uz Brakeem, lai atpūstos un uzlabotu krūtis. Šis krūtis jau sen lika sevi just. Par viņu at-pūtinašanu un uzlabošanu gan tika runāts, bet —

maz kas darīts. Istabiņā sēdot un pār galdū nolēcotees, krūtis nelabojās. Un tad — ta staigašana pa boditem pēc maizes, seera, cukura, — pusdeenošana pa ēdnīcam, kur nu gadijās un kad laiks iznāca, — tas nu ar' nebij tas istais preekš veselības atkopšanas. Viņš cereja un gaidīja, ka viņa kopotu rakstu izdošana, uz ko tas pašulaik gatavojās, dos reiz eespēju pee-greest krūtim nopeetnaku vēribu. Sarunas par kopotu rakstu izdošanu tika vestas vēl pa slimības laiku, bet — viņa ilggadīgā darba auglī nāca plūcami tad, kad Blaumanim pašam tee vairs nebij vajadzīgi... .

Bet nu atpakaļ uz Brakeem. Te viņu slimība bij saņēmuse vēl ceešak. Kad uz Ergļiem izbrauca ārsts S., tas vareja tik konstatēt, ka leeta ir nopeetna un vajadzīga rūpīga kopšana. Māte jau nu viņu kopa ar leelu sirsību un darija visu, ko spēja, bet Brakos nebij tee apstākļi, kādi vajadzīgi dilonā slimneekam. Sa-beedribā valdīja maldīgas domas, ka Blaumanim neka netrūkstot, bet tāni pašā laikā „bagatneeks“ guleja, pareizaki — sēdeja — Braku dibenistabiņā, zemā, tumšā, peekrāmetā. Bada — zināms — nebij, bet ērtību ar' gan it nekādu. Un tad — ārstešanās metodes Brakos un sanatorijās — ja, kas te bij kopīgs? — Ja Blaumanis no pašā sakuma būtu nācis higiēniskakos apstākļos un ārstu uzraudzībā, — varbūt dilonis nebūtu viņu tik ātri sagrauzis. Bet ko nu tagad vairs līdz tāda minešana un zīlēšana, sak', kas būtu un kas nebūtu bijis!... .

Vestulē no 30. aprīļa viņš starp citu raksta: „Jūtos citadi spirtgaks, tikai karstums drusku pacēlees un naktīs neļauj gulet. Ceru visu no pavasara siltā laikā.“ Cerības nepeepildījās. Jau maijā temperatūra reizem kāpa līdz 38°. Blaumanis palika driz apatīks, driz nervozs un nepaceētīgs. Viņš gribēja tikt ārā no Brakeem: „Es jūtu, ka te ar mani ir beigās.“ Bet uz kureeni tad un — galvenais — ar ko tad?!

Pateicotees Dr. S. siltai vēstulei avīzēs, sa-beedribai nāca zināms Blaumaņa stāvoklis, un Literatūras fonds sāka vākt līdzekļus ārstešanai. Kad pēc kāda brauceena no Rīgas viņu gribēju eepreecinat un stāstīju, ka sa-beedribā sāk par viņu domāt un Lit. fonds gādā par līdzekļiem, Blaumanis noteica: „Man tagad gluži veenalga, ko par mani domā vaj runā — vaj arī ko dara. Bet ja nu kāds meiteets vaj arī cits kāds preekš manis dod trīs rubļus, tad — to viņam nevar ņemt launā...“

Kā jau teicu, Blaumanis slimības laikā pava-dīja deenu un nakti sēdus gultā, sakumpis uz ķīseņa, kuru tas tureja uz ceļiem. Salmu maiss bij noberzis ādu un Blaumanis sūdzejās, ka sēdešana saveenota ar sāpēm, kas viņa nervozitāti pastiprināja. Aizbraucu uz Rīgu apgādat

gumijas sēdamo ķīseni un nokārtot braukšanas leetu. Rīgā starp citu gadijās eesēt kādā latv. N. firmā. Veikala īpašnieks eeprasijās par Blaumaņa veselības stāvokli, vajadzībam un izredzēm. Sarunā, starp citu, pastāstīju, ka atbraucu eegādāt sēdamo ķīseni, ka stāvoklis ir grūts. N. bij lasījis Dr. S. silto vēstuli „Rīgas Apskatā“, kurā izskaneja atgādinājums saabedribai, neaizmirst rakstnieku, kas grūtā brīdī atstāts savam liktenim. N. kustinatā balsi želojās par tautas nepateicību. Vaj tad Blaumanis visu savu mūžu, preekš tautas strādādams, ne-esot tik daudz pelnījis, ka par viņu tagad eedomatos? Ja, tāds — lūk — esot tas tautas darbineeku liktens!

Jaatzīstas, man eesāvās prātā nelabas domas, sak', tūlin nopirks gumijas sēdamo ķīseni un nosūtīs uz Brakeem. Nebiju trāpījis. Aizgāju apkaunejees par savu plāpību, jo vareja izliktees, it kā es gribetu viņa sirdi mīkstinat un preekš Blaumaņa kādu trijneeku izkaulet.

Kad Blaumanis bij miris, to pavadīja daudz ļaužu. Še bij arī N., kurš sēru uzvalkā ar vaiņagu rokā reprezenteja „dziļi noskumušu pakalpeicu“.

Blaumanis atkal atdzīvojās, kad Rozentala kundze viņam bij izgādajuse uzņemšanu Taka-harju sanatorijā Somijā. Viņš traucās turp. Ārsti un pazīstami ne-eeteica dotees ceļā ar tik slimu cilvēku. Un nu eesākās!... No veenas puses: „Jūs varat palikt ceļā ar liķi uz rokam!“ No otras: „Janci, tu mani vedisi!“ Kam nu klausīt?! Un tā nesaprašanās tika mērots ceļš no Rīgas uz Ērgleem un atkal uz Rīgu un atkal... Blaumanis nāca tik tālu, ka savā klāt-būtnē vairs neeetea cilvēkus, pat tuvīneekus ne. Par ārsteeem vairs nedrīksteja ne runat. No labsirdīgā, paceetīgā un satīcīgā Blaumaņa maz kas bij atlicis.

„Te Brakos ar mani ir beigas... Tadēļ, ja tu mani u. t. t., u. t. t. — tu mani vedisi.“

Nekas cits neatlika, kā uzņemtees morālisko atbildību un — neskatotees uz brīdinajumeem — vest viņu uz Somiju. Pa to starpu Literatūras fonds bij sagādājis līdzekļus uzturāi Somijā.

Ja, kā nu aizvest, lai nepaliktu ar liķi uz rokam? Tika sakombinēts vispirms ērts nesamais krēsls, spilvneem izpolsterēts, jo dažas verstes no Brakeem līdz leelceļam bij nolemts to nest nešus. No Jumurdas īpašneeces izdevās izlūgt slēgtu kalešu, kurai vajadzeja gaidīt uz leelceļa un aizvest verstes 40 līdz Koknesei.

Tas bija jūnija vidū. Kad Blaumanim paziņoju, ka braukšanas leeta nokārtota, viņš atdzīvojās. Ta savā ziņā bij amnestija noteesatam. Braukšanas ritā viņš pats uzcelās no gultas, ko tas jau sen nebij darijis, mēģināja būt jautrs, omulīgs, prasīja brokastis, jo šim ēst gribotees. To vajadzeja saprast šā: „Es, lūk,

nemaz ne-esmu tik vājš, kā es izskatos, un velti tu bažījees ar mani ceļā dotees.“ Nosēdās pee galda, paņēma rokā oļu, pacēla gaisā kā alus glāzi, „peeskandināja“, teica — „sveiks!“ un apēda oļu. Prasīja vēl otru glāzi tējas.

Bet pagalmā jau gaidīja nesamais krēsls un neseji — Ērgļu draugi un kaimiņi. Ārā ejot, pee spoģuļa apskatīja savu nedzīto žodu, pabraucīja to — sak — vajadzeja gan nodzīt bārdu, izpurināja veco, savāļato platmali un nosmējas: „Ta' nu gan es izskatos pēc jūras razbaineeka.“

Lai šķīrētos no Brakeem padarītu veeglaku, jau eepreekš tika par to gādats, ka viss norītetu pēc eespejas veikli, jautrām, cerību pilnām sejam, un skubā viņš nepagūtu aptvert un izjust smago šķīrēšanās momentu. Ērgļu draugi rūpīgi un veegli pacēla krēslu, Blaumanis noņēma cepuri un uz preekšu tūlamā raudzīdamees kaut kam noteica — „sveiki! Uz redzešanos!“ To jau nu gan viseem grībejās ticēt, un Blaumanim pašam ar' jo stipri, bet — kaut ko māk-slotu, peespeestu vareja dzirdēt cauri šim „uz redzešanos“.

Koknesē nokļuvām bez traucēkļeeem, bet par to vilceenā, pēdejā vagonā, kur Blaumanis sēdeja, tā kratīja, un viņš tā uztraucās, ka palika bailes. Bij ceļā atkal jāpārsēstas un nu atkal jāsarģās no smēķetajeem, caurvejeem un protesteeem, sak', tādeem slimneekeeem vajagot sevišku vagonu... .

Rīgā, Martas eelā 5, skolas klasē vēl ārsts slimneeku izmekleja. Ja atmiņa neviļ, temperatūra bij ap 38 un pulss 122. Bet nu vairs nekas nelīdzeja. Tā ka Rozentals bij izbraucis, Blaumaņa veļu nevareja dabūt; vajadzīgako salasījām uz veetas no veena, otra un vakarā devāmees ceļā uz Peterpili. Veegls ceļš nebija. Blaumanim sāka pampst kājas, tā ka Peterpili viņam pastāvīgi nācās grūti eet. Peterpils Somijas vakzālē dabūjām eepazītees ar somu cilvēcību: stacijas preekšneeks mekleja vagonu un kupeju, konduktori gādāja par ērtībam. Blaumanis preecajās: „Ta vairs nav Kreevija. Nu esam Eiropā.“

Dziļāk Somijā kādā stacijā bij jāpārsēžas un jāgaida cits vilceens. Ar somu valodu gāja bēdīgi, tadēļ tikai pēdeja momentā apķērāmees, ka vilceens aizeet, bet līdz vagonam bij labs gabals ko eet. Blaumanis mēģināja celtees — kājas vairs neklausīja. Bij kritisks moments. Blaumanis jau nebija smags, panest vareja, bet čemodans kaveja. Ceļā steidzotees dzirdam piktu, nesaprotamu valodu: kāds svešs cilvēks atņem čemodanu, otrs aizskreen pa preekšu kaut ko ar rokam rādīdams, trešais saņem Blaumaņa roku, apleek to sev ap kaklu, sakampj manu roku un — nesamais krēsls gatavs. Pēc dažām minūtem jau bijām eesēdināti vagona nodalā,

Takaharju sanatorija.

kuŗa uz ātru roku bij no pasaŗeŗeŗem atbrīvota. Sveŗneeki nozuda ne paldees nesapŗemuŗi. Viss tas modināja cerības, ka Somija un somi to glābs. Gala stacijā — Punkaharju jau gaidīja divriteņu vāģi un nŗprais zirdzīps, nadzīgi tecedams pa preeŗu kalnŗpeem, aizvzināja slimneeku uz Takaharju sanatoriju.

Skaista māja uz kalna — preeŗu meŗā, visapkārt ezeri. Laipna uzņemšana, laipna, inteligenta māsa-kopeja, glŗta un tŗra istabiņa somu stilā — tas viss eedvesa cerības. Kad Blaumanis tika gultā, tas teica: „Lai nu mana leeta ņem kādu virzeenu, bet nu es esmu meerā.“ Blaumanis nemaz nezinaja, ka te tik slimus nemaz pretim neŗem. Bez Rozentala kundzes un viņas sakareem . . .

Eenāca sanatorijas pārzinis Dr. Elmgrens, kuŗŗ prata vāciski. (No visa vareja just, ka te kāda rūpīga roka jau eepreekŗ par Blaumani bij gādajuse). Pēc sarunas ar ārstu vareja redzet, ka Blaumanis gandrŗz ar bērna uzticību raudzījās tiklab uz paŗu ārstu, kā ari viņa vārdeem un noteikumeem. Veens moments īpaŗi eespeedees atmiņā. Blaumanis, kā jau teikts — deenu un nakti sēdeja un tāpat sēdus ari guleja. Tikko

viņŗ mēģināja gulus laistees, to sāka mocit kāss. Ārsts āŗa eedams teica: „Nu tad uz redzeŗanos! Leekatees nu gulus, ritu mēs sŗkaki aprunasi-mees par āŗsteŗanāŗ kārtību!“

Blaumanis pakratīja galvu: „Es nevaru gulus laistees.“

Dr. Elmgrens meerīgā, bet stingrā un pārleeci-noŗā balsī uzsvēra: „Sie mŗssen liegen kōnnen!“

Un notika brŗnum: Blaumanis laidās gulus un — vareja gulet. Redzu viņu izbrŗnŗjuŗos gulam un pee sevis kaut ko murminam. Pārsteigts, ka viņŗ pateesi var uz pavēli gulet, viņŗ rausta plecus, kustina pirkstus un brŗnas: „Teic tavu teikŗanu: ‚Sie mŗssen liegen kōnnen!‘ . . . Un ja nu viņŗ man reiz saka ‚ņem savu gultu un staigā‘, tad man bŗs veen jaeet . . . Tam ir speks, tas zina, ko viņŗ dara!“

Sanatorijā man nebij paleekamā veeta, tadēļ 20. junijā vajadzēja atstāt Blaumani veenu. Tas nu viņam nebij pa prātam: lai paleekot vēl te-pat un ja ar' esot jābrauc, tad lai mēģinot sameklet Rīgā naudu, braucot atpakaļ un leekotees tepat lidzās, jo manām „plēŗam“ esot remonts ne mazak vajadzīgs kā ņim, lai dodot tris solijumus u. t. t. Tas jau bij labi domats un viss

tik leeku reizi peerādija Blaumaņa gādību par citeem. Lai palūdzot Annu Brigader un Arturu Bērziņu pariputees par viņa rakstu izdošanu, un kad šis naudu dabušot, tad arī mani izārstešot.

Tanī rītā, kad no Somijas bij jāizbrauc, Blaumanis peecēlās slimības gultā sedus un sāka runāt par mūsu literatūras virzeeneem. Tas bij tā uzkrītoši, jo pēdejos mēnešos viņš bij deezgan veenaldzīgs pret visu. Te viņš peepeši sāka salīdzināt mūsu divu leelako rakstneecu darbības, runāja karsti, it kā viņam kāds pretim strīdētos. Veenu no tām viņš raksturoja kā heteru, otru kā vestaleeni. Nelīdzēja mājeieni, ka nav brīv daudz runāt, uzbudinātees. Likās, it kā viņam jasteidzas, citādi bus par vėlu; runāja tik skaisti un ar tādu aizrautību, kā sen nebiju dzirdejis... Būtu veltas pules mēģināt kokainu mēli atstāstīt dzejneeka domas un vārdus.

Bij jasteidzas uz vilceenu. Blaumanis lika aizvest sveicinājumu draugeem un pateicību teem, kas par viņu gādājuši. Tur viņš palika uz gultas ar seju pret stikla durvim, aiz kuņģam vēja šupojās Somijas preeedes un viņoņa ezers.

„Nu, vesels! Uz redzešanos! Es tevi gaidīšu.“

Pēc tam vēl reizi redzejāmees, kad Ērgļu baznīcā aiz slēgtām durvim pacēlu zārka vaku...

Rīgā pārbraucis, saņēmu no Somijas Fr. A. vēstuli, 30. jūnijā rakstītu, kuņā tas ziņo par Blaumaņa veselības stāvokli: „Tagad temperatūra no rīteem ir 37,3°, kur agrāk bija 38,3°. Ed jau pee galda un ne gultā. Vakar nolika otru gultu — tāda, kāda ir galerijā — uz balkona, lai Blaumaņa kgs guletu ārā. Tomēr uz balkona viņš nevēreja gulet, jo tam esot bailes, ka nenokritot. (Nervi vainīgi). Tadēj nolika durvis un tad guleja visu deenu. Preecajās, ka esot ļoti labi. Kā redzat, eet labi. Jūs tikai, Grestes kgs, gādājat labi pulka naudas, ka Blaumaņa kgs še varetu ilgaki palikt u. t. t.“

Par to jau Blaumanis agrak ar' bažijās, vaj ārstešanai naudas peetikšot. Peetika. Pēc divi un pus mēneša ārstešanās sanatorijā, 4. septembrī viņš bij savā gultā atrasts auksts. Pēdeja brīdī pee viņa nav bijis neveena...

Ērgļos Blaumaņa izvādīšanā ļoti sirsniņu dalību ņēma Blaumaņa senais draugs, D. kundze, par kuņu tas veenmēr atsaucās ar leelu ceenību, un pianiste Z. Zārks, puškots vainageem, puķem un Somijas preežu zareem, līdz bēru deenai stāveja Ērgļu baznīcā. Gribējās Blaumani vēlreiz redzet. Noslēdzām baznīcas durvis un trijātā attaisijām zārku. Skats bij tik negaidīts, ka it kā nesaprašanā saskatījāmees: Vaj tas ir Blaumanis? Kas te vairs bija no viņa? Kuplo matu veetā — plika galva, ūsas apgreestas, stūrainais, raksturīgais zods aplklāts īsu, nedzītu bārdū, deguns saspeests un noleekts sāniski...

Domajams, Blaumanis bij miris uz mutes guļot un tāpat arī gērbts, tadēj deguns bij noleekts. Te viņš guleja veenā vēļ, un ta pati nebij paša: kreklis bij patapināts no A., bikses no B... Cik uzmanīgi somi izturejās pret slimneeku un cik rūpīgi to kopa, tikpat pavirši bij rikojees kalpotājs, viņu pēdejo reiz apgērbjot. Kreklis uzvilks aēģārniski mugurā, sačuncurets, ceļa galā pārplēstās bikses un kreklis pavirši sa-sprausti kopā ar spraužamo adatu...

Krita acis šis aēģārnī uzvilktais patapinātais kreklis. Vaj tas eespējams?! Kāda liktenīga sakrišana!... Blaumaņa spalvai peeder šāds joks: Nabagu māja nomirst vecenite, kuņai pat tikdaudz nav, lai to, zārkā leekot, varetu apgērbt. Nabagu mājas eedzīvotājas aizeet pee ceenigtēva un lūdž kādu drēbes gabalu. Vaj tad nu gluži pliku zārkā likšot? Ceenigmāte eedod ļaipānu fraku. Nabadzītei uzvelk fraku — aēģārnī un tā arī aprok. Viņa nonāk debesīs, kur tai tā neērti — ta speežas gar maliņu. Nezinot tai gadās peespeest muguru pee seenas — un tik nelaimīgi, taisni tai veetā, kur otrā pusē pretim elle. Viņa apdedzina muguru pee karstā mūrā, eekleedzas, un tā sajauc debesu „štimmungu“ un eņģeļu dzeedašanu.

Blaumanis dzivs būdams beēši šo joku peemineja, kad mēs jaunee, blēņodamees, aiz pār-galvības, vilkam kādu drēbes gabalu aēģārnī: „Pagaid' veen, gan tu arī debesīs mugurgalu apdedzināsi!“

Un tagad?! Blaumaņam pašam svešs kreklis aēģārnī mugurā...

Pee Blaumaņa zārka stāveja peeauguši cilvēki, kuņi gluži labi saprata, ka drēbes gabalam te nav it nekādas nozīmes, ka tas nu gluži veenalga, kādu zemei atdod, un tomēr — tā paslepus — lai neveens nezinātu, tika samekleti deegi, adata, pogas un veļa savesta kārtībā, cik tas nu bij eespējams.

Kamēr Blaumaņa zārks atradās Ērgļu baznīcā, ataicinaju fotografu un liku uzņemt zārku no vairak pusem un Blaumaņa seju — pavisam 7 uzņēmumus. Pēc bērem uz Rīgu braucot, paņēmu plates līdz, lai Rīgā kopetu. Bet te nu notika kaut kas, ko esv nekad nepeedošu: vilceenā man šos negatīvus nozaga. Velak greezu zemi apkārt — velti! Par laimi fotogrāfs visas plates nebij izdevis, bet veenu sev paturejis, tadēj Blaumaņa zārka uzņēmumi Ērglenee-šēem ir.

Bērēs iznāca saruna ar kādu ērgleneeti. Gribejās dzirdet viņa domas par Blaumani, vaj tas saprot arī, ko esam zaudejuši? Dabuju dzirdet šādu raksturojumu: „Nekas, Blaumanis bij labs cilvēks, viņš mums nekāda ļauna nedarija.“

Blaumaņa zārks bij sasists no plāneem dēļem, tā ka zemi virsū bepot zārkam tūlin va-

jadzeja saplakt. Radās domas, ka derētu kapu izmēret ķeeģeļiem. Bēres ritdeen — kur ķert ķeeģeļus? Cepla tuvumā nebij, un no Kokneses atvest vairs nebij laika. Ergleneesi stāstīja, ka muižā pašlaik pārbūvējot pili un tur esot leelaks vairums materiāla. Aizgāju pee muižas īpašneeka T., ar kuru Blaumanis ļoti draudzīgi satika. Izliku muižneekam apstākļus un lūdzu pārdot, aizdot, isi sakot izlīdzēt ar kādu 100 ķeeģeļu Blaumaņa kapam. T. vispirms izteica savu nožēlošanu par Blaumaņa nāvi, apvaicājās par bērēm un tad eeminejās, sak', kāda nozīme esot kapa izmūrešanai un vaj tas esot vajadzīgs? Atbildeju, ka esam to nolēmuši un gribam to darīt katrā ziņā, tadēļ esam gatavi maksāt katru cenu un peņemt katrus noteikumus, lai ķeeģeļus dabutu. Dabūju atbildi: „Es nezinu, vaj mums leeki ķeeģeļi ir, un — strādneeki var palikt bez darba, ja ķeeģeļus atdosim; mums pašēem vēl ķeeģeļi jāperk un ja mēs ķeeģeļus izdosim, tad būves darbeem būs jāapstājas u.t.t.“ Teicu, ka tādi un tādi Ergļu saimneeki galvo, ja vajadzīgs — ar parakstu, ka līdz pirmdeennai ķeeģeļi būs no Kokneses peevesti. Pārgāja valoda uz kalķeem: vaj mums kalķi esot un kā tad mēs bez kalķeem samūrešot. — Ta bij tāda izrunašanās. Bij tik neveikli te lūgtees, pērādīt un nabagotees.

T. atsaucā muižas pārvaldneeku un lika tam jautajumu apmēram šādi: „Te lūd ķeeģeļus, vaj mums ir leeki ķeeģeļi ko dot?“ Pārvaldneeks paskatījās uz kungu, uz mani, pastomījās, saprata, kas tam jārunā, un tadēļ teica, ka ar ķeeģeļiem esot pagrūti, leeku jau ne-esot un pašēem vēl būšot jāperk. Dabūju labu padomu, ka varot kapu izlikt ar dēļiem vaj ari nomalem; materiālu varot dot, jo šēem esot. Laipno pēdāvajumu palaidu gar ausim. Pēc tam peeklājīgi atsvēicinājāmees.

Deenu vēlāk, Blaumaņa bērū deenā, muižas īpašneeks ar vainagu rokā gāja zārka galvas galā no baznīcas līdz pat kapsētai.

Bet kaps palika neizmūrets.

Tur — rudens deenā uz Ogres krasta guldijām Blaumaņa atleekas dzimtenes smiltīs. Jau tur-

pat bērū deenā bij dzirdamas valodas par Blaumaņa muzeju, peeminekli. Pagājuši vairak kā 14 gadi. Peeminekli jau vēl var uzcelt, bet muzeju? Šo-to jau vēl varetu sameklet, bet — daudz kas aizgājis bojā.

Godandrīz 10 gadus noglabāju Blaumaņa mapi, spalvas kātu, vēstules un dažus sīkumus, bet pēc kapeem dzimtenē atgriežotees atradu tāni veetā pelnu čupu. Blaumaņa tintniecu ar klibo paklāju, no kuņas izteceja viņa raksti, vadaju pa Kreeviju apkārt, kā kaķis bērnu, bet ta tagad noslēpta Peterpili. Tikai vāciņš vēl še uzglabājees. Un tomēr — preekš Blaumaņa muzeja vēl šo-to varetu sameklet — ja gribetu un ja būtu vērts. Varbūt preekš jaunās paaudzes?

Mani ir vairakkārt jautājuši, vaj esot ari bijis Blaumaņa žēl, redzot to slimu un nevarīgu. Nebij vaļas ne žēlot, ne gaustees. Viss slimības laiks pagāja tāda skurbulī, ka notrulinātee un sastinguše nēri nespeja vairs ne uz ko reaģēt.

Bet — kad bērū deenā Ergļu baznīcā atskāneja ērģeles un bērū dzeesma — kaut kas pārlūza un sāka nevaldami laustees uz āru. Tas tā savadi, ka no Blaumaņa lugu izrādem bēgu kā no krusta un nevaru sevī peespeest Blaumaņa rakstus rokā nēmt. Bet tas nu vairs neatteecas uz leetu.

Nu būtu jābeidz, jo tāpat visu nevar uz papīra dabūt, — daudz kas jānorij . . .

Un tomēr — nevaru noceestees: kāda aina asi eegreezusēs atmiņā.

Dziļi apbēdināta tauta aplāj zārka vāku puķem, vainageem, zīda lentem un izjusteem vārdeem, bet tur — zem vāka guļ Blaumanis pusplīks, un tee divi veļas gabali, kas viņam mugurā, ari nepeeder viņam pašam. Tagad „pateicīgā tauta“ cels viņam peeminekli, bet tautai pašai gan šī peeminekļa vairak vajaga, nekā Blaumanim. Dažreiz eēšaujas prātā tādas ķecerīgas domas, sak', bet ja nu tauta Blaumaņa slimības sākumā būtu bijuse tikpat atsaucīga kā tagad, varbūt tas nebūtu nācis par ļaunu ne Blaumanim, ne ari tautai . . .

Par Rudolfu Blaumani.

Blaumani pirmoreiz redzeju Pavlovas zālē, kādā Peterburgas latveešu izrikojumā. Tas bija 1901. gada rudenī, vaj pat zeemā, kad tikko nodibinājās „Peterburgas Avizes“. Stalts, nopeetns pusbūža vīrs ar tumšēem mateem un izspūrušām dzejišķām ūsam. Platā peere grima tumšajās cirtās un zem uzacīm spideja brillu glāzes, kā divas vēlinas zvaigznes zem egļu zarcēm. Veenkārsā, bet ceenīga izturošanās.

Viņš bija pirmais latveešu rakstneeks kuŗu man jebkad gadījās redzet. Es toreiz — vēl jauns militarrakstvedis, mazs nospeests cilveciņš ar gaišu leemsmainu dvēseli un balteem idealeem — nesu savu peeleko deenesta jūgu Peterburgas apgabala Inženeeru valdē, kuŗai dažus mēnešus atpakaļ kļuvu peekomandets. Te eepazinos ar akteeri Kandatu un citeem latveešu dēleem, kas kroņa gaitā bija eestājušees agraki un nākošā gadā gaidija uz atsvabinašanu, lai atkal dotos dzimtenestīrumus vagot.

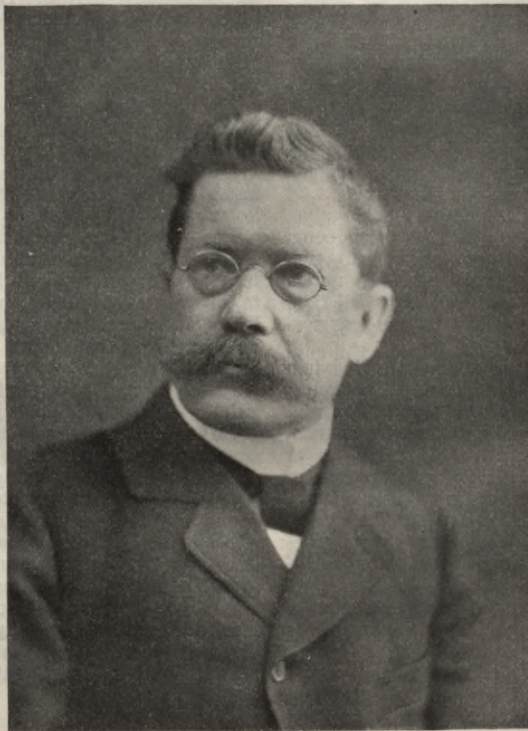
Leelajā pasaules pilsētā man atverās jauni horiconti. Eejuku, kā mazs puতেক্লits, straujākā sadzīves virpulī. Ar Kandatu apmeklējam operu un teatrus; viņš mani tuvinaja dramatiskai mākslai. Klusos pavaļas brīžos sekoju literaturai un lauzijos stilā. Blaumanis, Poruks un Needra — tee bija mani mīluļi. Blaumanam, vēl zēns būdams, nosūtīju eeskatam veselu kaudzi pirmo dzejoļu un drebeju pee meesas un dvēseles, gaididams teesas deenu, kā apsūdzets nozeedneeks. Speedums skaneja visai

saudzigi: dzeja vēl esot par bālu, trūkstot labu gleznu un originalitates. Lai mācotees, lai studejot literaturu, varbūt ka vēlāk kas iznāksot.

Izrikojumā Kandats dzeedaja manas kuplejas, to starpā dažas par grāvračeem „Purva malā“.

Kuplejas nebija paspējuši cenzet un uz Rāviņa eerunu, ka tās par daudz tendenciozas un aizskarot viņa avižu godu, līdz pusei veikto teatŗa izrādi gribejuši apturet, kamēr Blaumanis sameerinajis nervozo izdeveju, un tā izrādi turpināja līdz galam. Sadur-smē izskaidrojees, ka Blaumanis ar Kandatu veci paziņas no Rigas laikem.

Zālē satikos ar Būmani, kuŗš Blaumanam atbraucis līdz uz galvas pilsētu un te jau paspējis nolikt abiturijas eksamenu. Domajot studēt. Vēlak mazajā blakus zālē man likās, ka Būmanis garām ejot slepus norāda uz mani Blaumanam, sak', ekur tas „Zeedoņa jausmu“ dzejneeks. Nopeetnais vīrs pētoši pagreeza pret mani spidošās brillēs, kamēr es aizkauna eejuku svešo

Rudolfs Blaumanis 1906. gadā.

ļaužu pulī. Peenāca Kandats un lepmi paziņoja, ka šis aiz kulisem runajis ar Blaumani. Esot prasijis pēc kupleju autora un teicis, ka tā vārds šim jau pazīstams. Būtu zinajis, ka Blaumanis te, kupleju gan nebūtu dzeedajis. Tikko ar mokam salabinājuši eeskaitušos Rāviņu, kuŗam beedriba palikuse paradā ar gandarijumu. Blaumanis uzaicinajis, lai noejot kādreiz pee ša redakcijā. Tādu kupleju

vairs lai nedzeedot. Sim nu gan nekas — esot apradis, bet tee citi kungi ņemot ļaunā. Es jo vairak nokaunejos par savu nedarbu un devos uztraukts mājup.

Vēl kā šodeen man dzīvā atmiņā pirmā eepazišanās ar Blaumani. 1902. gada zeemā pa jautro masļenicu Inženeeru valdes aktu zālē sarīkojam mazu teatru izrādi un koncertu uz balalaikam un domram. Kandats kopeji ar kādu kreevu artistu vadīja izrādi un jau laikus bija peesūtījis eelūguma karti Blaumaņam. Latveeši, kuŗi deeneja rakstvežos, visi ilgojās redzet savu eeceenito rakstneeku; visnepaceetigākais no teem biju es. Vecais ģenerālis preecajāš par izdevušos izrādi un lika atkārtot dažus koncerta gabalus. Latveeši ar sevišku sajušmu rāva pār stigam, entuziasmeti no dzejneeka klātbūtnes. Eekšeji uztraukts, noliku savu picolo un, atgreeteeze leelajā sapulču zālē, spīdošo veesu mudžekli eeraudziju tipisko dzejneeka profilu ar skaistajām ūsam un tumšo matu veesuli virs galvas. Mūs eepazistinaja Kandats.

— Tad jūs esat tas Kaļvu Olgerts ar to dzejoļu burtņicu? — vaicāja Blaumanis, laiņņi ironizēdams par manu nedrošo kautrīgumu. Vaj esot klausījees šā vārdos un pa šo laiku ko darijīs? Lai dodot, kas esot pee rokas, varbūt, ko varešot eespeest „Purva malā“. Palikām visu vakara cēleenu kopā. Blaumanis man šķīta mazleet zobgalīgs. Es viņam uzbruku, ka vecee rakstneeki par daudz kūtri jaunajeem palīgā nākt. Tā nemaz ne-esot, — aizstāvejās Blaumanis: kuŗu tad no jaunajeem vecee nogrūduši no Parnasa — it neveenu. Izcīņijām mazu vārdu cīņu, kuŗā Blaumanis palika uzvaretajs. Vēlu nakti šķīrāmees. Ar to bija likts pamats mūsu turpmakai satiksmei.

Vēlak, kad „Purva malā“ parādījās mani satīrīskēe dzejoļi, Blaumanis apmekleja mani un Kandatu Inženeeru valdē, kukuļam līdz atnesdams jaunākās ziņas un paskaidrojumas, vaj atdodams dažus dzejoļus lāpišanai. Pat honoraru viņš man reiz atnesa. Apmekleju arī viņu redakcijā — Gāleru eelā, kur tas dzīvoja kopā ar Būmani pamazā istabiņā ar veenu veenīgu logu uz eelu.

Beeži veen pee Blaumaņa sastapu galvas pilsētas latvju jaunību — studentus, mākslineekus, konservatorijas audzēkņus — visu to zaļo „paspārņu aristokratiju“ un nākotnes brunieekus, kuŗi cik necik teecās karot idejas labā un uzvaret to daudzgalvaino hidru, kas aizsargā izeju no šaurās ikdeenības uz plašajām gara pasaules tālem. Mazā istabiņa pilna draudzīgas ēalas un jautru smeeku. Blaumanis, pats būdams garā jauns, leekas ticam šīs jaunības uzvarai nākotņē, ir laiņņs un draudzīgi veenkāršs pret katru.

Eenāk studentīņš. Tā bailīgi stādās preekšā: deez', vaj netraucejot redaktora kungu? — Nekas, nekas. Lai sneedzot veen šurp tos manuskriptus, — atbild Blaumanis, it kā eepreekš zinādams, ar kādu vainu kuŗais pee viņa greežas. Studentīņš nosarcis pogā nodilušo meteli un izvelk no krūšu kabatas papiŗa vīstokli.

— Redzat, redzat: jūs tik bagatīgi upurejuši laiku Muzai, atraudami to studijam. Nav slikti, ka jums tik labprātīgs gars. Dvēselei jadod sava teesa, tāpat kā meesai. Labi. Jūs ceema kukuli skatišu cauri un tos sikumus pārrunasim vēlāk. Bet nu, mani kungi, pee silteem cīsīņem klāt — katrs savam pee rageem, tāpat ar nageem.

Trokšņodami un smeedamees devāmees pee galda, uz kuŗa kūpeja balts teriņš. Students D. neganti zobojās, ka nu tak reiz nebūšot jaeet ar tukšu vēderu uz lekcijam. Ja katŗā redakcijā tā barotu, kā „Purva malā“, tad vērts būtu dzīvot pasaulē. Eenesa patvāri. Veenmuļā sīcopa omulību darija jo intensivaku un deva veelu jauneeem jokeem. Daudz asprātības netrūka Būmaņam. Kad visi jūtās kā mājās, Blaumanis papēma no grāmatam un papiŗeeem apkŗautā redakcijas galda aprakstītu loksiņ, — šīs došot to saldo ēdeenu; tas nu gan nebūšot tik barojošs, kā cīsīņi, bet noderešot leeti.

Studejojās un centīgākās latveešu jaunības mudinatajās Peterburgā tobrīd bija un palika Blaumanis. Cik dažu bailīgu Muzas dēlu, kas savas šaurās jumta istabiņas klusībā lauzijās pirmos akordos, viņš ar sirsniņu vilka no putekleem laukā. Než', vaj atradisees kāds latveešu dzejneeks no jaunakeem, kam Blaumanis nebūtu literariskās kūmās stāvejis. Ar savu padomu viņš neveenam neuzmācās, tas nāca it kā pats no sevis, kā kāda nepeecešama vajadzība. Vispirms eepazišanās, pāris pētošu skatu „censona“ dvēselē un — atkal par veenu audžu dēlu vairak. Vaj tas studiozs, nabags seminarists, vaj veenkāršs zaldatiņš, — katrs, lai kas viņš būtu, ja tikai centās un mekleja, atrada Blaumanī savu kreetnako „audžu tēvu“.

Latveeši pa laika galam esot kūtri un nevīžīgi. Latviskais glēvums jau pārejot asinīs ar mātes peenu. Tapēc latveešeeem japeeleekot divkārtīgi spēki, lai pārspētu savu eedzimtību un to, kas japārspej. Tādi Blaumaņa filosofiskee eeskati. Arī viņa radītos tipos tee visur skan kā leitmotivs. Cik daudz slavenu spēku, tālantu un varbūt pat ģeniju aiz tīri latviskā glēvuma eerūsejuši atpakaļ ikdeenībā. Kad kāds ducis dzejoļu jau nodrukats žurnalos, tad nākot ta atpūšanās uz dzejneeka laureem un ar to peeteekot. Pātagu šeeem, ne laurus! Latveešeeem trūkstot stingras gara rutīnas. Tāda esot Purvišam, Rozentalam, Neđram un Poru-

kam. Centīgi tēvu dēli, kuņi tik pašaižleedzīgi uzvarot trukumus un visadas vājašanas idejas labad, vēlāk glēvi ļaujot eeruset dvēselei leekos taukos, tiklīdz sasneegts eenesigaks stāvoklis dzīve.

Skaidras, centigas dvēseles mīleja Blaumanis.

Beeži viņš želojās, ka Peterburga esot tas muklaja purvs, kas apriņot viņa draugus. Tā Melngailis esot atsvešinājees un daudz citi. Neveenu šis nevainojot: katrs tak sev pašam tas tuvākais.

Mūsu satiksme palika jo intimaka. To leeci-naja vaļsirdība un draudzīgās simpatijas, kas nodibinājās mūsu starpā.

Gadijās, ka es saīdzis sēdu ar grāmatu pee sava skapiša, kurš reizē izpildīja arī galda veetu, jo kroņa ļaudis nav paraduši lepotees ar leeku ērtību. Dvēsele skāba, skāba, kā peemirkuse kāpostballa, kurai zaldatam jāizēdas cauri, kroņa jūgu nesot. Tā saskābis kvernu. Ne lasišana, ne dzeju leekšana negrib veiktees. Čehovs stāv atšķirts un uz eerakstītas paņiņa loksnes gul zīmulis. Sestdeenas „Purva malai“ apsolīju dzejoli un tas tikko eesākts — puseeja. Durvis dzirdu tik labi pazīstamo, dobji-melodisko balsi: „Крауинъ дома?“ Steidzot pretim un nosēdinu veesi uz tabureta pee mazā skapiša. Ko es darot, vaj būšot daudz dzejoļu peespeedis, prasa Blaumanis, apsvīdušās brilles slaucīdams. Man kauns par savu mūžigo neizdošanos. Atvainojos par apsolīto dzejoli, kas vēl eekerees smadzenēs, bet uz paņiņa nav sprucis. Lai tik speežot veen laukā un steepjot šim mudīgi uz redakciju. Eeminejos par paņiņu kurvi, to riņģo pūki. Nu tad, pirms ejot uz redakciju, lai pakloķejot pa telefonu — šis pūki noslēpsot pagultē. Vajagot papūlet smadzenes, tad nekri-tišot pūka nagos. Darbs esot jādara ar paceeti-bu un mīlestību. To lai nepeemirstot, sak', nu ir deezgan skaļa rinda uzrakstīta, nu nevar vairs labak. Tad ar atskaņam. Tās man esot jau deezgan tīras. Breemīgi vajagot sargatees atskaņas meklet: tam jārødotees nejauši, pašām no sevis, pee kam ne-esot jāļauj ceest fabulai un ritumam. Talants man esot, pat ar mazu uzviju. Tikai lai strādajot un lūkojot to izkopt un izdailēt. Darbs, darbs un atkal darbs — tas esot mans eenaidneeks skarbs, kas man jāuzvar. Ikkatrā dzejoļa rindā, ko rakstot, tūpot veens božibozuks, ikkatrā atskaņā — nopinkajees kreevelis. Lai kaņojot droši un bezballīgi. Sevis lai netaupot. Man tak jāiz-strādajot no sevis kaut kas, beigšot „službu“, kur tad palikšot. Es atzinos, ka dzejoļus vis-labak rakstīt bes atskaņam, lai jo leelaku pilnību sasneegtū saturā. Blaumanis smīne-dams atbildeja, ka labi esot kāpt pā stāvām trepem bez peecturešanās, bet cik leelaka māk-

sla — kāpt pā tām pašam trepem un turklāt rotajatees ar aseem duncēm. Šis salīdzinājums man patīka, un „kāpjot pā trepem“ es „duncūs“ allaž neizlaidu no rokām.

Grūtsirdība izgaisa, kā leetus putekļi saulei spīdot. Blaumanis to redzeja. Nevajagot pado-tees pesimismam; daži modernee rakstneeki ar to koķetējot. Ta tikai tāda apģēriba pret veselu kuņģi. Man esot deezgan neleekuļota humora un skarbas satīras. Taisni šī stripa latveešu literatūrā tik maz izkopta un it kā novārtā likta. Doks ar Pērseeiti — tee divi ar sēkmem kopuši mazo humora dārziņu, tāpat Purapuķe ar'. Lai ejot es talkā ar jaunajeem šolaiku līdzekļem. Šis pats savās posēs ļoti labprāt nozvērejees peekopt humoru, cik nu šam tas bijis eespējams. Humors jau mūsu tēvu tēvu mantojums.

Dzērām tēju uz mazā skapiša un saruna-jāmees.

Cik daudz mīļu un sīrsnīgu vārdu! Bijū neizsakami laimīgs. Es nepreecatos tā, ja pats kaņa ministris kādreiz eerastos veesos aiz mazā skapiša... Bijā deezg ko runat un stāstīt. Blaumanis iztaujaja par manu pagātņi. Par manu nelaiku tēvu šis kaut ko jau dzir-dejis. Tas bijis cilveks ar dzelzu dabu. Deez', vaj kādam no dēleem būšot peelīpuse kaut daļa no tēva enerģijas? Ko darot tee citi brāļi, vaj no teem ar' kāds rakstot?

Dažureiz gadijās, ka tai brīdi pee manis eemaldijās kāds paziņa students, vaj konser-vatorijas audzēknis. Tad sarunas vilkās stundam. Beidzot aizgājām uz kādu kafejnīcu. Blaumanis stāstīja, ka savā Rīgas jūgā, kad strādajis „Menēsraksta“ redakcijā, arveen dārijis tā: kolīdz saņēmis honoraru par kādu leelaku gabalu un jutees saīdzis, aizgājis kaut kur uz dārzu vaj kafejnīcu, apstallejis kafeju un kūkas un tā veens pats izklaidejees. Šim tadēļ kafej-nīcas tādā mīļā atmiņā; būtu par tām kaut kas jāuzraksta vaj. Cik dažu labur reiz' kafej-nīcā esot smelta veela dzejolam, skicei. Rīgā tomēr labaka kafeja un gārdakas kūkas.

Kādā pelekā vaķarā Blaumanis atkal eerādās Inženeeru valdē. Šis acinot to Marsa un Muzas dēlu šovakar uz cirku, — loža rezerveta redak-cijai par brīvu.

Plašajā Činizzelli cirkū čumeja un mudžeja ļaudis. Mums eerādīja pašu labako ložu, kā jau recenzenteem. Tomēr netiku tajā sēdees, jo turpat kreslos, vēderus tālu izgāzuši, sēdeja divi ģenerāļi, un dumsīgi raudzījās mani, sak', ko tas plauks te mums aizvilcees preekšā. Un pēc kaņa resora likumeem zemakam čīnam augstako klatbūtne jāstāv kājas. Es saku Blau-manam, ka man te vairak kā neomulīgi. Isi paskaidrojīs neomulības eemeslus, es pamāju

kameristam, kuŗš par mazu dzeramnaudu mums eerādija divas tukšas veetas aiz krēsleem. Ak, tad tik šaura ta militaru dzīvīte, — brīnējis Blaumanis. Ja, ja: lai dodot godu, kam goda trūkstot... No visēem cirkus gabaleem daudz maz eespaida atstāja serpentindejas ar burvīgajēem krāsu efekteem un maiņu iluzijām. Interesi drusku saistīja dažu zvēru dresura. Klauni, šee bedīgeē vidus laiku ķēmekļi, neēdzīgi goriņās un, dīvdomīgas frazes pavadīdami ar peēdauzīgeēem žēsteem, spēkuleja uz publikas simpatīju. Vej, kā tee nabadzīņi lauzotees, — ne-esot ne cilveka ģīmja vairs, — pukojās Blaumanis. Bet ak! publika applaudejojot. To pašu darot daži rakstnēeki, tā saucameē „literariskeē klauni“. Puļam tee imponejoj, lai vaj gals, tās pašas garozas dēļ. Grēks tomēr esot pārdot savu skaidro pārleecību par skanošēem vara grašēem. Šis to nespējot un tapēc šķīreēs no Zālīša leģēra. Ar reklamiozo dakteri bijūši draugi, tagad veēns otram vairs rokas nesēēdzot. Zālīšs viņu leeliski deēvinajās akademišķās valodās un lirisko dzejojū dēļ, un kad viņš nodevis „Mēnešrakstam“ savu dzejojumu „Pee pagraba loga“, filosofs to nomutejis. Bet nu tas skanot kā klaunu ironija...

„Peterburgas Avizem“ bija zēēdu laiki. Ar otro gada-gājumu abonentu skaits jau snēēdzās otrā tukšotā desmitā. Rāviņam nākotne solīja zelta kalnus. „Avizes“ katrs steidzās parakstīt, pat rokpeļņi un gājeju laudis. Jau vārds „Peterburgas“ daudzos eedvas goda un ceēnības jūtas, un kad avižu preekšgalā nostājās divi literaturas mīļi — Blaumanis ar Needru, — tad citādi nebija domājams, kā par ilgu pastāvēšanu uz gadu gadeem un radu radeem.

Ari latveēšu sabeēdriskā dzīve galvas pilsētā šajā isajā laikā bija palikuse daudz intensīvāka. Un kad „Peterburgas latv. labdarības beēdrība“ eēvēleja Blaumani par sava teātra preekšneeku, sabeēdriskā dzīve modās uz „citu, jaunu jauku dzīvi“. Ausekļa centēni bija iztvaikojuši, tautas zēēdoklis izkūpejis un pārklājees ar pilsētas putkeēm un kvepeem. Senak reti kad sariķoja pa koncertam vaj teātra izrādei. Kori vadīja prof. Vītols, teātra režīju — Kandats un Košķins. Visur bij manams kā nogurums, kā vēsums. „Avizes“ darija savu svēgto mīšionēes darbu, koncertējot veēnā degpunktā izirušos tautības ideālus. Eesila prāti un jūtas, eēdegās nacionalās interesēs. Blaumanis nostādīja teātri uz mākslas pamateem. Viņš izvēleja repertuaru un bija allaž klāt ar derīgeēm padomeem pee lugu eēstudešanas. Tā, pateicoteēs Blaumaņa iniciatīvai, peterburdzēēši dabuja noskatītees „Vaidelotē“. Mirdzas lomā veesojās Dace Akmentīņ no Rīgas Latveēšu teātra. Izrāde izdeēvās jo spīdoši, un izlutinatā publika gavīleja,

ka nu tikai šējeenes teātri sākot atmōsteēs māksla. Ja tā eēšot uz preekšu, tad būšot jādībina Peterburgā pastāvīgs latveēšu teātris. Bet: rozēs nav bez ērkšķēem, arī smaršīgās. Vēl kļuva jo labi veiktas dažas izrādes. Tā „Ļaunais gars“, peēmēram. Pēc grūtā Mant-rauša monologa, kur tas cinās ar ārprāta murgeem par savu zeltu, Blaumanis sirsnīgi speeda Kandatam roku uz skatuves. Daudzus viņš redzejis tēlojam savu Mantrausi, tak Kandats starp teem esot vispateēsīgākais. Blaumanis rūpejās par Kandata turpmako artista gaitu un izgādāja tam Rīgā dažas veesu izrādes. Neskatoteēs uz spīdošo debīju un cildinošām laikrakstu atsauksmēm, Kandats tomēr netika angažēts pee Rīgas Latveēšu teātra. Sīkais augums un dažas intrigas — tee, lūk, teeē cēloņi.

Sad, tad — iztāpdams diletanteem akteereem, kuŗu skatuves darbībā jau likās cauri spīdam mākslas sajūta — Blaumanis uzrakstīja pa kuplejai, izmantodams veēlai veetejos apstākļus. Labprāt palīdzēja visēem ar aizrādījumeem un leetišķēem padomeem. Akteeru pulciņā bez Kandata sevišķu veiklību vēl bija sasneeguši Košķins, Auers, Kaleja kdze un Strunges jkdze. Kļuva noturētas akteeru sapulces, kuŗās spreēda par dramatisko literaturu un jaunākām lugām.

Tai laikā arī Melngailis nodībinaja savu kori; sākumā tajā dzeēdāja arī Blaumanis. Makslas ziņā leelu sensacīju sacēla divi Melngaila koncerti — garīgais staltajā Reformātu baznīcā un laicīgais Jaunajā kreēvu teātri. Tāpat prof. Vītola vadībā kļuva sarīkoti Labd. beēdrības koŗa koncerti, nereti ar solīsteem. Pamoēās uz darbību arī citas beēdrības. Tā mākslīneeku pulciņš „Rūķis“, „Peterb. latv. palīdz. beēdrība“ un studentu novadnēēcība izriķojumu skaitu stipri pavairoja, sarīkojot pa koncertam un teātra izrādei. Garīgais impulss Peterburgas latveēšu sadzīvē rādīja stipras dzīvības zīmes pēc gadu-desmitu leegās snaudas. Aktīvi Blaumanis gandrīz nekur neņēma dalības, bet pasīvi viņa eēspāids bija visur sajūtams. Blaumaņa autoritāte, kā zelta dzīpars, vizeja Peterburgas latveēšu sabeēdriskajām interesēm cauri.

Tas bija svēgts latvju sabeēdrisko ideālu un tautas gara dzīves laikmets!

1903. gada Zeemsvētkos Peterb. latv. labd. beēdrības damu komiteja vācu pilsoņu sabeēdrības „Palmes“ zālē pušķoja savu gadsķārtejo eglīti. Publikas bija bez gala. Damas-kārtībneēces steidzās man pee ee-ejas slepeni paziņot kā leelu Zeemsvētku brīnumu: dzejneeks Blaumanis ar' esot eēraēēs! Lai nu nākot veēn dziļāk — tevījas sargam visas durvis valā. Jau par gabalu veesu drūzmā eēraudzīju stalto peeri ar zibošām brīlēm un tumšo matu veē-

suli. Nepaguvu ne pateikt damam peenācīgā mērā komplimentu, kad zibošās brilles man peekļāvās klāt un uz lūpām uzgulās silts Zeemsvētku sveiceens, damam par leelu iztrūcināšanu.

— Krauji, ko te kleknat aizdurvē, nākat šurp pee „kupleem zareem!“ Citādi kā tveršu aiz mazajām ūsiņām, tā aptīšu tās kādai jaunkundzei ap sirdi . . . tad redzesat gan!

Blaumanis šai vakarā bija sevišķi jautrs, jokoja daudz un viņa humors sprēgāt sprēgāja. Satvēris mani zem rokas, sauca raudzītees, kā tuklā Z. jkdze mazajiem latveeteņiem izdalot raibus karodziņus. Kas tai par tumīgu grāciju! Driz sāksotees poloneze ar karodziņiem. Zāle sastapām Būmani, Kandatu, studentus un dažus pilarus. Visi apvilkuši jautras svētku sejas. Beigās, burzmas dziti, atrādamees bufetes telpās. Blaumanam klāt esot aprobežojāmees ar svētajiem sātibas elementeem — teju un sveestmaizem. Ap pusnakti Blaumanis šķītrās, aizbildinadamees ar nevaļu. Esot jasadakārtu un jasadstāda parīta avīžu numurs, šonakt' vēl kas jauzrakstot. Tikko Blaumanis pazuda aiz durvim, mūsu jautrais sātibneeku pulciņš pārvērtās par nebēdīgeem Trimpus kalpeem. Sārto, putojošo sulu aizgūtneem veen lējām uz negauša deeva meezu akoteem un rudzu rogam apvītā zeedokļa. Sārtojās vaigi un runas straumem plūda miju mīdamās, kā urdziņas vakara blāvumā.

— Rudolfs ja tagad eerastos, ko tad? — eemīnējās kāds no filistreem.

— Saceltu alus plūdus un visi aiz kauna noslicinātos . . .

Arveenu vēl Blaumanis sabēdribas preekšā nesa augstā preesterā amatā, teiktis un slavets starp jaunajiem un vecajiem. Šos divus polus — straujo, nebēdīgo jaunatni un tūlīgo, apdomīgo sirmgalvību — tas salīdzināja un apskaidroja uz sabēdrisko principu un mākslas Tabora kalna. Kluss mudinatājs viņš bija ar dzejiskām praveša ūsam. Par tām daudzreiz jokojāmees. Šis ēdot pusdeenu un ūsās atstājot launagu . . . Un vēlāk kādas vēstules beigās viņš mani sveicina: „Ar sirsniņām ūsam! Jusu Rud. Bl. . .“

Par savu stāvokli redakcijā Blaumanis allaž sūdzejās: te, lūk, esot ša nāve! Viņš tak nevarot būt dzejneeks tādā varžu mārkā. Redakcijas klaūšas preekš viņa slazda valgs. Žēl tās mēneša algas, citādi jau te nekleknetu un atmestu visai tai avīžu šūrai ar roku. Vēl šim jauzlabojot saimneeciba. Ergļos esot māja, tajā dzīvojot mātē. Seeveeša cilveks, kas tur nu varot būt par saimneecību — viss teekot nolaists un ejot uz leju. Daudz naudas jau eegāsts zemes un saimneecības pacelšanai,

gandrīz viss honorars un peļņa. Ak, viņš varetu dažreiz vaj raudat par to netaisnību, kas viņam teekot nodarīta.

Apmeklejam joprojam veens otru. Mūsu starpā, neskatoties uz gadu un stāvokļa starpību, pamazām nodibinājās klusa draudzība. Mūsos abos mājotot seeveetes dvēsele. Veenas Eevas bērni, veenas Muzas kalpi. Sakumā gan neva-rejis citādi eedomatees: vej, mazs rezgalis ar asu ežadas dvēseli. Kā tomēr varot dažreiz kļūditees savos spreedumos par otru. Tik to šis sakot, ka es nepadodotees autorītai. Dažā ziņā tas esot teicami, jo viņš kā individualists, ceenot temperamenta stingrību un domu patstāvību.

Neteti, pārnākot no Blāumaņa, es savās mēteļa kabatās atradu aboļus, šokolādi un citus gārdumus. Vēlāk, pirms promeešanas, sāku kontrolēt kabatas. Tad, Blaumanis ļāva jokeem vaļu un man bija japeekāpjas. Reiz, pee manis būdams, viņš uzrakstīja kādu satīrisku dzejoli; tas šo baltu deen' pee manis glabajas.

Atminos, kādā gaļaicīgā zeemas vakarā mani apmekleja jauns kreevu rakstneeks, tāds pū-artists, pēc dabas savadneeks. Veens no teem tīrasinīgajiem sadzīves produkteem, kādus tik reti ražo smacīgā leelpilsētas atmosfera. Treecām par šo un par to. Veesis pastāstīja, ka ar mani vēlotees eepazītees viņa līgavas draudzene — Maņa K., kāda augstaka eerēdņa meita. Redzejuse mani literariskā sapolce, izzinajuse personību un veendeen', atrodot viņa albumā manu ģīmetni, no jauna eeinteresejusēs par mani. Šis pat drusku izbrīnejees un jokodams sastāstījis skuķei brīnuma leetas. Novēlot man laimes: reta partija! Mūsu „pūišu sarunu“ pārtrauca Blaumanis plašajā apsitņa kažokā un ar mātes adīteem dūraiņiem rokās. Eepazīstinaju veesus. Blaumanis runāja vācu, mēs kreevu mēlē. Kreevs jutās preecīgs, ka gadijums to savedis kopā ar ceenīto rakstneeku, par kuņa dramatiskajiem darbeem dzirdejis no manis. Žēl, ka kreeveem esot tik vāja izdevība, eepazītees ar mazās latvju tautīņas skaisto un spēcigo literatūru. Paši latveeši šai ziņā ne pirksta nesleenoť un nenākot kreeveem palīgā, eeslēgušeēs savā nacionalismā, kā gleemeži pērļu vāceles. Šis negribot ticēt, ka starp latveešem neatrastos laba teesa tādu, kas savu literatūru spējīgi darīt preeetamu ir leelajai kreevu tautai. Kā somi reklamejot sevi! Tukstošeem latvju dēlu un meitu izglītojotees kreevu augstskolās un institutos un savas apķēribas un uzcītibas dēļ tapuši kreevu koleģeem par mīļu preekšzīmi. Vēlāk, kad bijām veeni, viņš man atstāstīja savus acumirkļa eespidumus par Blaumani. Jau āreene leecinot, ka Blaumanis leels dzejneeks; turklāt viņš esot aristokrāts un stipri

atgādinot Knušu Hamsunu. Platā peere un gaišais skats leekot domāt, ka šis leelais cilvēks slēpjot sevī augstus mākslas principus. Latveeši ar tādem vīreem varot lepotees cittautei preekšā.

Kad Blaumanis pastāstīja to mazo romanu ar eeredņa meitu, tas tikai pasmejās: Rožmilis nu reiz eeklupis kreevu rozēs. Lai tik nu nesadurpot pirkstu, kas tad dzejošot. Šis tomēr neeteicot saistītees ar kreeveeti. Kreeveetes laiskas, nolaidīgas un tukšas. Žīdeeti, čiganeeti lai ņemot, tikai kreeveetes veen lai ne, ne par kādu maksu, ja arī tās pūram būtu zelta dibens.

Blaumanis vīkšīnāja mani uz Tautas namu: — ejot vēsturiskā fejerija „Оборона Севастополя“. Noskatišootees, kamēr ne-esot noņemta no reper-tuara. Eesēdāmees ar raibu tepikī pārklātā soma kibitkā un taisni no redakcijas laidām pāri Ņevai uz dižo Tautas namu, kuŗu ta stal-tuma dēļ sākamā gribējuši nosaukt par „Tautas pili“, bet šis leeliskais nodoms atradis nepare-dzetus šķēršļus augstākās sferās: tautai nevarot būt nekādas pils, tikai nams. Par nelaimi mūsu dušīgais vedejs neprata neneeka pa kreeviski un uz mūsu jautajumeem katreiz no savas jērenicas apakšas atmurmināja: ррицать копѣкѣ! ррицать копѣкѣ! Mums bija ko smeetees un izamazetees tiku tikām. Pabraukuši mazu ga-baliņu un velti izrunājušees ar somu, mēs ar šausmam nomanījām, ka tas mūs ved pavisam uz citu debesu pusi, diametrālī preteju tai, kuŗā atradās mūsu ceļa mērķis — Tautas nams. Ķērā-mees paši pee grožeem. Blaumanis uzvilka savus durāriņus un raustīja grožus, soms stei-dzināja zirgu un es atkal raudzījos, ka lai mūsu ekstrā vilceens neapgāž telefona stabus. Bija leeliskā un amizanta izbraukšanās. Sen tā nebijām smējušees, kā todeen, amizejotees ar somu un ta eberi. Tas tik esot „gaudījums“, izvizi-natees par plašo cara pilsētu pašēem uz savu roku. Šitas leeliskais amizeers teešām jaap-rakstot kādā skicē, vaj jasaverot pantos — būšot „Purva malai“ derīgs materials. Šis sen tā ne-esot izklaidejees, kā šodeen.

Atlika vēl vesela stunda līdz izrādei, tomēr laudis jau garās rindās dežureja ap teatŗa kasi. Citi, sadalījušees pulciņos, lasīja jaunākas kara ziņas, uzrakstītas ar trekneem rondo burteem uz milzīgām papīra tabelleem, kuŗas sneedzās līdz augsto greestu velvei, dekoretas ar vāpe-ņeem un karodziņeem. Turpat greestos, kā puķaina plāva, steepās krāsaina kaujas teatŗa karte; ta taustamai rādīja kreevu un japaņu ar-miju stratēģisko stāvokli, eelenkumus un kaujas pozīcijas. Stessels sirdīgi turotees Port-Arturā. Kreevu panākumi Tālajos Austrumos esot ļo spīdoši. Uz dažām sejam pūli lasams vaļsirdīgs uzvaras preeks. Dzird čukstam: „Mūsejee „ķē-paiņus“ ar cepurem nomētās!“

Mēs ar mokam dabujām divas biletes pirmajā rindā, citu ne-esot — visas izpārdotas. Laika bij atlicin. Blaumanis stāstīja, ka isi pirms kara peeteikšanās Japanai viņš redzejis savadu sapni. Stāvējis it kā Ņevas, kā Daugavmalā. Bijis kā vakars, kā nakts. Kaut kur tālu pret riteem uzleesmojis spožs uguns sārts. Visa pamala gailejuses veenās ugunis. Pusi no horizonta aizēnojis melns putnis. Leesmas slējusās gaisos un laizījušas padebešus. Viņš gribējis skreet, saukt laudis, kad atmodees. Ausis jau rīts; lampa vēl deguse uz galda — aizmirsis gulet eedams nogreest. Daudz nozīmīgu sapņu savā mūžā esot redzejis, un daži no teem vēlāk pee-pildījušees. Cilvēkā laikam tak mitot kāds ne-apzinīgs „es“, kas meegā, kad smadzeņu funk-cija stājusēs darbotees, miklaini neskaidru ainu veidā ļaujot garam eeskatītees nākotnē, kā rū-ķišām pa atslēgas caurumu. Vaj gan prāts kādreiz atradišot mūžības trejdeviņas atslēgas? Cik šis ar' ne-esot zinībās racees un domu domas izdomajis, tak cilvēks esot un paleekot tuvredzīgs.

Drūzmas straume aiznesa mūs teatŗa zālē. Blaumaņam pa kreisi sēdēja stalts bārdains kungs, man pa labi — pajauna, ar zeltu un bril-janteem apkŗāvusēs dama. Mūsu kaimiņi uz-lūkoja mūs ar kľusu brinumu. Bārdainais kungs, atvainojees par pārdrošību, lūdza paskaidrot, kā saucot to ritošo valodu, kuŗā mēs vedot sarunu. Šis protot angļu, vācu un franču valodas, tak mūsu valoda esot preekš viņa neatminama mikla. Somus, tatarus, žīdus tulīņ varot izšķirt pēc viņu tipiskajām valodas skaņām, bez ka būtu jāprot to valoda. Blaumanis centās ap-meerinat svešā ziņķarības izsalkumu un vācu valodā deva īsu paskaidrojumu par latveešēem. Dama no otras puses eelēnca ar valodu mani. Šai breesmīgi vāji nervi. Brālis aktīvajā armijā komandējot kādu strēlneeku bataljonu. Sirds esot nemeerīga. Atnākuse noraudzītees kara breesmās uz skatuves. Es ar' nēsājot kareivja mundeeriņu, lai taču teicot, vaj gan šausmīgs esot kareivja liktenis — vaigu vaigā pret eenaid-neeku? Raudzīju, cik spēdams, apmeerinat ner-vozo damu. Teicu, ka visa dzīve ir tāda eīņa: simteem slepenu un nelaimīgu apstākļu uzglūn cilvēkam uz katra soļa. Tak kaujas laukā ka-reivji nostādīti ārpus šausmam: uztrauktās jūtas neļauj prātam orientetees acumirkļa īstenībā, viss gribas un domu centris salējees veenā deg-punktā — uzvaret. Strēlneekeem dažas preekš-rocības tai ziņā, ka tee nereti izkaro kauju, bez ka redzētu savu pretineeku . . . Tālako sarunu pārtrauca preekšķars, kas turpat pār galvam uzrītinājās gaisā, nozudzams aiz velves kā māns. Preekš acim izauga vesela sādža. Jaunee rekruti ar jautrām dzeesmu skaņām virs lūpām un asa-ran sirdī atvadas no raudošām māmuļam un

sirdspukēm. Skats nāk šausmīgāks par skatu. Tur kreevu nometne. Zaldatiņi dej ap gunkureem; tālumā dun flinšu un leelgabalu šaveeni. Korpilovs un Nachimovs parādās uz apceetinajumu skanstim. Šurp list sabei droto armiju viskarstākā uguns. Leelgabali splauj zilus dūmu kamolus, sprāgst bumbas, list ložu un granatu krusa. Gaŗām nes eevainotos zaldatiņus. Gaisos uzvijas skaudra signalrakete. Ar šausmīgu troksni sabruk daļa no apceetinajumu vaļņa. Korpilovs pats rikojas ap leelgabaleem. Apkārt breemas un posts. Zaldatiņi slēpjas transejās. Malachova kurgans apsēts ar liķeem. Uz redutem vairs tik maza saujiņa varonu, pārejee sapolīti no granatām vaj ložu caururbti. Atlcees veens veeniņš leelgabals. Korpilovs strādā kā milzis. Pee viņa kājam sprāgst granata un tēvijas varonis saļimst uz sava veeniņā dižgabala. Nāves ģenijs visu pārklājis ar saveem neredzamajiem spārņeem . . .

Publikā histeriski kleedzeeni un raudās. Dama-kaimiņeene kā ģiboni uzkrit man uz plecā. Tehniskie efekti panākuši savu — ļaudis satrekti dodas uz izeju. Blaumanis ar' tāds drūms. Tas esot par traku, tādi skati kaujot publiku pavisam zemē. Tomēr, ja lugā nebūtu tik daudz šausmīgu situāciju un leeka šovīnisma, viņš to labprāt tulkotu preekš Rīgas teatŗa. Būtu i pats sarakstījis kādu tendenciozu momenta lugu, ja rokām un kājam nebūtu saistīts redakcijas jūga. Es klusībā noželoju leela cilvēka likteni. Sak: tik leels un tik varens talants un tam janosmok materielo apstākļu trimdā!

Tad notika, kam bija janoteek. Avižu materiela puse, neskatotees uz plašo abonentu skaitu, neapturami slīdeja uz leju. Greznā dzīve bija eedzinuse izdeveju galejā postā. Parādu deveji mācas vīrsu ar savām parādu zīmēm kā negaiiss. Burtliķeem vairs netapa kārtīgi izmaksata alga. Kļuva aizkīlats i rakstneeku honorars. Needra pirmais pārtrauca savu līdzdarbību, nepabeidzis eesāktā stāsta. Blaumanis vēl cīnījās veens līdz pavasarām.

— Žel man atstāt manu „Purva malu“, — aizbildinājās viņš, kad to mēģināju peerunāt atstāt negausīgo izdeveju. Cik rūkts biķeris Blaumanam pa šo laiku bij jutukšo, tas nedaudzeem zināms. Viņš bija izdeveja maize. Sākumā dzīve gāja kā pa Kānaanu. Dzires sekoja dzīrem, plūda šampaneetis. Teatŗi un ļautri izbraukumi. Abonentu graši skanedami vēlās no malu malam. Vareja sev teešām daudz ko atļautees. Pēkšņā finansu krīze radija stipru pārlūzumu avižu turpmākā gaitā. Reiz, tā pret pavasari, Blaumanis man teica, ka nu tur vairs ne-esot neka ko slēpt: ša maizes tēvam ne naudas, ne graužamā. Šis laikam drīzumā braukšot projām — māte aicinot uz Brakeem.

Te nu bija!

Tad kādā pelekā deenā mēs šķīrāmees: viņš aizbrauca uz savu saulaino dzimteni, es paliku kreslainajā Zodomā. Žel, neizsakami žēl bija pazaudet tik mīļu un sirsniņu dvēseli — savu kluso draugu un mačitāju. Es ceetu. Sirds raudāja viņa dvēselei līdz.

Vēl pēdejee pamācības vārdi. Lai apmeklejot ticīgi publisko biblioteku, tur varot studēt rakstneekus un literaturu. Ta leela zinība lai paleekot vēlākeem laikeem: pa filosofiju rakņatees vēl esot agrs un neauglīgs darbs. Tāpat lai gatavojotees uz mājskolotāja eksamenu, pēc „službas“ tak kaut kur būšot jāpaleek. Latveešu literatūra šimbrīžam nespējot uzturet savus vislabākos literāriskos pilsoņus, kur tad nu vēl jaunus un eesācejus. Pavaļas brīžos, kad uzbrūkot sajūsma, lai dzejojot un lauzotees stila. Lai nefilosofejot, bet rakstot ar gleznam, kā Skalbe. Kā peerādījumu, ka es neslinkojot, lai katru nedēļu šam sūtot pa dzejolim; kas derešot, gan šis zinašot to leeta likt.

Sirsniņi ardeevu skūpstī, un mūs izšķīra tālumš.

Reiz, pārnācis no bibliotekas, atradu uz galdiņa zilu kvadratu ar pazīstamas rokas tik pazīstameem vilceeneem. Dvēsele eezvanijās bezgalīga preeka zvani. Nosveedu mēteli un traucos izzinat, ko miļotais cilvēks tur raksta. Koleģi eevēroja manu uztraukumu; veens pat eebilda: „Карл Карлович получил письмо, вѣроятно отъ симпатіи.“

Sarakstījāmees. Mobilizejām savas acumirkļa jūtas un daļu no dvēseles uzticejām mēmajām papīra loksmem. Cik daudz draudzības un neleekuļotas sirsnisbas atnesa katŗa vismazākā lapīņa! Tālumš it kā saŗuka; mēs atkal bijām veens otram tik tuvu.

Kad brūnee pumpuri sprāga no peereetejušās dzīvības sulas un parkā spārnus mēģināja pirmee tauriņi, reizu reizām atdusedamees uz dzelteno peeneņu kušetem, — dzejneeks man ziņoja, ka pašlaik strādajot pa dārzu, kamēr Miļis eejot meežu zemi. Esot brašs zēns un laikam ša izredzetais nākotnē. Bumbō sveicinot. Apjautajās, vaj teekot ari kas darīts preekš mājskolotāja. Lai tik zubriņot. Leeka un sausa tur esot bez gala, bet lai panesot visu ar paceetību. Uz vasaru gaidišot mani ceemā.

*

— Lūk, kur Braki, pa labi teem ozoleem, — ziņoja vedejs, kad bijām izbraukuši no birstalas pakalnā, durdamš uz to pusi caur saulē drebošo gaisu nomelnojušu pātagas kātu. Mani kaut kas eetricējas. Deez', vaj tikai Rudolfs māja? No Cēsīm gan ziņoju. Laikam tak. Uzbrukšu kā krusas padebess.

Ergju baznīca.

Šaurais lauku ceļš ar simtām grambu vijas kā peleka josta caur tūrumeem uz māju pusi. Šur, tur, kā zalģani plankumi, izkaisīti pusbreedušas labības lauki. Tālak plaša izgrāvota atmata steepjas uz rīteem un vakareem gar abām ceļa malām, eegāzdamās pa kreisi zāļainā gravā. Uz gravas paugura sīks krūmu cekuliņš, dažas apses un vītoli. Zemā aploka sēta eejōž saimnecības ēkas, aiz kuŗām kaunīgi aizslēpusēs veenkāršā dzīvojamā māja.

Pagalumā kāds pūsmūža virs stīpā traukus. Turpat uz trepitem sēd ceenīga, jau gados seeveete. Padodu labdeenu un ļautaju, vaj Blaumaņa kungs māja.

— Jūs laikam Mīja Peterburgas brālis, to jau no vaiga var noredzet, — labsirdīgi jautā savukārt ceenīgā seeveete. Noslūpstu sastrādāto roku un saku, ka arī viņu pazīstu pee tām pazīmem, ar kuŗām apveltīts viņas dzejneeks-dēls. Lai nu nākot veen eekšā istabā, būšot no garā ceļa noguris. Rudolfs būšot drīz klāt, aizbraucīs uz skolu pee brāļa un teicees atvest atnākušo pastu. Mīlis esot seena plāvā, šodeen kaudzi metot. Viņš tūlīn nākšot launagā. Zaldatiņš ar' būšot izsalcis. Pag', šī

eešot ko paraudzīt, tikmēr lai kavejot laiku veens.

Glīta lauku istaba. Pa gaišajem logeem plūst eekšā siltā palaunaga saule, savus zelta piķus noberstajā grīdā cirsdama. Veclaiku flīgelis mēmi peekļāvees pee seenas, kā domās nogrimis ciklops, un klusībā lolo mirušo skaņu sapņus. Rāmjos dažas gleznas — Bocklīna „Miroņu sala“, „Aizmirstības krasts“ un citas. Uz kumodes Būmaņa ģimete.

Eenāca saimneece — Blaumaņa māte ar traukeem un aicināja, lai ejot Rudolfa pusē, kamēr šī te klāšot launaga galds. Viņas laipnajos smaidos apspoguļojās dzīves peeticība un meers, pat tāds kā lepnums pret citām mātēm, ka viņa izaudzinajuse tautai tādu slavenu dēlu. Atrādu viņā leelu līdzību ar Rudolfu: tee pašī mīlee sangviniķa smaidi, gandrīz ta pate valodas izteiksme un draudzīgi laipnā atjautība.

Pee veenīgā loga dzejneeka istabā, kuŗš pa pusei aizklāts no meža vīnogaju stīgam, stāveja veenkāršs rakstams galds, apkrauts ar grāmatām un papiŗu kaudzem. Turpat pa labi pee seenas viņa biblioteka — folianti un brošuras uz plaukteem.

Kā svētnīca eegājis Deeva lūdzejs krīt altāra preekšā ceļos ar Tēvreizī uz drebošām lūpām, tā garā ceļus locīju mazajā istabiņā. Te leelako mūža daļu pavadījis dzejneeks; te dziļās domu sāpes radīti viņa dramatiskeie tipi — Mantrausis, Krustiņš, Noliņš, Pičuks, Indranu tēvs, Kristīne, Edgars un citi; te saceretas jūtu un dzejas-uguns pilnās noveles un skices: „Purva bridejs“, „Salna pavasari“ u. c.; te skandināta viņa augstā dzeesma zeedoņam; — burbuļojošais un dzintarskaidrais dzejas avots pārplūdis no šejeenes pār Latviju un cik daudz izslāpūšām dvēselem netenis spirtu veldzes malku.

Eenāca Milis — pleicis, saulē nodedzis jauneklis. Tikko pazinām veens otru, tā bijām pārvērtušees šais četros svešneecības rūpju un raīžu gados. Toreiz, kad šķīrāmees Kaļvos, kad mani aizsauca tēviju sargat svešumā, Milis palika tēva mājā gluži vēl zēns. Maigajiem ģimņa panteem tagad darbs un rūpes uzspeeduši savu rupjo zīmturi. Uz vaigiem un virslūpas sadīgusās dzeltenis spalviņas, brestošās vīrišķības pirmās leecineeces. Šis tagad daudz nekurnot par savu likteni. Blaumanis izturotees pret viņu, kā pret savu cilvēku. Pa vakareem saucot pee sevis. Dzerot abi tēju, lasot avizes un spreežot par zemkopību. Ar šo veenmēr jokojojot. Tāpat saimneece ļoti laipna un turot kā savu bērnu. Saimneecība — ta gan esot nolaista un šim dažreiz stipri jāpeespeežot ples pec darba.

Pagalma rībeja rati un apstājās rijas preekšā. Milis steidzās saimneekam pretim. Māte grībeja nobēdzinat mani otrā pusē, lai Rudolfam sagādātu mazu pārsteigumu, bet peemirsām peekodinat Miļam, neizpaust par manu eerašanos. Eenāca Blaumanis ar avižu paku. Vēl durvīs viņš sauca, pa jōkam neskatīdamees uz mani, — te jau tiri pēc rozem veen ožot. Kā tad: Rožmilis esot te! Taču beidzot reiz atminejees savu veco draugu. Šis visus prātus izprātojis, sak', vaj tas smukais puika nu par daudz dzīli satīnees mazās kreeveetes zīda tiklos, ka tik bezdeevīgi klusejot. Tāpat draugs Būmanis ar' neleekotees par šo ne zinis. Ak ta Peterburga, ta lūk aprijot viņa draugus.

Kad bijām apsveicinājušees un izmainījuši visjaunākās un nepeceesāmākās ziņas, saule jau laidās savā leesmu palageem klātajā uguns-gultā. Istabā zagās palss mijkrēslis. Meža vīnogaļu stīgās iz vēsās gravas izbedzis vējiņš kōkleja savas lēnās vakara ariņas.

— Kas jums vislabāki patik tādā spokainā vakara stundā? — jautāja Blaumanis. Atbildeju, ka muzika tādos mirkļos vissīpraki runā uz jūtām. Ja, šis ar' to pašu sakot. Deenai ar tumsu mijotees, dvēsele meklejot meuru, bet sirds prasot lūgšanu un himnu. Reizām tad

sēstotees pee vecā flīģeļa, un kad akordi iztrīcinot jūtas, paleekot veeglak un varot atkal strādāt. Kalpone eenesa lampu. Bāla gaismas šalts aplēja greestus un seenu virs flīģeļa, apspīdēdama platu zemneeka bārdu sakaltušu ozollapu vainaģu. Ta viņa nelaika tēva ģīmetne, kuru reiz veesodamees uzskicejis Rozentals tāpat no stāstīšanas. Līdzība esot leela. Es usšķīru Šūmaņa „Berceuse“ un lūdzu Blaumani „jūtas patricīnat“. Lai nu labak paleekot — šis jau tads pavājš trīcinatajs. Tomēr beidzot divatā ar māti peevarejām. Snaudošais ciklops zem dzejneeka pirksteem pamodās un lēnas kokuļ skapas līja naktis klusumā — drīz kā leegs sapņu sauceens, drīz kā māmuļas aiļu čuksti... Izvilku no somas līdzpaņēmo mandolinu, peeskaņoju klaveerem un nu, kā pats Blaumanis izteicās, sākās veens galā koncerts — mazs skaņu duets, diveem solisteem laipni peedalotees. Mēģinājām „divus grenadeeņus“, dažas dzeesmiņas, pat Vagnera kāzu maršu iz „Lohengrina“. Es pret Blaumani izrādījos tīrais mežonis: reizes četras bija jaatkārto, kamēr gāja bez klūpšanas. Vagners pirmās skaņu dekadents. Ar kādeem veenkārseem un spēcigeem toņeem viņš dažreiz leekot vaj līdz ārprātībai eedrebetees dvēselei. „Tannheizera“ uvertūra un Izoles milas nāve — tas esot kaut kas breesmiģi satricinošs. Šūmans leels sapņu dzejneeks, glāstīdams veen glāstot dvēseli: tāpat Mocarts tads glauns novelists. Viņš leeliski ceenot šo laimīģo skaņu ģeniju trīo. Arī milzis Bethovens miļš dvēseles veesis, tak drusku nervozs un drūms. Palasijām vēl laikrakstus un devāmees pee meera.

Rītā, tikko saule bija nobirdinājuse no zāles un smilģam mirdzošo pērļu rotu, Blaumanis aicināja mani eet paberzetees tīrā gaisā zem zilām debesim. Nokratišot meegu. Laipnajam preekšlikumam peekrītu ar leelako preeku. Eegājām dārzā. Gaisis tīrs un tīksmiģa svaiģuma pilns. Jaunās ābelites nolīkušās zem sulaino āboļu nastas. Sarkanee jāņogu ķekari laiski gozejās zaļu lapu klēpī, peemeeguši dzeltenās sēkļu actīņas; sīklapainee ērkšķi no zaru galeem līdz pazarem apkārēšees ar zaļu un eesarakanu ogu krellem. Zem ābelem, kā sakupuši veči, stāveja dažī bišu koki. Mazās spārnaines laidās šurp un turp mūžīgā darba steigā, citas uz gravu zeedos, citas mājup ar smagām medus nastam, drūzmedamās ap skreju leevenišeem, kuŗi pa gabalu izskatījās kā neērti ļuļķi sakupušo veču zobos, izgrūzdami tumšus dūmu mutuljus — darbīģo bišu barus. Ģar istabas seenu tīnās uz augšu vīnogaļu stīģas, steepdamas zaļās vijīģās rokas pret sauli.

— Ta, lūk, ir mana mazā Zalamana godība, — teica Blaumanis, kad atradāmees zem ābe-

lem, oglāju eelenkti. — Te es nokratu no kājam savu ikdeenību. Preeks dzīvot tādas zaļas dzīvības vidū. Skatatees, kā tās bites tur dzejo savu saldenu medus dzeju. Dravneeki stāsta, ka šogad būšot laba medus plauja. Cik breemīgi tee cilvēki, ņem un apzog sava kāruma dēļ mazās bitītes. Ak, Rožmīl! tā jūs ar' neuzbrūkat zādzības nolūkā nabaga skuķu lūpām . . .

Sarunadamees izgājām pa dārza vārtiņiem uz ceļa un drīz veen nogreezāmees pa mežmalu uz gravas pusi. Zem kājam lēkāja zālē iztraucētee seenāži. Aiz meežu tīruma grava pacirtās pret zeemeļeem un, atsveedusēs ar likumu atpakaļ, aizvijās starp krūmeem un alkšņu pudureem, pazudama eglainē. Peesaulē gozejās roblapainas lazdas, slēpdamas zarus spurainos reekstu čemurus. Tālak egles lepni māja galotnes padebešos. Tikai veentulis ozols garlaikojās tīruma pakalnā, izsteepis tālu žuburainos zarus, kā svētidams kluso, noslēpumaino gravu. Vecee ļaudis vēl atminotees, ka senči zem ozola nesuši deeveem upurus. Trauku gabali ilgi kaisijušees ap ozolu, kā mēmi ticības leecineeki.

Grava ar savu mežonigo dabu man tik ļoti eepatīkās, ka nereti tur aizzagos un klejoju apkārt pa eglaini. Pat kādus pāris dzejoļus nejaušā sajūsmas mirkli tur uztreepu preekš „Varavīksnei“, kuŗu Blaumanis gatavojās izdot, mākslineekeem talkā nākot ar ilustracijām un viņjetem. Grava teešām bija kā romantiska krunka apkārtnees grumbainajā seņā. Apkārt tīrumi, plavas un kalnu pauguri ar krūmeem un birstalam. Netālu aiz ganibām, kā zils palags, izplētās saulē ezers. Uz tīrumkalna redzamas nāburgu mājas, pa kreisi pakalni, birze un mežs. Veetām skaisti peisaži un jauki dabas skati. Eeminejos, ka skaistais dabas gīmis te negribot speež palikt par dzejneeku, ja cilvēkam kaut drusciņ jūtu pee rokas.

Ja, tēva māju — Brakus šīs mīlejoj. Varbūt, ka apkārtne esot ta neredzamā aukle, kas ar baltajeem zeedu pirksteem eekustinajuse šā sajūsmu šūpuli, kuŗā tad izauklejušees viņa gara mīlūji. Kā dzejneeks šīs esot dabas parādneeks. Pilsēta ne-esot ta veeta, kur īstai dzejai dzimt. Tadēļ lai par katru cenu bēgot tuvāk pee dabas — šī leelā dzīvības avota. Tikai dabā ik uz soļā rodotees simtām gleznu un tūkstošeeem jautājumu; tikai daba radot dvēselē mākslas impulsus, likdama nogrimt pašam sevī, lai tad iz saviļņotu jūtu dziļumeem pērles laukā mestu . . . Tālak Blaumanis žēlojas, ka viņš varot nolādēt savu Peterburgas laiku. Ta bijuse neapzīnīga grīmsāna. Un tad tas jandaliņš ar Rāviņu — ne palikt, ne aizeet no avizem. Gluži kā nozvērinats. Ko šīs pada-

rijis? Kāds ducis mazvērtīgu dzejoļu un dažas sikas skicītes — tas viņa Peterburgas leelais mantojums. Katrā ziņā jasarakstot par to mcekļa dzīvi kāds stāsts, man ar' tur būšot jastāv eekšā; vēl janogaidot, kā norisinašotees tas beigu fināls.

Mājā mūs gaidīja čaklā saimneece, dzejneeka māte. Kur nu tik ilgi palikuši, pusdeena būšot atdzisuse. Galds bija klāts bagatīgi un ar sevišku garšu. Launagā ēdām seeru un krējuma pudīņu. Es pārleecinajos, ka Blaumanis gārdēdis. Viņa atteeicības pret māti bija visirsnīgākās.

Blaumaņam bija tāda leela bērna daba. Bez māmūlas glāsta viņš nevoreja iztikt. Savas dzejas un pat lugas viņš allaž lasot mātei preekšā un viņa, kaut gan neskolots veclaiku cilvēks, katreiz dodot visveselīgako un vistsnānako spreedumu. Cik dažā labā veeta, pat veseli skati lugās pārlaboti uz mātes aizrādījumu pamata. Māte esot šā vispateesīgākais kritiķis.

Neilgi atpakaļ Brakos veesojušees Akuraters un Skalbe. Žel, būtu es eeradees laikak, iztreektos visi tiku tikām. Atstājuši dzejas „Varavīksnei“; tās es varešot papemt līdz uz Pīkeri un nodot Gulbjam, lai izdalot starp mākslineekeem, lai zimejumu dēļ neceltos kavēklis. Saubijās, deez' vaj „Varavīksnei“ būšot lemts parādītees pee latvju literariskajām debesīm, — izdevejs ne rakstot, ne sūtot naudas rakstneeku honoraram. Dažeem šīs jau samaksājis no savas kabatas. Lai sapurinot labi izdeveju, kad pārbraucot Peterburgā.

Lasīja man preekšā savus jaunakos dzejoļus un tikko pabeigtos latveešu rakstneeku karakterizejumus. Tikai lai neizpaužot neveenam: lūk, te guļot „Indranu“ tulkojums vācu valodā, — izdevees leelisks, par spīti visām gaidībām. Gluži oriģināls. Kāds labs cilvēks — minejā vārdu — visā klusībā vedot ar Rigas vācu teatri sarunas un, ja neaizceļošot uz ārzemem viņa paziņa, līdzšinejais direktors, izrāde esot tikpat kā nodrošināta. Tad viņam padomā veens jauns darbs — dramatizēt savu „Purva brīdeju“. Daudzi tam peekrītot, ko sakot es. Teicu, ka pēc laimīgā darba tauta aplauzīs savus lauru kokus viņa vainagam. Labs esot, šīs darišot visu pēc eespējas. Paskaidroja man stāsta dabiskos sakarus, ciktāl' tee sneedzotees dzīves īstenībā. Viņš toreiz bijis par muižas pārvaldneeka palīgu Koknesē. Nu, un tur viss tas tā zilbi pa zilbei noticis. Kristīni šīs mīlejis, ta šā pirmā un nelaimīgā, varbūt ar' laimīgā mīlestība . . . E, ko tur tik daudz runāt, senas atmiņas sabojājot tik' kuņģi un tas esot jasargā, jo ek' aiz spoguļa guļot apputejuse vēl veena jauna eesākta luga, kuŗa gaidot uz augšamcel-

šanos. Sižets ņemts no sausās vasaras — no teem bada gadeem, kupus peeminot vairs tikai veci laudis. Pirmais cēleens gandrīz jau gatavs.

Negribotees tagad ne kreatni strādāt, ne. Publikas nervi satricināti no kara breesmam, ta literaturai gluži atgriezuse muguru. Un vispāri sadzīvē esot manams tāds kā nogurums. Gan tak nu reiz ta tvaicīgā atmosfera izkļūdišot un preeks būšot atkal dootees pee darba. Pēc negaisa viss atņemot veeglak elpu.

Brakos man ļoti eepatikās. Te atrados kā savās mājās. Tās pāra deenas, ko nolēmu te pavadīt, jau sneedzās otrā nedēļā. Un Blaumanis nodevoļajs mani citādi projam nelaist, kamēr nebūšot nosvineti zaļumsvētki jaukāajā Ogres līcī. Eepazišotees ar ērgleneetēm. Koris leeliski gatavojotees. Manu mundeeru šis eeslēdzis skapī par ķilu; lai valkaļot veen ša svētdēenas svārkus.

Laiku kavejām šarunā. Reizem lasijām. Blaumanis, Rīgā būdamis, eegādajees kādu vācu izdevumu, kā jarakstot dramas, un to nu leeliski studeja. Šis katru deenu vismaz trīs lapuses izņemot cauri. Latveešēem vēl ne-esot tādu grāmatu, ar tik dziļu un nopeetnu saturu par mākslu. Šad, tad Blaumanis sēdās pee galda un rakstīja. Reiz, kādā agrā rītā, kad meega kuceens vēl tiksmīgi saritinajees guleja uz acu plakstineem, Blaumanis peeleea kājas un, atbidijis no loga aizkarus, sāka steidzīgi kaut ko rakstīt. Pēc kādas pusstundas viņš nosēdās pee manis uz gultas malas ar papīra lapu rokās. Lai baudot, vēl tiri silts, nupat kā vilkts no krāsns. Dzejolis atstāja uz mani tādu eespaidu, it kā man kāds būtu aiz kakla aizšāvis auksta ūdens strūklū. Lai apslēptu uztraukumu, es traucos atvērt logu, sak, ja ventilē gais, kuru dzejoļa varonis peeguļeis...

Reizām Blaumanis bija ļoti jautrs un ņemās mani āzet: buršeem esot javingrinotees atjautībā. Kādu deen' viņš no galvas līdz papēzeem eefērpās manā uniformā un eegāja saimes galā, kur saime pašreiz pee pusdeenas galda sēdeja. Jautrā, omulīgā ēala aplkusa; visi iztrūkušees raudzījās uz stalto ūsaino kapeivi, kamēr skaļš smeeklū ribeens nodārdeja istabā: — tas esot saimneeks, nudee', pats saimneeks! Formā Blaumanis izskatījās sevišķi stalts. Es smeļos, sak, ja šis būtu huzaru oficeeris, tad deviņdesmit un deviņas damas paliktu uzreiz bez prāta. Blaumanis aizbildinājās, ka militarisms ša ne drusciņas nesaistot. Ko līdzot, kad tukšai dvēselei peedeegtas zelta paletes? Bilzes skandalozais „No mazā garnizona dzīves“ izdzēsīs šajā pēdejo ticību uz slavenajeem Marsa dēleem. Izvirtība, intrigas un mūžīga gara

nabadzība. Veenigais dzīves mērķis — činas un seeveetes...

Saruna pārgāja uz seksuelo jautajumu. Jauna un stipra meesa prasot pēc kairinajumeem un veeglak to peevartot grēks ar zaļganām acīm. Es tik ilgi pilsētā dzīvojis un meesigas mīlestības leetās vēl tirais profans. Tas šolaiku vīrešu acīs visleelākā naivitate; pat daiļās pilsētneeces par to smeeos, kā par leelako apgrēcību. Bet tomēr tas tā esot. Šis pats jau ar' kādu reizi mīlejis seeveeti un izmīlejis to līdz galam šķisti. Fiziskā šķistība — ta esot ta baltā vaidelote, kas cilvekā uzturot mūžīgu uguni, izkauseļot jūtas un izleļot tās skaitās radības sappu formās. Viņam patīkot Tolstoja seeveešu atklātība, Meterlinka sappainums un Ibsena leeliskais dziļums.

Kādā rītā sēdejām istabā. Blaumanis pārakstīja tirā savu jaunako stāstu. Ta pate nauda atkal vajadzīga.

Tad bālās rīta saules apspīdetajā pagalmā eenāca divi jaunekļi. Kalpone teem norādīja uz istabu. Būšot laikam kādi svēteļotāji, lab-sirdīgi nosmineja saimneeci. Veens tāds melnīgsnejs zeminarista tužurkā, otrs pabāls gaišmatis peelekos deedziņu svārkos. Abi tādi kaunīgi lauku puisīši. Gaišmatis stādījās preekšā par Linardu Laicenu. Ceļojot apkār, Vidzemes jaukumus apskatīdami. Pa ceļam eegreezušees pee sava mīļotā dzejneeka. Esot drusku maldījušees, kamēr nokļuvuši uz pareizā ceļa. Pēc Blaumaņa apreķina, viņi mērojuši par velti vismaz peecpadsmit verstes. Blaumanis tā saudzīgi apjautājās, laikam veens no šem dzejojot: „Tēvijā“ šis veendeen kaut ko uzķēris... Laicens, kā pee vainas peekerts, bagatīgi nosarka un sāka bailīgi taisnotees — šis jau tāpat veen, mēģinājuma dēļ... Vēlak puisam tomēr cits nekas neatlika, kā savus pantus vilkt no kabatas laukā. Esot manama dzejneeka roka — teica Blaumanis, pasneegtās lapīnas pārslasijis, — tak lai sargotees vēl no klajā laišanas. Kādā istā tēvijas kalendārī vaj seklā avizītē dažus no teem ar preeku nodrukašot, bet kas ta tad būšot par neapskaužamu uzvaru. Ta jau esot eesāceju slimība: redzet savus pantus nodrukatus — veenalga, kad uz silķu pusmucas... Vajagot sevi rokā ņemt, daudz lasit un izglītot prātu un jūtas, tad radišotees dvēselē dziļums. Ar to vēl nepeteektot — pāri tam dziļumam jābūvē stiprs paškritikas tilts. Vismaz kādus pāra gadus lai vēl pateešotees. Gan visu panākšot ar laiku, kad prāts būšot nogatavoļees.

Pēc brokasta eegājām dārzā. Sakupušee veciši atkal kūpināja zem ābelem savus neveiklos ļulķišus, laizdami gaisos dzīvus dūmu mutulus. Aizklidām līdz dārza malai un lasi-

jām veesu līdzpaņemto Nicšes „Tā runāja Zaratustra“ kreevu tulkojumā. Blaumanis nāca talkā ar paskaidrojumiem. Nicše aizraujot visus ar savu bibliisko stilu. Šis Nicši lasījis vācu valodā ar leelako aizgrābtību. Nākot preekšā daudz divejadi tulkojamu, daudz nesaprotamu veetu. Tas tadē, ka Nicše jaucot kopā filosofiju ar dzeju un beēži ne-esejams izšķirt, kur beidzotees pirmā un sākotees otrā. Vācu valodu Nicše leeliski izdailojis.

Otrā vaj trešā deenā pavadijām jaunus ceļotajus. Gājām taisni pa noram un plavam. Blaumanis parādīja vistaisnako ceļu un deva līdz dažus derīgus aizrādījumus. Laicenam peekodinaja, lai barojot dūšīgi Pegazu un pee gadījuma nelaižot garām izdevības klupt spārnainam seglos. Pēc kāda laika sprīža lai atsūtīt dažus dzejoļus eeskatam, vaj esot uz preekšu eets dzejošanā. Kad bijām ardeevojūšees, Blaumanis man teica, ka no ta pelekā zēna laikam reiz izkūpašotees dzejneeks.

Peenāca svēdeena ar zaļumsvētkeem, uz kureem laucineeki ar tādu ilgošanos gatavojas nedeljam. Peevakarē aizbraucām uz skolu pee Blaumaņa brāļa. Vēlak devāmees uz Ogres līci. Lejā uz eēžogata maura jau mīņajās laba sauja zaļumneeku. Iršu kolonisti rāva atspērušees atklāšanas maršu. Asās un negludās skaņu variācijas greezin greezās dzirdes plēvītēs, kā iztraucetu cāju pleekšana kanepēs. Blaumanis zobojās: ja pastarā deenā tā atskanešot bazunes, tad visi žīdi bez bikšu izmukšot no kapeem un sabizošot ellē . . . Koris nodzee-daja dažas pabālas dzeesmas un ar to veens zaļumsvētku akts bij veikts. Reetošā saule sījaja savu irdeno zeltu jaukajos Ogres krastos un straume to apraka tumšajā dzelmē. Greezīgās irseneešu skaņas atkal pārtrauca miligo vakara kļusumu un apslāpeja straumes veenuklīgos pulsa siteenus. Dejotaju galvas šaudījās caur krēslu, kā ķemains sikspārņu bars. Lai raugotees, cik stalti ša jaunais saimneeks dejojot; meitas, kā bites, apkārt veen greežotees, — sacīja Blaumanis, uz Mili zimedamees. Tas ar laiku būšot varens zemkopis. Darbi tā šķīrotees no rokas. Tik skaidra un pateesīga zēna šis necerejis atrast par palīgu saimneecibā. Ja Milis tā joprojam darbošotees, tad Braki pēc diveem, trim gadeem pārvērtīšotees par labības klēti, un šis tad varešot ceļot. Zaļumu troksnis sāka beidzot apnikt. Blaumanis aicinaja eet pastaigatees. Nosēdāmees Ogres krasta vēsajā zālē un lāvām jokeem vaļu par sīkajām laucineeku izpreecam „pee labas ragu muzikas“. Nu lai ar' tee ļautīni izkratot leeko speku zem irseneešu antidebešķīgajām skaņam...

Pirmdeen pēc pusdeenas šķiros no Brakeem. Milis, eejūdzis delī jaunno kumeļu, devās pava-

žos. Tad Blaumanis sapēma mani zem rokas — šis pavadišot līdz tirumgalam kājam, deez' kad atkal redzotees. Lai nu atkal strādājot, nu dvēsele esot drusku atdzīvojusēs lauku spirtumā. Uztiiceja man dažus uzdevumus Peterburgā. Un nu — lai neaizmirstot ša. Tris draudzīgi skūpstī atbalsojās krummalā. Te mēs izšķīramees uz mūžīgeem laikeem šai pasaulē.

Kādas pāris deenas sabiju Kaļvos, savā dzimtenes ceemā. Un atkal dzelzu Bucefals eeaulekšoja dūmos un putekļos nogrimušajā Zodomā. Pirmām kārtam norakstīju Blaumaņam garu jo garu vēstuli un drīz veen saņēmu tādu pat atbildi. Sarakstījāmees un kļuvām par tu-draugem.

Tā pagāja atkal gads. Mans atpestīšanas laiks tuvojās. Tad kādā apstākļu rotājā eekrita, ka ari Mīlam bij citeem „rotāju beedreem“ līdz vilkt: „Nu ardeevu, Vidzēmite!..“ Blaumanis ļoti nožēloja savu brašo saimneeku, tāda otra šis vairs neatradišot.

Pagāja vēl gads. Kādā tumšā bēdu deenā brašais un zaļokšņais Milis krita zem ģindeņa āvas. Oficeeri un zaldati ar leelu svinību ta nīcīgās atleekas pavadija uz pēdejo meera veetu Letas krastos, no kureenes nav ne atnākšanas, ne atgriešanās. Ta bija kā leela saules aptumšošanās pee manām dzīves debesim. Un Blaumanis uzcela nelaiķam sēru peeminekli „Latvijas“ feletonā: „Es biju satreekts. Tik daudz speka, tik daudz skaistas jaunības, tik daudz šķīstības, tik daudz nebaudīta dzīves preeka: viss neatsaucami salta, mīklā smilšu bedrē tur tālu zeemeļos! Cik nejdzīgs un ak! cik ikdeenīšks liktenis! Mana sirds arveen sāpīgi savīļposees, kad tava ēna mani žēli sveicinās, dārgo, balto dvēseli!“

Vēl divi gadi nogrima mūžībā. Blaumanis nenogurstoši tēsa satiras deļus „Latvijas“ „Skaideenā“.

Un tad . . .

Viņš — leelais dzejneeks un rakstu mācītajs, rūpju un slimības sagrausts, devās veselības meklet uz zemeleem, kur dzestree fjordu vēji skrāpejas gar pelekajām Somijas klintim.

Ikdeenības devitais vilnis arī mani aizskaloja tālu deenvidos, tur kur klusā Dona, kūkumu uzmetuse, kā saiguse kazaka seeva, kļusin klusi eelīgo zilajā Azovas baseinā.

Kādā rītā, lasot jaunakās ziņas, avize izkrita man iz rokam. It kā kāds ar trulu asmeni būtu pāršķēlis smadzenes. Vēlak, kad atjēdzos, bez gala sāpīgs žēlums, kā šausmīgs uragans, man trakoja dvēselē.

Miris . . . miris . . .

Mans leelais draugs un skolotajs aizvēris uz mūžu savas skaidrās acis. Aizvēris Somijas sanatorijā.

Asa ir ģindeņa āva un tumši Letas dziļumi.

Rostovā pee Donas, 6. februārī 1911. g.

Kad rozes zeed.

Rakstneekus savā bērņibā es tureju par pravešēem, kādi bibelē mineti, vaj arī, pēc ļaužu tenkam, par burvjiem.

Viņi pareģo nākotni; pazīst cilveka dabu; svēti, nolād, soda. Viņi visā slepenībā sazinās un nospreež kā cilveku, tā tautu likteņus, — tā es domāju.

Tādā ticībā, pagasta skolu beigušam, man gadījās noeet uz Brakeem. Tur dzīvoja tālu daudzīnatais rakstneeks Rudolfs Blaumanis; arī mana māte un brālis bija tur saderejuši.

Mans ceems Brakos izdevās laimīgs. Pašu rakstneeku nesastopot, manas bailes bij veltīgas, jo tādāmvisuzinātajam cilvekam acīs rādotees es justu savus bērņības grēkus smagāk spēcēam. — Joks būtu, ja Blaumanis līdzī zinātu manas bailes un sāktu mani „reizinat“! . . .

Projām ejot gan tomēr mirkli Blaumani redzeju. Viņš stāvēja istabas preekšā pee balta rožu krūma . . . Uztraukums mani pārņēma. Ateeros, ka viņa brilles stikli pazibeja saule, viņš vērīgi lūkojās manā žigļajā gaitā.

Brālis, līdzī nākdams, mani norāja: lai es tak velti nebaidotees, jo viņa saimneeks veenmēr esot laipns, ar vīseem runīgs un smīdinot ar saveem jokeem. Es arī varejis atnest savas dzejas un parādīt. Šis ardams esot lūkojis taisīt veenu dzejojumu par akmeņeem, grāvjeem, zemes pikeem, kā arī par puīseem un meitam. Par tādu viņa dzeju Blaumanis ķēris šim aizžoda, paklabinājis zobus un pats gārdī smējis.

Braku zemās ēkas ar salmu jumteem manī eedvesa pasakainu eespaidu, un tādās dziļās paspārnēs ir laba slēptuve dažadeem gareem. Bet Blaumaņa stāstī, kuņus es dabuju lasīt, manā sirdī modināja visu labu un daiļu. Es sāku rakstneekus ceenit un pamazām zuda visa māņu ticība.

Kalpa dzīve ripoja kā no kalna lejā laists akmens. No gada gadā es traucos kalnā, — pee labaka saimneeka. Tādu laimi meklejot, pēc gadu desmīteem dzīve mani bija noveduse ar Brakeem kaimiņos. Es biju jau peeaudzis, izdeenejis zaldatus un precejees. Protams, ka nebija arī vairs tās aklās berna bailes; biju izkaldināts un norūdīts, kā tērauda cirvis.

Seena laikā mēs strādājām visgarām plāvās gar Braku robežu. Un tur, seena kaudzi metot mums deevpalīgus dodams, peenāca Blaumanis. Viņa maigā balss sacēla vēl nepazītas skaņas manā dvēselē . . . Baltā sakņu ūte un melnais mētelis Blaumanim peedeava meera un laimes neseja izskatu. Tuvāk uzlūkojot viņa labvēlīgo un izaicinošo seju, mana dvēsele sašuta un acīs

apžilba, kā grēcineekam saulē skatotees. Viņš bija mans uzvaretājs. Viņš modināja mani eekšējo balsi:

„Sirdi vaļā, — lai mājo tur citads gars!“ Es vēlejos Blaumani beežak sastapt. Tadeļ svētdēenās aizstaigāju līdz Brakeem. Tur saimes galā uzkavedamees, es lūdzu Braku memmiņai (tā sauca visi Blaumaņa māti), lai viņa parunātu kungam eedot man kādas grāmatas lasīšanai. — Grāmatu vajadzība man bij izdomatspreekškars, aiz kuņa varetu sastapt pašu kungu.

Uz memmiņas paziņojumu arī iznāca saimes galā pats Blaumanis. Ar smaidu viņš māja un aicināja mani savā istabā parunatees. Eekšā eedams gan atvainojos, ka esmu veenkāršs puisis un ne labprāt leenu peelāčot kungu istabas, bet tas vairs nelidzeja. Blaumanis saņēma mani aiz peedurknes un sēdināja pee galdā, teikdams, ka šim — labs ij veenkāršs grāmatu mekletājs . . .

Samta tapetu, zilzaļu logu un dārgu mebeļu, kā to biju eedomājees, šajā istabā nebij — viss tāds pats zemneecisks. Pats viņš apsēdās galdā otrā pusē un uzsāka sarunu, pirms par grāmatām un tad par dzīvi un domašanu. Veikli viņš māceja manu sirdi un prātus savīņot tā, ka es ar leelako naivīvīti stāstīju viņam par savu dzīvi, domām un darbeem. — Tādā brīdī Blaumanis mēdza arī aizslēgt durvis, lai paleekam netrauceti.

Tagad man labu grāmatu netrūka, un ceems uz Brakeem palika arveem patikamaks. Kādā novakarē, ar Blaumani atvadotees, es vaicāju, vaj viņam neeekrit prātā mūsu leelā starpība. Tad ekstazē Blaumanis mani apkampa un skūpstidams sauca par dzejneeka dvēseli. Mājā eedams, es tvīku un degu no neceretā peedzīvojuma.

Drīzi pēc tam Blaumanis aizbrauca uz Rīgu. Zeemā mēs nesatikāmees; bet pavasarī es jau kalpoju Brakos par vasaras puisī.

No Rīgas pārbraucis mājās, Blaumanis dzīvoja veenkārši, bez kādeem leeleem cepumeem. Memmiņa daudzreiz viņam nesa ēdeenu no mūsu galdā. Darba deenās viņš valkāja pat salāpītas biksas. Saimi pee darbeem viņš pats nekad nerīkoja, to izdarīja viņa māte — memmiņa. Ēdamās reizes gan Blaumanis iznāca ar avīzi rokā saimes galā un izlasīja preekšā kādus noderīgus gabalus. Deenās viņu reti redzeja laukā, tikai vakara pastaigā viņš apmekleja arī mūs, strādneekus. Visa viņa dzīve bij veenas steigšanās pilna, bet reti kad trūka viņam mājās kāds veesis, skolneeks vaj mākslineeks.

Rudolfa Blaumaņa māte.

Dārzu un kociņus pee mājas Blaumanis ļoti mīleja un reiz pat raudāja, kad kādam osišam tuvāk peeseets zirgs bij noskrambājis mizu. Osīti viņš pats kopa un rūpīgi apsēja. Un ja viņa koptajā dārzā bij minūšees lopi, tad tik ilgi viņš neapmeerinājās, līdz katra eemīta pēda netapa nolīdzināta.

Veenu reizi tik es redzeju Blaumani nostāja-meēs neželīgākā pozā. Tas notika kādā peekalnes plēsumā. Viņš izgreeza lauku zemenajus, ko pārstādīt dārzā. Es ardamis biju pārraris skudru pūzni, — peesteidzās Blaumanis un, vīcinadams uzbudinājumā savu zemeņu dunci, uzsvēra, ka te nu visa valsts esot pāršķelta.

Mazaks naidiņš mums vēl izcēlās par to, ka papuves mēslu vedamā laikā mums nedeva pabrokastis. Mani blakus strādneeki, divi gada puīši, paslepus ēda, tadēļ sadusmojees es prasīju memmiņai, lai dod mums atklātas pabrokastis, jo visur, pee smagaka darba tas tā ir parasts. Memmiņa mani atraidīja, ka viņai tas ne-esot parasts, un ja gribot, lai ejot pee paša kunga prasīt. Ne-eebaidīts ar to, es arī gāju pee Blaumaņa loga

un spēcīgi no ārpuses peeklauvedams uzsaucu: „Ej! rakstneeks, kas ir ar pabrokastim?“

Blaumanis toreiz gan pee loga neparādījās, bet pabrokastis drīz veemo tika atnestas un mēs ēdām joprojam ik rītus.

Vēlāk viņš man prasīja: ko es īsti, tik rupjā kārtā viņu saukdams, gribējis darīt — vaj ne sist? Tad es izteicu, ka sist negribeju, bet gan viņu uzmanīgu darīt uz savu vēderu.

Bet tamdēļ es jau netapu atstumts. Blaumaņa vārdi man arveen vēstīja ko cēlu un svešu, kā ar veeglu spalviņu kutināja manu dvēseli.

Tad mani aizsauca japaņu kara mobilizācija un kad preekš Zeemas svētkem pārnācu mājās, tad Blaumanis, kā „Latvijas“ redaktors, dzīvoja Rīgā. Caur viņa gādību minētā avīzē tad arī parādījās drukāti mani pirmee stāsti.

Tajā laikā saņēmu no viņa arī kādu vēstuli, kuŗa vārdu pa vārdam skan tā:

Miļo Licīt!

Mēs te Tavu stāstu izlasījām ar deezgan leelu interesi. Dažas veetas, kā par peemēru stāsts par to cūku meitu, sacēla leelus smee-

klus. Esmu nospreidis stāstu mūsu avizē nodrukāt. Tad Tu, saprotams, arī dabūsi par to honorāru. Cik, to tagad vēl nevaru noteikt, bet būs, varbūt, tā ap 7 vaj 8 rubļi.

Šis stāsts peerāda, ka Tu esi pateesi dzejneka dvēsele. Man traki žēl, ka līdz šim tik nelabvēlīgos apstākļos esi dzīvojis. Tev, lūk, trūkst tās izglītības. To viscaur stāstā arī stipri par manīt. Kaut jel tu būtu jaunaks vaj neprecejies, ka varetu liktees pee grāmatam! Ir jau atgadījies, ka cilvēki ar 20 gadeem tikai sākuši mācīties un ko sasnieguši. Bet Tev jau ir 30 un bērns!

Tu manus aizrādījumus, kā jaraksta, deezgan labi esi eevērojis. Ja vēl ko raksti, tad leec jo labi vērā: atturees no tādas izteiksmes, kādu Tu sastopi grāmatās un sliktos stāstos. Vēl pee Tevis deezgan stipri var manīt šo slikto grāmatu eespaudu. Sirsniņas, actiņas un tamlīdzīgas saldīgsnejas leetas. Centees savas jūtas attēlot tik dabiski, cik eespējams. Ja apraksti kādu peedzīvojumu, vaj cilvēku, tad neizpuško to „pēc grāmatas vizes“. Tas ir tas, kas labai garšai vismazak patīk. Lūko visas leetas rādīt tik plikas, cik eespējams. Ja jau daža veeta tad iznāks tāda, ka tās atklātībā nevarēs laist, tad es gan to nomīkstīnašu. Labak par stipru, nekā nepateesi un saldeni. Es Tev peesūtu to „Latvijas“ numuru, kuŗā 2 Tavi dzejoliši nodrukāti. Pāreje nebij derīgi.

Tavu stāstiņu, kuŗa virsraksts nav izdevees un kuŗu es pārtaisīšu, nodrukāsim pēc Leeldeenam. Tad jau nu tos numurus arī dabūsi.

Vēl ko par rakstišanu, vislabākais stāsts būs tāds, kuŗam interesants, peevilcīgs gājeens un kuŗā peevilcīgi atklājas visādi dvēseles stāvokļi. Un ne sausi stāstīt, bet gleznot. Atturees arī no tās kļūdas, it kā skaisti skanošu vārdu virkne daritu skaistu eespaudu. Nevis tas, vaj Tu rozi vaj mēslu gubu apraksti, ir tas svarīgākais, bet gan, kā Tu to dari!

Un ja tu ko lasī, tad prasi, lai mans brālis Tev tādas grāmatas dod no bibliotekas, kuŗas labi ir rakstītas. No latveešem eeteicu Tev Needru, Kaudzites Mērneeku laikus, Poruku, Skalbi, mani.

Vēstules, kuŗas Tu no zaldateem rakstīji, izklausījās par daudz pēc „grāmatas“. Tas, lūk, bij viņu sliktums. Cilveks grib dvēseli un ne grāmatas. Jo vairak Tu man no savas dvēseles dosi, jo siltaks Tu man kļūsi. Tas ir viss tas noslēpums.

Un nu dzivo vesels! Miļas labdeenas visēm citeem „leelās ustabas“ apdzīvotajeim!

Ar sirsnīgu sveicināšanu

Tavs

Rīgā, 25. martā 1906. g. Rud. Blaumanis.

Blaumanis pats pēdeajā laikā ļoti reti atbrauca, bet tomēr, ja atbrauca, tad dāvāja arī man kādu klusu vasaras vakaru. Viņš mēdza teikt, ka šim ļoti patīkot staigāt tā brīvi vakaros zālajā dabā. Arī es līdz ar viņu tad jutos šķirts no savas melnās ideenības, bet savus preekus Blaumanim izteikt man bija aizleegts, jo viņš nekādas deevinašanas nevarēja eeraudzīt. Katra mūsu kopīgi apmekleta veeta atstāja man saldu peemiņu. Mēnesnicā, padebešem slidot, mēs sēdejām reiz trijžuburu bērza dēļu lapenē. Blaumanis šim trijotnes bērzam soliņa dāvat veenu dzeju. Par to es saskurinaju veenu bērza žuburu un mēs apbrām ar dzestru rasu. Uz Ceplā kalna vēl tagad aug veentūļa preedite ar skuju cekulu galotnē. Zem preedites zālē sēdedams Blaumanis teica, ka nepaeēšot ilgī, kad šajā veetā stāvešot Ērgļu labdarības beedribas nams, kas pacelšot sabeedribas garu. Tad šķīršanās brīdī Blaumanis tureja manu roku ilgī savejā un es viņu lūdzu, lai drizumā apeemo.

Kuŗš gan var eedomates jaukā deendusas laikā, ka peepeši pee skaidrajām debesim var izaugt tumšzili mākoņu kalni, bet tas tomēr daudzreiz tā noteek. Un taisni tad, kad druva ir nobreeduse, nelūgts krusas negaiss mūsu acu preekšā visu sakapā. Tāpat tas noteek ar cilvēka dzīvi. Kamdēj?

Uz pavasara pusī Blaumanis atbrauca gan no Rīgas vēlreiz ceemotees, bet palika nevesels un ilgī slimoja uz gultas. Sirgstot viņš vēlreiz karsti un ilgī speeda man roku, ceesaķ un ceesaķ peevilkdams to sev klāt. Elpojot grūti cilājās viņa krūts un vājā balsī viņš mani drošināja:

„Es nemiršu, — varbūt ilgak vaidešu, bet vēl reiz dzīvs es bušu...“ Tālāk viņš mineja par saveem un maneem nepabeigteem rakstu darbeem un tāpat kā agrak, vesels būdams, lūkoja smeeť un jokot. — Sirdī es ceetu viņam līdzī un jutu, ka ar savu klātbutni tik pavairoju viņa sāpes. Peekusis viņš atlaida manu roku. Šajā mirklī notika mūsu pēdeajā, sirsnīgākā atvadišanās uz mūžību.

Mēnešem ilgī viņš pussēdus gultā klusi ceeta savas mokas un gaidīja uz leelo glābeju, līdz kāda balss tālumā bij aicinajuse, un Blaumanis vēlejas tur aizceļot.

Tas pats rožu krūms Brakos zeedeja pilnā kuplumā, kā sen, sen atpakaļ, kad pee šī krūma es pirmo reizi redzeju Blaumani žirgtu un veselu, bet tagad nu to savārgušu krēslā iznesam...

Brakeem savas pēdejas ardeevas Blaumanis izteica vēl cerībā uz atgrieēanos: „Sveiki! Sveiki, uz redzeēanos!“

Klātesoēee birdināja asaras un Blaumaņa krēsls ar nesejēem pamazām sāka virzītees gar riju, pa grambaino ceļu prom. Pate daba likās

sagatavojusēs kā sēru māmiņa izvadīt savu vismiļo delu. Smalks juniņa leetiņš kā debesu asariņas mirdzināja. Ceļā pat mazee putniņi, nebēgdami prom no saveem sēdekļeem uz egļu zareem, skumīgi čivināja...

Bet radu un draugu miļās rokas tō nesa arveem tālak.

Uz leelceļa gaidija pajūgs. No pavaditajeem

šķirotees, ari pats ceetejs Blaumanis apraudajās... Melnā četrjūgu kareete viņu aizvizināja līdz Kokneses stacijai —

Tā noreeteja manas dzīves visspožakā zvaigzne! Un teem pašeeem vismazajeem putniņeeem uz egles zareem es stāstu veenmēr savas sēras par savu un visu cilvēku leelo draugu... Zaļu skujiņu uz viņa kapa nolēeku...

Līgotņu Jekaba

Atmiņas par Rudolfu Blaumani.

Mūsu pirmā eepazišanās notika 1896. gadā, kad, Jelgavā dzīvodams, atbraucu Rīgā un atvedu kādus dzejoļus „Mājas Veesa Mēnešrakstam“, kura redakcijā Blaumanis darbojas kā līdzredaktors. Eespaids no šim reizem no Blaumaņa man palicis kā no atturīga, kautra, ja ne lepna cilvēka, kurš labprāt pēc pazišanās ne meklē un savu ari nepeedāvā kaut kuram.

Vēlajos gados kādas reizes redzejāmees Zinību Komisijas vasaras sapulcēs un rakstneeku sapulcēs Rīgas Latveešu Beedribā, sakarā ar „Literaturas fonda“ organizēšanu. Leelakās sapulcēs Blaumanis bija visai atturīgs, un es ne atceros, ka viņš peeminētās reizēs būtu uzstājees ar kādu runu vaj referatu, vaj vispār maz peedalijeēs debatēs.

Tuvaki eepazināmees 1904. gada jūlija beigās Brakos, un notika tas šādos apstākļos.

Jau no jaunekļa deenam biju kaislīgs kājotajs. — Ar draugu Antonu Birkertu līdz Koknesei aizbraucām pa dzelzsceļu, kur apceemojām Krūzu un Akurateru, kupi tovasaru tur dzīvoja, bet tad kājam devāmees caur Bērzeni uz Ērgļeem. Izgājām no Kokneses drīz pēc saules lēktas, bet tikai pee paša vakara nonācām Ērgļu skolā, kur kā skolotajs darbojas Blaumaņa brālis Arvids. Ta bij gaiša inteliģenta ģimene, kas svešus ceļotajus uzņēma ar leelu sirsniņu; laipnā namtāde gādāja par bagatu veesmilību, tā ka dažas stundas atputušeem un atspirdzināti, Arvida Blaumaņa pavaditi devāmees uz verstes 5 atstatajeem Brakeem. Kad tur nonācām, bija jau pusnakts, nakts silta, bet tumša. Uzceļām mājneekus.

Pirmais, kā saimneeks, uzmodās Blaumanis. Neveen neveena nelaide vārda par vēlo nakts traucejumu no maz pazīstameem, jauneem literateem, bet ari eekšeej vēsmoja mums pretim sirdslaipnība un latveešu zemneeku valsirdīgā veesmilība. Blaumanis pats linu veļā man stipri atgādināja druknu lauku puisi, tikai seja bij inteliģenta un acis dzīvas, pētiņoši-gudras raudzījās aiz briļļu stikleem. Pee tam Blaumanis

bij nesen slimis bijis — kaut kāda klizma ar plaušam. Cildināja savu māmuļu par kopšanu un gādību.

Ja, Blaumaņa māte! Latveešu rakstneeki, vispār, daudz parādā savām mātēm! Tur ir Olava, tur ir Poruka, tur ir Aspazijas māte, cik daudz tās devušas saveem bērneem! No jaunakeem rakstneekeem klasiskus savas mātes zimejumus mums devuši Jaunsudrabiņš („Baltā grāmata“) un Švabe („Darbs“). Dziļa dzīves gudriba un daiļš sirdsprāts staroja šīs lauku mātes acīs. Viņa bij neveen saimneecībā dēlam labā roka, bet ari garīgā ziņā līdzspreedejs, kritiķis, padoma devejs. Viņa pārzināja tīri labi visu to reizejo un veco latveešu daiļliteraturu un par rakstneekeem viņai bij savs īpašs, oriģinels spreadums.

Braku dzīvojamā māja bij veca un nemodīga. Mājas galu uz dārza pusi apdzīvoja pats saimneeks, otrs gals bij līdzīgs it kā peedarbam vaj rījai. Blaumaņa kamaris bij zemeem greesteem, rupjeem šķērskokeem, greesti un seenas nokrāsoti balti, gar seenam — aiz stikleem vācu mākslas žurnala „Jugend“ titula lapu zimejumi — seeveešu galviņas. Sarunas, protams, galveno teesu grozījās ap literaturu, rakstneekeem, dažadeem virzeeneem. Lasīja ari Blaumanis mums preekšā vairak savus dzejoļus. Un drīz veen sarunās atkal šķīlās mājas tēva humora dzirkstele. Neraugotees ne uz vēlo nakts stundu, ne nogurumu, dzeja eesildīja tiklab pašu Blaumani, kā ari ceemiņus. Blaumanis bij pašlaik pabeidzis atdzejot Rideamus popularo satiriski-humoristisko dzejojumu: „Hugditriķa precību brauceens“. Dzejojums vairak kā divi drukas loksnes garš un aptveņ septiņus dzeedajumus. Blaumanis lasīja ar to apbrīnojamo improvizāciju, kad autors pats izdzīvo savu darbu līdz, lasīja ar leelu nopeetnību, drusku nomāktā tonī, kas humoru tikai vēl pavairoja, frivolās veetās allaž pārceldams savu nopeetni-smaidošo, ironisko skateenu uz klausitajeem, vaj tee īsti

saprot preekščeluma saturu un kādu eespaaidu tas atstāj uz viņeem. Eekšejo pārdzīvojumu nianšes ik uz katra posma atspoguļojas Blaumaņa seļā: te ta svinīgi nopeetna, te veentesigivajšķīga, te dzirkstoši-asprātīga. Smeekleem un asaram aiz smeekleem nebija gala. Tas bij Blaumaņa meistara darbs un par visām leetam atklāja Blaumani kā dzīļu cilveka dvēseles pazīneju caur smeeklu un veentesības prizmu. Pārgāja runa ari uz Blaumaņa joku lugam un viņa žīdu tipeem. „Jaunā strāva“, kā zinams, nevarēja peedot Blaumanim viņā pee reizes buršīkozos jokus un pārgalvīgās joku lugas no zemneeku dzīves. Kritika, pēc Blaumaņa domam, še bij netaisna pret viņu. Smeekli ir savs īpatnejs elements mūsu dzīvē, kuram teesiba uz savu patstāvīgu eksistenci un brīvu izpaudumu. Kā tautai vajadzīgs darbs, tā vajadzīgi ari smeekli. Šos veselīgos smeeklus tautai sneedz viņa joku lugas no tautas dzīves; tautu sirsnīgi un labi izsmidinat, tas viņu uzdevums, un ja to viņas (šīs lugas) panāk, ar to viņu mērķis sasneegts. Nekādas pamācības, nekādas dzīves graižījumus viņa lugas nedod un negrib dot. Bet kamēr mēs smidīnam mūsu tautu ar dažādām franču komtesem un vācu spīzmanem, rādot tautai svešu dzīvi, tikmēr daudz labak ir estetiski ņemt jāutras situācijas un kombinejumus no viņas pašas dzīves, kas tai tuva, skaidra, izprotama. Sarunās Blaumanis izteica spreedumu, ka savā laikā viņa joku luga neatzišot par mazak vērtīgām par viņa nopeetnajām. Nāca pārrunājami ari žīdu tipi Blaumaņa lugās. Izrādījās, ka prototipus teem Blaumanis atradīs turpat savā apgabalā un ka dažī no teem periodiski Braku ceemipi. Tee ir latviskojušeēs žīdi, saauguši ar mūsu tautas dzīvi un parašam . . . saprotami un savu eksistenci attaisnojoši zinamos tautas dzīves apstākļos un laikā.

Gaisma jau eespeideja caur Braku kambara mazajeem logeem, kad devāmees pee meera. Otru deenu laiks bij saulains un vējains. Blaumanis veda mums parādīt savu māju saimneecibu. Man, pee Zemgales turīgajām saimneecibam peeradušam, gan Braku saimneeciba izlikās palaista un vecmodīga. Blaumanis attaisnojās ar to, ka Braki ir rentes mājas, kurās nomneekam nav vērts pee saimneecības ekam leelakus pārlabojumus izdarīt, jo tad jāsegaida nomas paugstinašana. Mans eespaids bij, ka saimneeks, neskatotees uz abonejamo „Zemkopi“, tomēr maz ko pats prata no lauksaimneecības un vairak interesējās par rakstneecību un grāmatam, nekā par lauku un laidaru. Zeme Brakos bij pleena māls, kas veegli aizkalst un grūti apstrādājama. Aizgājām ari pee puīša, kas ara rudzu zemi ar divjūgu. Ari ar to mums sākās

kāda literāriska saruna, kas tālu bij no zemkopības. Uz manu jautājumu, vaj Blaumanis pulka eeņem no Braku saimneecības, viņš nopūtās un pasmejās. „Eenākumi! Kas viņus lai saskaita! Tikai to zinu, ja man nebūtu to lugu honoraru, ko es visus eeleeuku saimneecībā, tad Brakus gan nebūtu noturejis!“ Blaumaņa atteecības ar gājejeem bij draudzīgi laipnas — nekur nedzirdeja pavēloša toņa. „Lai viņi dzīvo savu dzīvi“ — sacīja Blaumanis, — „viņi dos man atkal jaunus materialus maneem darbeem.“

Pee pusdeenas iznāca runa ari par Blaumaņa līdzstrādību pee Rāviņa izdotajām „Peterburgas Avizem“ un par „Purva malas“ vadišanu. Starp citu Blaumanis stāstīja par Needras intriganta izturešanos, kurš mēģinājis Blaumani izcelt no veetas, to pašu Blaumani, uz kuŗa eeteikšanu tas eeticis veetā. Brīnojāmees, ka Blaumanis tik maz pazinis Needras dabu un ka tee kā „draugi“ noņēmušeēs uz veenas bildes, kas peelikta preekšā viņu kopīgam dzejoļu krājūmam „Ceļa malā“, un kāda bilde dod tagad veelu ironizešanai literatū aprindās. Mums neko tuvaki neatbildedams, Blaumanis peegāja pee augstas dzeltenas kumodes, atvilka kādu atvilkti un ilgi rakņajās pa to. Tad viņš, paņēmis papīri eetiitu fotografiju paciņu vizitformā, atkal peenāca pee mums un nosēdās pee galdiņa. Uzlicis uz galda fotografiju, viņš rādīja mums kāda zēna ģimeti, un jautāja, vaj to pazīstam. Mēs atteicām, ka ne. Tad Blaumanis tai līdzās nostādīja otru — kas rādīja to pašu zēnu, bet nu jau skolneeka formā. Ari to mēs vēl nepazinām. Tad viņš rādīja mums pāris studentu fotografijas no ta pašā jaunekļa. Noslēpums mums atklājās, kad pee kādas sestās vaj septītās fotografijas parādījās vīrs ar tipisko Needras bārdu. Ja, tagad mēs to pazinām! Tas bij Needra. Bet to leelo pārvēršanos. „Redzat nu,“ Blaumanis mums beigās paskaidroja, „cik leelā mērā grozās cilveka āreļā seļa, ka to pat no fotografijām pēc dazeem gadeem nevar izšķirt. Un vēl vairak dažreiz mainās eekšeļais cilveks. Tāpat man ar Needru.“

Neskatotees uz darba laiku un uz mūsu pretošanos, Blaumanis gribēja mūs braukšus pavadīt tālakā ceļā, lika eejūgt melni, un tā aizveda mūs līdz Vec-Peebalgai (laikam verstes divdesmit no Brakeem). Apstaigājot Braku platību, starp citu rādīja, kur atrodotees (vaj atradušās) egles, zem kuŗām pagasta vecakais Metejs (novelē „Aizveen lillā“) lūdzis Deevu. Tāpat rādīja klusus stūrišus māju apkārtnē, kur, veentulībā uzturedamees, savus darbus mēdzot pārdomat.

Runājām ari daudz par jaunajeem rakstneekem. Ar visu savu temperamentu Blaumanis bij sajūsminats par Skalbi un Štrālu, un sevišķi

pēdejam pareģoja spožu nākotni. Deva atsevišķiem rakstneekiem arī humoristiskus īsus raksturojumus. Vareja redzēt, ka rakstneecība dod Blaumanim visu viņa dzīves saturu un viņas intereses tam aizņemas visu citu. No citu tautu rakstneecībām galvenā kārtā Blaumanis pazina vācu, un toreizējos vācu modernos lirkus, kā Hugo Salu, Detlefu Lilienkronu, Nicīši un citus. Jo beeži Blaumaņa dzirkstošais humors sprēgāja, kad nāca runa par dekadentismu un māksloteem pakaldarinājumeem.

Pēc 1905. gada, pārnākot Rīgā, vēl vairak tikos ar Blaumani, bet ta bij īsa konvencionēla

sastapšanās, jo rakstneeka veselības stāvoklis gadu no gada kļuva ļaunaks.

Beidzamo reiz — tas jau duseja zārkā. Bij tumša, peleka, miglaina rudens deena 1908. g. augustā, kad nelaiķi no Somijas caur Rīgu pārveda dusēt dzimtenē. Agrā preekšpusdeenā zārkam vajadzēja no Rīgas sekot tālak. Stacijā sastapām tik retas skolneeku sejas, kas bij atnākuši uzmanību parādīt eevērojāmajam latveešu tautas rakstneekam un dramatikim. Kad nācām atpakaļ, dažas skolas meitenes, ar pēdejam rudens puķem rokās, skraidīja pa peronu, jautadamas, kur atrodas vagons ar Blaumaņa zārku...

M. Svīles-Penģerot

Manas atmiņas par Rudolfu Blaumani.

Eevērojot Rudolfa Blaumaņa 60-tās dzimšanas deenas peemīņu, pasneedzu šeit visu to, kas manā atmiņā uzglabājees no teem laikeem, kad vēl, viņa dzīves pavasārī — Koknesē un vēlāk Rīgā, — ar viņu beeži satikāmees¹⁾.

Noteikti Blaumaņa eerašanos Koknesē nevaru apzīmet, bet, visus datus un faktus kopā leekot, leekas, ka tas bija 1885. gada vasaras beigās, kad es un mana tuvākā beedrene, muižas klētneeka meita, sākām eevērot, ka pa muižā staigā jauns cilveks, gaišpelekā mētelī, visai nosvērteem soļeem un ļoti nopeetnu izskatu, ar brilli uz deguna. Tā ka šāda izskata jaunus cilvekus muižā nebijām paradušas redzēt, tad mūsu zinķārība bija modināta augstākā mērā. Bet driz ta tapa apmeerināta, jo mums ar muižas pārvaldneeka „ceenmāti“ bija satiksme gandrīz ik deenas, un jau pēc pāris deenam mēs zinājām, ka jaunais cilveks saucas Rudolfs Blaumanis, ir no Ērgļu pa-

R. Blaumanis 1884. gadā.

gasta Braku mājām un dzīvos Koknesē, lai eemācitos praktisko lauksaimneecību. Driz pēc tam eepazināmees ar viņu pašu. Bez sabeedribas, kas

kārt viņa būtu, Bl. sveša veetā nevareja iztikt un tā ka muižas pārvaldneeka un aušīgā skrīveņa sabeedriba viņu nevareja apmeerināt un citu jaunu cilveku, ar ko saeetees, nebija, — jo tanis laikos izglītotaku, inteligentu ļaužu arī muižās vēl bija ļoti maz, — tad tas bija itin dabīgi, ka Bl. mekleja satiksmi ar mums, tikai 2—3 gadus par viņu jaunakām meitenem. Ļoti beeži pa vaļas brīžeem viņš atnāca uz klētneeka dzīvokli, kuŗš atradās teeši pretim pārvaldneeka mājai, kur parasti mēs abas kopā nodarbojāmees ar rokdarbeem. Driz arī Bl. peeveenojās mūsu kompanijai: mēs izgriezām un viņš šuva sev apkaklites. Sevišķi pogu caurumu taisīšanā viņš bija meistars; par teem, par glihtu un rūpīgi izstrādātu darbu mēs devām viņam numuru 5. Arī muižas pārvald-

neeka mazajam dēlenam viņš šuva glihtas „aubites“ un zīmeja mums izšūšanai ļoti skaištaš monogramas ar ne mazak skaištaš viņjetem.

Šādejadi mūsu sabeedribā Bl. tiktāju eedzi-vojas, ka bez mums nevareja pavadīt gandrīz

¹⁾ Pirms pasaules kara atmiņas par Rudolfu Blaumani un dažas viņa vēstules es nodevu Arturam Berziņam, sekojot viņa uzaicinājumam sakarā ar nelaiķa rakstneeka kopotu rakstu izdošanu un gatavojamo biografiju, bet visi šee materiāli, kā vēlāk dzirdēju, A. Berziņam pa begļu laiku Peterpilī esot bojā gājuši.

neveenas deenas, un aicināja mūs arveen palīgā, ja bija jāizšķir kāda svarīgāka leeta.

Reiz no atbraukušā paunu žīda Bl. gribeja pirkst uzvalka drānu, katrā ziņā zilai krāsai arī vajadzēja būt audumā, un tā ka pats ar savu garšu veen nevarēja tikt galā, tad arī te aicināja mūs talkā. Šad un tad Bl. mums daudz stāstīja par savu skaisto dzimteni, Ērgleem, un ļoti beeži mineja savu māti, kuŗu, kā no visa vareja nojaust, viņš bezgala mīleja. Pa starpam šķīlās arī viņa humors un asprātības, kuŗu bagatību viņš vēlāk parādīja pilnos apmēros „Purva malā“, un tā ne reti mūs līdz asaram izsmidzināja. Ari dzeedats tika daudz. Man pagadījās pee rokas ta laika žurnala „Rotas“ muzikas peelikumums, kur bija eespeestas notis dzeesmiņai „Cik jauki aptērpts zeedoni...“ Šo dzeesmu mācītees, vairak reizes mērojām ceju uz netālo muižas skolu, lai pee skolotāja Grobiņa klaveerem trīsbalīgi eedzeedatos. (Ceturtnā, kasa dzeedataja, nevarējam sadabūt). Kad bijām jau peeteekoši eedzeedājušees, tad to turpinajām beedrenes dzīvoklī, un kad dažreiz nevarējam balsis „uzņemt“, tad Bl. ātri pārteceja pār pagalmu, uzņēma uz pārvaldneeka klaveerem balsis un steidzās atpakaļ, ceļā visas trīs balsis pastāvīgi dungodams: „La-la-la-la-la“.

Driz veen Bl. novērotāja skats bija atdūrees pee muižas īpašneeka fon Loevensterna staļļa puīša Petera Jirjensona, vēlāk „Purva brideja“, un Edgara — lugā „Ugunī“. Šis bija straujš, nevaldamams raksturs, labs eedzērajs, bet reizām atkal sevī eerāvees, kluss, lēns, brīžeeem arī ļoti lepns, tīri aristokratisks, bet momenteeem arī sirsniģs, mīļš, pat peevilcīģs. Ne veenas veen muižas meitas sirsniņa straujāk sāka pukstet, eeraugot to tuvojamees, nepeegreežot nekādu vēribu Petera peļamam raksturam. Blaumanis ar viņu eepazinās ļoti tuvu un, atklājīs Petera, resp. Pičuka, kā mēs, meitenes viņu saucām, nelabās rakstura īpašības jeb viņa divas sejas, peelika vīrus spēkus, lai no Pičuka iztātsitu leetas koku. Bet viss bija velti. Reizām jau izlikās, itkā tas būtu labojees, bet tad atkal uzreiz — purvā eekšā. Straujās, nevaldamās muižneeka asinis (no „nezinamā“ tēva puses Peteris bija muižneeka dzimuma) laiku pa laikam sāka viņā kūsat, kamēr ar alkoholu vaj kādeem „varoņa“ darbeem nebija tās apmeerinājīs. Jau tad, kā jadomā, dzima Blaumanī doma, sarakstīt stāstu „Purva bridejs“, — tikai jaatrod bija vēl citi tipi. Par Bl. peeķeršanos šim neizdibināma rakstura jaunajam zēnam runā arī tas, ka Bl. viņam pat vēstules rakstīja no Brakeem, kad laiku pa laikam turp aizbrauca atpūstees. Veenu tādu vēstuli man Pičuks rādīja. Tur, starp citu, bija teikts:

„... mana tēva puisis eekrājīs jau naudu un, aizeedams zaldatos, to atstāja tēvam, lai tas šad un tad to aizsūtītu viņam... Bet mēs, veči, Peter, cik tad mēs esam eekrājuši?!“

Šāda Bl. satiksme ar mums, un jo sevišķi ar staļļa Peteri, nepatika ļoti eedomīgajam un uzpūtīgajam muižas pārvaldneekam, un tadēļ Bl. vairak reizu nāca asās sadursmēs ar to. Tee bija pirmee rūgttee pileeni Bl. dzīvē, pirmā salna viņa jaunajā dzīves zeedoni... „Cik jauki aptērpts zeedoni...“ mēs trīcinajām gaisu un gavilejām, un preecajamees par dabu, par dzīvi, par visu, par ko veen jaunatne var sajušminatees un preecatees, un — te uzreiz eebildīgā patrona rupjee, kā krusas gabali uz zeedeem — šķīrotāja vārdi: „Es to negribetu, ka tik eeeši sateekatees ar muižas kalpotāju meitam un vēl jo vairak ar prastu staļļa puisī!...“ Bl. nebija tas cilveks, kas šādeem greizeem uzskateem peekristu un teem padotos — viņš turpināja uzsāktu gaitu, un atteecības starp viņu un pārvaldneeku palika arveen asakas.

Apmēram ap to pašu laiku eeradās man precineeks — veens no turīgākajeem Kokneses gruntneeku dēleem, kuŗu, saprotams, atraidīju, jo solījumu jau biju devusi savam bērniģas draugam. Pēc tam saprecinātāja lomā uzstājās pats muižas pārvaldneeks, man pee tam pārmeedams: „Un jūs atrādat bagatāko Kokneses gruntneeku!... Man, kā muižas pārvaldneekam, zinams, ka Akmentiņam (Bl. tips lugā „Ugunī“) ir pirmā numura zeme!“

„Atļaujiet man jums atbildet, kungs, ja es reiz precešos, tad precešu sev viru, bet ne māju!“

Ar šo atbildi mans un manu vecaku turpmākais liktenis bija izšķirts, jo muižas pārvaldneeks pretrunas no kalpotajeem nekad nepeedeva: viņš uzteica manam tēvam veetu, kuŗā tas bija pavadījis leelako muža daļu un kā muižas uzticības vīrs daudz svarīgās un pat tālas gaitās gājis, un nākamos Jurgos mums Koknesī vajadzēja atstāt; bet Blaumanim viņa nodomatajam „Purva bridejam“ un vēlāk lugai „Ugunī“ radās Kristīnes tips, kas ees drīzak bojā, ja tā būs lemts, nekā precēs nemīlamu bagatneeku. Un veens pēc otra virknejas šeeem klāt arī citi tipi. (Te jāpeebilst, ka visi šeeem abeem literariskeem darbeem ņemtee tipi bija reiz dzīvi un visi dzīvoja un darbojas Koknesē. Neveens no teem nav izdomāts).

Pa šo satiksmes laiku mūsu triumvirats bija daudz ko sasapņojis, daudz nākotnes plānu sastādījis, gan par teatra sarīkošanu, deklamacijam u. t. t., bet likteņa saltā roka muižas pārvaldneeka personā („Ugunī“ — Frišvagars) visus mūsu plānus un nodomus sagāza kā

kāršu būdīnas. — Jurgos es aizgāju vecakeem līdz uz Stukmaņiem, bet mans jaunais draugs palika vēl turpat. Šķīrušees tomēr pavisam nebijām, jo tas pats Pičuks („Purva brīdejs“) drīz veen, leelkunga zirgus izbraukadams, atveda man pirmo vēstulīti no Blaumaņa, kuŗā viņš man pārstāstīja par Kokneses notikumeem, eestājušos klusumu, veenpusību dzīvē u. t. t. Bija jaatbild, un tā mūsu Koknesē sāktā draudzības satiksme atkal atjaunojās — vēstulēs. Viņa vēstules, kas arveen bija ļoti nosvērtas, izdvesa tuvumu, sirsribu, draudzību; arī daudz dzīves gudribu bija viņās eekšā. Šinīs vēstulēs nebija neka leeka, neapsvērta, nekādu glaimu, ne komplimentu, un taisni caur to es Blaumani ļoti ceenīju un jutos garīgi ar viņu saistīta. Ne citādi. Viņš bija dabas un tās skaistuma ceenitajs un jūtu cilveks, kuŗš pat savus paša darbus lasīdams, — kā man vēlāk, kad jau bija plaši pazīstams rakstneeks, ne reizi veen izteicās, — sāk „pinkšket“. — Te man jaazieet notikumeem preekšā un jaizteic pretejs dažeeem rakstneekem, kas savās atmiņās par Bl. izteicās, ka Blaumanim ne-esot bijis nāvīgaka eenaidneeka par sentimentalitāti (Art. Bērziņš). Var jau būt, ka pee citeem viņš sentimentalitāti neeeradēja, bet pats, kā ists jūtu cilveks, ļoti beezī tapa tik sentimental, ka sāka „pinkšket“ („raudat“ — viņš nekad neteica). — Atminos, reiz lasīju kādu viņa īsu sacerejumu vaj tulkojumu, kuŗu bez izraudāšanās nevareju pabeigt. Pee pirmās satikšanās viņu lūdzu turpmak vairs nerakstīt tik aizgrābjošus gabalus, jo man lasot bija jaraud.

„Vaj-t' jūs domajiet, ka man pašam eet citādi!“ viņš atteica. „Otrā deenā pēc šī gabala eespeešanas es sēdu redakcijā un lasu to, lasu un šņūcu, un slaukos, šņūcu un slaukos . . . Te uzreiz — Bērza kundze („Deenas Lapas“ korektrise) man jautā: kas tad jums tur? — Es jau pinkšķu, es atbildu . . . Man beezī japinkšķ lasot paša darbus —.“

Deemžēl, neveena no šām skaistā satura vēstulem nav uzglabajusees. Vasarā šad un tad es atnācu uz Koknesi pee savas draudzenes un tad ik reizes, tikko Bl. pamanīja manu eerašanos, viņš mani vārda pilnā nozīmē apbēra ar rozem — manai draudzenei par ļo leelām sirdssāpēm, kuŗas viņa nemaz nemāceja aplsēpt. Jutu, redzeju un arī sapratu, ka šee ir laimigakee momenti viņa dzīvē. Nekad citā, vēlākā laikā netīku vairs viņa tik daudz laimes un dzīves preeka pilna un zeedonvėsmu apstārta redzejusi, kā šajos īsos satiksmes brīžos. Dzejneeks, rakstneeks viņš gēl nebija, vēl neveens nezinaja, kāds leels vars slėpjas viņā, bet laikam arī jau tad tas no viņa runāja, plūda, un mani, kā jūtu cilveku, saistīja. Viņa

bals skaņās vareju klausitees bez apnikas, viņa leelās, skaidrās dveseles dzīņas sajūst bija bauda. Ka viņa dvēselē arī kautkas cits bez mūsu draudzības varetu mestees, tam negrībejās ticēt.

Tad — parādījās „Mājas Veesa“ peelikumā (Nr. 41. — 1886.) dzejolis ar parakstu „Jūrgensonu Peteris“, kuŗā tūlit noģudu Blaumaņa darbu, kas arī pēc tam apstiprinājās. (Šo dzejoli pats Bl., kā vēlāk, pēc daudz gadeem, izskaidrojās, bija pilnīgi aizmirsis. Reiz, kad viņš bija atnācis pee mums (manis un mana vīra), atjaunojot sarunā jauno deenu atmiņas, nejausi uzpeldeja arī šis dzejolis un es to viņam parādīju. Viņš paņēma to līdz, pārlabošanai un pārlabotā veidā tas pēc tam parādījās „Mājas Veesa Mēnešrakstā“ un vēlāk arī Bl. kopotos rakstos. — Dzejolim veelu deva aiz muižas skolas esošā Elenas plava, pār kuŗu uz Daugavu tek neelels strautiņš — Elenas upīte.

Pasneedzu šo dzejoli tādu, kāds tas eespeests „M. V.“ peelikumā:

N a k t s.

Atkal deenas milģigais spožums beidzās,
Visu nakts ar tumšumu apkārt steidzās,
Peekusūšee cilveki dodās uz dusu —

Viss paleek klusu.

Lēni, kā sapņos, šūpojas koku zari,
Gulēt gājuši jautro putniņu bari,
Tikai lejā, kur migla viņlo jo beeza

Dzirdama greeza.

Dzirdams, ka jautrais strautiņš tāļaki vēļās,
Redzi, tagad pār apvārni mēnešņis ceļās,
Apklādams ar sudraba plīvuru jauku

Mežu un lauku.

Dīvaiņais, brīnišķais skats! Cik burvīgi skaistās
Rasas pērlas pa smilģām, uz zāles laistas;
Naktsvijolītem izplūst smarža it salda . . .

Meers visur valda.

Meers! Ja, meera eņģeļa žēlģigas rokas
Atņem sirdim tagadiņ sāpes un mokas.
Meera nesej, aplaimo jēl tā, ak dzirdi!

Ar manu sirdi.

Kas Blaumani speeda šo savu pirmo dzejoli drukat ar Pičuka parakstu, tā i palika nenoskaidrots. Varbūt vēl ar sava vārda parakstu negrībejās nakt klajā, bet varbūt grībeja modināt ar to Pičukā pašapziņu, milestību uz dabu, dzeju un citeem labeem tikumeem, bet vairak dzejoļu Bl. Kokneses laikmetā eespeests netika, lai gan sadzejoti tur tapa vairaki. Starp citeem te radās vēlāk eespeestee „Kā zagšus, tik lēnām . . .“ un „Vēl tu rozēs plūc . . .“ kuŗa beigu vārdi ir: „Bet es staigāšu kā pa rudeni!“ Varbūt leelais vairsums, kas dzeed vaj lasa šos vārdus, ne sapņot nesapņo, ka tee nav vis dzejneeka veenkāršs eedvėsmas auglis, bet ka tee rakstīti ar Blaumaņa sirds asinim un ka pateesām sava muža otro pusi, t. i. to laiku pēc Kokneses, šis leelais cilveka bērns staigāja — kā pa rudeni. Koknesē gan vēl

nemaniju to, lai gan tur meklejams viņa rudaņa sākums, — tur vēl viņš cereja, bet — rudenim bija nākt, tā bija lemts likteņa grāmātā.

Peenāca beigas arī Blaumaņa dzīvei Koknesē. Viņa atteicības pret pārvaldneeku bija tapušas jo deenas jo asakas, kamēr beidzot tās bija jau nepanesamas, tā ka Bl. bija speests deezgan spēji nokratīt Kokneses pišļus no savām kājam un aizbraukt prom. Kas bija katastrofas īstee celoņi, ne-esmu nekad pūlejusees izzinat, bet ka viņa beidzamee brīži Koknesē ir bijuši šausmīgi, to leecina šāds apstākļis: nākamā, 1887. g. es apprecējos. Mans ligavainis bija atbraucis man pakal, un tā ka viņa vecaki vēl dzivoja Koknesē, tad tika nolemts kāzas nosvinēt tur. Kādā starpbrīdī, isu laiciņu pee vecakeem uzturedamees, arī mans ligavainis bija eepazinees ar Blaumani, kadēļ mēs abi kopīgi nosūtījām Blaumanim eelūgumu uz mūsu kāzām, lai gan jau eepreekš bijām pārleecināti, ka viņš notikušā un varbūt arī citu eemeslu pēc neatbrauks. Par Bl. eelūgšanu bija dabujis zināt muižas pārvaldneeks un tad augstakā dūsmu un naida ekstazē izkleedzis: „Ja Blaumanis atbrauks, tad kāzas muižas telpās nenotiks, — lai tad kāzo uz leelceļa!“

Saprotams, ka Blaumanis neatbrauca un draudi netapa izpildīti.

Koknesē dzivojot, Blaumani bija sācis attīstees viņa ģenijs; Muzas skūpsts bija viņu skāris un viņš sāka sprast, ka nekad no viņa neiznāks ne lauksaimneeks, ne „muižkungš“, kadēļ, no Kokneses aizgājis, nekur vairs neturpināja lauksaimniecības mācības, bet atpūtees pee māmiņas Brakos, pārceļas uz Rīgu un eestājās „Zeitung für Stadt und Land“ redakcijā. Strādāja viņš ne tikai tur veen, bet arī latv. laikrakstos un žurnalos sāka parādītees dzejoļi un stāsti ar Bl. parakstu, kamēr beidzot tas pilnīgi pārgāja uz latvju rakstniecības lauku. Koknesē bija sakrāts daudz materialu, tee visi prasija pēc apstrādajuma.

Blaumaņa literariskās darbības sākumā, starp citeem, „Balss“ 1888. g. beigu numuros eespeests stāsts „Spījenos“, kura veens tips — eedomīgi slimā Lejas-Spijenu saimnece, ir, ja tā var izteiktees, fotografiska kopija no Koknesē dzivojošas personas, lai gan visā visumā Bl. viņu nav apgaismojis. Šai personai savā ziņā arī leela nozīme pee Bl. asajām atteecībām pret zināmo pusi un ta arī līdzvainīgā pee viņa spējās aizeešanas no Kokneses. Šo kūtro un slinko, it kā slimības nomakto, pastāvīgi sapņus stāstītāju seeveeti Bl. nevoreja ceest ne acu galā, un pee tam viņam ik deenas bija jadzird pārmetumi, ka viņš pee tās nemaz negrībot pakavetees, nenākot viņai laiku īsināt u. t. t. Mūsu nevainigos, jaukos brīžus viņa ar savām

intrigām cik reizi nesarūgtināja. Viņa bija mūsu dzidro debešu melnais mākonis.

*

Seši gadi bija pagājuši. Pa to laiku mana Kokneses draudzene pāris reizi man nodeva sveiceenus no Blaumaņa, kad tai nejausi bija gadītees ar viņu satiktees. Tas un viņa augšsais vārds literaturas pasaulē bija viss, ko zināju par viņu.

Dzivojam jau Rīgā, Antonijas eelā Nr. 8. Kādā deenā, nākdama no eelas, taisiju ceeti koridora durvis, bet tās nepadevās, — izlikās, itkā no ārpuses kāds tās speestu pretim. Tapēc vēru tās atkal vaļa, lai ārpusē esošais tiktu eekšā un — manā preekšā stāveja Rudolfs Blaumanis.

„Jūs!“ viņš brīnumu pilns izsauca.

„Jūs!“ arī man bija jāizsaucas.

„Kur ta' jūs?“ viņš tāļak jautāja.

„Es te dzivoju, bet jūs?“

„Es te dzivoju“, bija viņa atbilde.

Un ilgi nesapratnē mēs skatījamees veens otrā. Izskaidrojās, ka es ar saveeem dzivojam apakštāvā, viņš, kopš dažām deenam, turpat augštāvā.

Pa visu to laiku, kamēr te dzivojām zem veena jumta, Bl. mūsu ģimenē bija beežs veesis. Grūtas bēdas un nemeers tobrid nospeeda viņa sirdi: mīļotā mēmiņa pilsētas slimnicā pārceeta grūtu operaciju, bet ta laimīgi pagāja un atveseļošanās gāja savu ceļu. Tulīt arī Bl. drūmais vaigs atplaiksniņas un viņš bija atkal, ja ne gluži tas pats Kokneses laiku Blaumanis (jo kāda smagu pārdzivojumu ēna bija jaužama viņa seļā un citkārt tik dzidrajās, dzīves preeka un zeedoņa sajūsmas pilnajās acīs), tad tomēr tas pats sirsnigais, tuvais Blaumanis. Pēc mātes izveseļošanās, īsi pirms viņas prombraukšanas, viņš kopā ar to apmekleja mūs. Cik leela līdzība teem veenam ar otru! Ists mātes dēls, gan vaibstu spēle, gan balss intonācijas, un — cik no Bl. agrakeem tēlojumeem bija vērojams, tad arī rakstura īpatnības.

Bet driz viņš no šeeenes aizgāja prom un tad ilgu laiku to neredzejam. Vispārīgi, ko turpmāk vēl ne reizi veen novēroju, Bl. bija tāds „paušms un bēgums“, kas laikmeteem pilnīgi pazuda no redzes aploka un kad sāka nākt „ceemos“, tad nāca deezgan beeži. Ne reti gadījās viņu sastapt uz eelas, — paspeeda tad viņš man roku un, pa leelakai daļai ne vārdu nepārmijuši, katrs gājām savu ceļu, un ja gadījās eeraudzīt mani no otrpus eelas, tad pārnāca pār eelu un atkal tāpat klusi roku paspedis, turpināja savu ceļu.

Arī mēs pārgājām uz citu dzivokli — uz Petersalas eelu, un te atkal Bl. jo beeži sāka

mūs apmeklet, kamēr vēl nebija aizbraucis uz Peterpili. Es jau biju triju bērnu māte — divas meičas, tolaik 10—12 g. vecas un puisītis ap 3 g. Blaumanis vareja grūstām ap šiem bērneem preecātees un mīlinatees, stāstīdams teem pasakas un anekdotes, kādu viņam nekad netrūka. Reiz, šādā sajūsmas brīdī, viņš satvēra manas abas rokas un izsauca:

„Ne, nūdee, tiri to bērnu dēļ veen būs jāprecas... Palīdzat man seevu dabūt!”

„Kādai tad viņai vajaga būt?” es jautāju.

„Viņai vajag būt tādai — tādai — nu, tādai, kā — jūs!” un to teikdams, tas uz brīdi noleeca savu galvu pār manām rokām.

Ja es jau agrāk viņa gara stāvokli un dvēseles sajūtas nebūtu sapratusi, tad šīnī momentā es to saprastu, jo tas izteica ļoti daudz. Bet es to zināju jau Koknesē.

Šajos, viņa apmeklējuma brīžos daudz tapa runāts par viņa literārisko darbeem. Starp citu viņš izteicās, ka ikveenu savu darbu viņš lasot preekšā savai mātei un tikai tad, ja viņa to atrodot par izdevušos, to nododot atklātībai.

Dabūjis zināt, ka manam vīram ir jauno deenu peežīmes, no kuřām redzams, cik pāru pastalu velns noplēsis, kamēr mēs sagājām kopā, Bl. izlūdās tās lasīšanai; kādā citā reizā pastāstīja, ka — cik esot peežīmes eeskārtīees, iznākšot stāsts un pat nosaukumu esot jau atradis: „Romeo un Julija”, ja veen mēs atļaušot tādu sarakstīt, bet pēc ilgāka laika, atkal kopā esot, atvairinājās, ka zināmās deenas peežīmes Brakos kādam esot eedevis lasīt, bet aizmirsis, kam, un tas goda vīrs tās atpakaļ vairs nenesot. Tādas leetas pee viņa ne pirmo reizi noteekot. — Tā Romeo un Julija palika neuzrakstīti¹⁾.

Atteecotees uz teatri, kur jau sen izrādīja viņa lugas, Blaumanis izteicās, ka aktrises esot ļoti eedomīgas, bez gala eedomīgas, un nepadotees autora aizrādījumeem. Kādu gan lai tur skatītais dabūjot eespaidu, ja katra aktrise pēc savas garšas un izpratnes sāk tēlot varbūt pavisam citādi domātu personu!... Tikai par Daci Akmentiņi viņš runāja ar leelako atziņu: ta uzvepot katru pat sīkako autora aizrādījumu un rīkojumu un to akurāti izpildot. Ar to viņš sakārā stādot arī viņas leelos panākumus uz skatuves.

Vēl par Blaumaņa peeķēršanos bērneem. Bērņus viņš sevišķi mīleja un jau divas savas radīneeku meitenes Brakos bija peeņēmis audzināt. Gribeja arī no Peterpils atņē veenu somu puiku, kuřa māte, ja mana atmiņa neviļ, kalpo-

jusi „Peterb. Avižu” redakcijā vaj tipografijā. Tēvs bijis leels žūpa, un nabaga zēniņam klājees ļoti grūti. Tomēr mātē Blaumaņam zēnu nav devusi. — Ari Pičuka-„Purva brideja” delenu Bl. gribeja peeņemt audzināt. Pēc Loevensterna nāves Pičukam bija jāatstāj sava veeta; viņš apreceja veenu no manām bērņības paziņam, ļoti kreetnu un čaklu meiču; kā rokpeļņi viņi dzīvoja ļoti labi, bet driz pēc radibam viņa mira un atstāja Peteram dēlu. Ari Peteris driz mira ar diloni, atstādams mazo dēlenu savas vecās mātes un patēva gādībā. Un nu Blaumanis, kas nebūt Pičuku nebija aizmirsis, kad dabūja zināt par ta nāvi un apsvēra tos apstākļus, kādos jaunajam dzīves pabērnam būs jauzaug, gribeja to ņemt uz Brakeem, bet — Petera māte nedeva.

„Viņam tomēr tāpat būs grūti jāstrādā arī pee jums!” viņa aizbildinājusees.

„Ja, kunga deenas tam nevaru apsolīt, bet gan to izskološu un izaudzešu no viņa cilvēku”, Bl. atteicis un — Purva brideja dēlu nedabūja.

„Es daudzreiz esmu gribejis māti peerunāt atstāt Brakus”, Bl. reiz man stāstīja, „un pārņākt uz Rīgu, atvērt kādu bērnu panzionātu vaj kautko tamlīdzīgu, jo mana māte, kā bērnu audzinātāja ir augstu vērtējama, bet — māte tam nepeekrīt, lai gan Brakos neklājas veegli. Tur sagulst viss tas, ko es ar rakstneecību nopelnu, un gribetos tak kādreiz veeglak dzīvot, bet — mātei Braki mīļi...”

Zinot visu to un atminotees viņa sajūsmu mūsmājās, kad manu bērnu trijlapītis viņu aprīņkoja, un zinot, ka viņš patlaban Brakos atpūšas no viņa veselību jau stipri sagrauzušās Peterpils dzīves, nosūtīju Bl—im dažas manas ģimenes bildītes, kādas tās vīrs bija nofotografējis. Uz šī sūtījuma saņēmu šādu atbildes vēstuli:

„Ļoti ceenitā Peņģerota kundze!

Daudz siltu paldeesu par skaisto leeldeenu dāvanu, ta mani tikpat stipri pārsteidza, kā arī eepreecīnāja.

Es nežinu, kam lai es papreekšu saku savus komplimentus: tēvam, kas jau sen ir meistars savā arodā, ar veiksmi tecina spalvu sava aroda rakstneecībā un nu, kā redzams, ar tādu pašu izveicību klūs par Hebensperģera konkurentu, — vaj mātei, kas spējusi izaudzēt divas tādas diženas freilenes un tādu ziķeru zelli un pee tam vēl pati tā veen izskatās, itkā tai pee tam būtu bijis par maz darba, ka vēl ar otreem trim būtu varejusi tikt galā... Zināms, bildīte ar dēlu veen, ta to gan neteic. Šī fotogramā, kuřa man vislabāk patīk, Jūs rāda kā māti, kuřas laime, eedomājot pasaules viltību

¹⁾ Vēlāk Blaumanis sarakstīja īsu noveli ar tādu nosaukumu, cik noprotams — stipri atkāpdamees no pirmnoda tipu un darbības raksturojumos.

un neģelību, un ka mīļajam zenķam arī ar tām būs darišanas, itin kā ar miglu aplājusees. Es „Peterburgas Avizei“ reiz atdzejoju kādu pantīņu, kas man, tiklīdz es bildīti eeraudzīju, eesāvās prātā. Še viņš ir:

Sodeen mans zēns uzņēmās jaunu lomu,
Gāja uz skolu ar grāmatu somu.
Laidu to prom, pilns nelabu domu:
Manu dārgo puisit, manu saules staru,
Nu tu ar savām veiklajām kājam
Dodees pasaulē no tēva mājām.
Mēs sargājam tevi ar visu varu,
Bet nu tu uzsāksi garu karu
Un cīnītees sīvi
Ar niknako eenaidneeku — dzīvi.
Mācītees agri celtees rītu, parit,
Tūkstoš nevajadzīgu leetu kā vajadzīgu darit.
Mēs melus turejām allaž zem galda,
Nu redzesi, kā tee pasaulē valda.
Mēs mācījam tevi šķīstība, pateešiba —
Bet kas uzvare? Saun pretī neģelība!
Ta tava sirsniņa eezogas, ēdas,
Neuzticība, viltus un bēdas.
Un tā, manu zēn, tevi sit un tu siti,
Līdz kļūsi kā es, kā visi citi . . .

Vaj nav tā, itkā Jūs šo pantīņu domatu? Paskatatees veen tā bildītē. Zenķis gan domā: nu, mammiņ, tu jau nu par velti bažījees, tik traki jau nebūs . . . Bildīte ar teem abeem skuķeem un to zeedošo cerīņu būtu interesantaka, ja ceriņš stāvētu drusku zemak un abi zeedos noskatītos. Tad būtu starp teem trim eekšējs sakars. Tagad katrs stāv par sevi un aplūkotajš neredz, kadēļ tas kociņš tur vajadzīgs. Ļoti labs efekts ir tās gumija koka lapas bildītē, kur Jūs ar brillēm redzama, tikai tur Jūs izskatatees pēc daktera kundzes un no tik gudrām damam man drusku bail. —

Manas audzeknes, paldees Deevam, aug. Somu puika ar smuko vārdu Alfreds Orava nav pee manis. Tēvs (žūpa) nelaidīs. Nu puiku Peterburgā redzeju saslimušu ar skrofuļeem. Ārsti teikuši, ka apnēram pēc 3 gadeem puikam jamirst. Bij ticis greests, — es vairs neuzdrošinājos tagad vest šurp — kam nenāca tad, kad es aicināju.

2. maijā izrādīs Latv. teatrī manu jauno dramu, tad jau laikam tiksimees. Ja es Jūs neredzu — pamājeet, vislabak ar lauru zaru, to es visdrīzak eeraudzīšu.

Vēlreiz leelu paldees par „bildītem“ un sirsnīgas leeldeenas viseem „nobildeteem“ un pašam „bildetajam“ no

Jūsu vecā

Ergļu Brakos,

Pirmās leeldeenās, 1904.

Es februari biju Peterburgā. Ar „Pet. Av.“ stāv tā, tā labi! Es turp vairs ne par ko neeetu! Nejedzīga pilsēta!

Sveicinajums no manas mātes, kuŗa Jūs reiz redzejusi un Jūs atceras“.

Pēc vēstulē minētās teatra izrādes peenāca pastkarte:

„10. maijā, 1904.

Ļoti ceenitā Peņģerota kundze!

Man sirds izsaka leelus pārmēumus, ka es izrādes vakarā pee Jums nepeeģāju un nespeedu Jums pateikdamees rokas. Eseeť tik laipna un uzdodeet man, kur Jūs tagad dzīvojeet: vaj Stopiņos vaj Rīgā. Tiklīdz uz Rīgu braukšu, tad mans pirmais gājeens būs pee Jums. Ja buseet Stopiņos, tad ņemšu biļeti tikai līdz tureenei un paziņošu Jums jau eepreekš deenu, kad tur eeradišos.

Sveicinajumu Jūsu vīram

no Jūsu pateicīgā R. Bl.“

Vēstule un pastkarte ir veenīgee dokumenti, kas man uzglabājušees no Blaumaņa. Pat viņa grāmatas ar autografu (autoru apmaiņa viņa un mana vīra izdevumeem) vēl atrodas Maskavā.

Vēl atmiņā stāv pirmā „Uguni“ izrāde. Drīz pēc tās Bl. atnāca atkal pee mums un stāstīja, ka no „labako aprindu“ madamu puses viņam izsakot pārmēumus par dažeem, itkā peedauzīgeem skateem, galvenais pret to, kuŗā Edgars aiznes Kristīni.

„Bet tur tak nav neka peedauzīga?“ viņš man jautāja.

„Ne, es neka tāda neatrodu.“

„Nu tad es nestrīpošu ta nost?“

„Nekādā ziņā ne, — tas viss ir pilnīgi dabīgi,“ es noteicu.

Vaj luga pēc pirmizrādes palika nestrīpota, nezīnu, jo turpmākās izrādes netiku bijusi.

Īsi pirms manas aizbraukšanas uz Saratovu 1905. g. pavasarī, kur mans vīrs jau kopš pāris mēnešiem atradās, Blaumanis atnāca atvadītees. Mēs tobrīd dzīvojām Dzīrīravu eelā, mājas 4. stāvā. Atskaneja zvans. Es atvēru durvis un — izbijos: Blaumanis, pee durvju stenderes atspēdees, smagi elsoja un tikko izdvesa:

„Laujat man drusku atpūstees, tad apsveicinašos“.

Izskaidrojās, ka leja, sētā, saticis manu dēlu, kuŗam tobrīd bija jau 8 gadi, Bl. uzaicinājis to pa trepem skreetees, kuŗš ātrak uzskreešot augšā.

Es to nosaucu par bērnišķīgu bezprātu.

„Bet es nemaz nezīnāju, ka man tik maz spēka“.

Ši bija beidzamā reize man redzet šo leelo bērnu un daiļo jūtu cilveku un smalko dzīves novērotāju. Trīs gadus vēlāk rima viņa daiļā sirds, aizgāja viņš nebūtībā, bet ne aizmirstībā. Viņa darbi runās par viņu paaudzū paaudzēs.

*

1911. g. vasarā, atbraukusi no Saratovas uz Ķemereem savus nervus uzlabot, atpakaļceļā nevarēju pabraukt garām Koknesei un — Ergļeem. Pee veenas veetas saistījās jaunības atmiņās, otrā — atdusejās tuvs, miļš jaunības draugs.

Saulei gandrīz jau reetot, nometos pee dārgā aizgājušā dusas veetiņas un apbēru to ar sarkanām rozem un baltām lauku krizantemam.

Skaista veetiņa, meeru nesošs klusums, tikai lentas no leelajos kokos uzkārtiem vainageem, lēni plivinājās vakara vēsmiņā. Nevīlot man

eenāca prātā viņa paša, kas te tagad atdusas mūža meerā, pirmā saceretā dzejoļa vēlākā izlaiduma beigu panta vārdi:

„Meers. Nu meera enģeļa baltās rokas
Remdē karstās ilgas, sāpes un mokas...“

Otrā ritā to atkal sveicināju, lai pēc britiņa ardeevotos un dotos atpakaļceļojumā uz tālo dzīves veetu.

Atvadotees no mazās, bet tik daudz sevī slēpjošās kapa kopīnas, asaram lēni pār vaigiem ritot, manas lūpas čuksteja:

„Dusi saldi! . . . Kristīne Tevi sveicina!“

Rīgā, novembrī, 1922.

Blaumaņa kaps.

K. Strāla

Dažas iz atmiņām izrautas peeziemes par Blaumani.

Pirmo reiz sastapos ar Blaumani 1904. gada rudenī, kad pazinām veens otru jau deezgan tuvu caur sarakstišanos. Saulainā peevakarē nonācu Braku pagalmā un brīdi apstājos, vēledamees eeraudzīt kādu no mājeneekeem, lai apvaicatos, vaj Blaumanis mājās. Tas bija parasts laucineeku pagalmš vecu ēku vidū. Dzīvo-

jamā māja — deezgan leela, bet gandrīz bez pamateem, caur ko izskatījās zema un sagrimusi. Neveena neeraudzijis, devos eekšā pa zemām, pelekām durvim un nonācu saimes galā, patumšā un, laikam, bez grīdas. Biju tā aizņemts no domām par tuvo redzešanos, ka pat nenovēroju, kādi cilvēki bija istabā. Man pretim pa-

nācās paveca, korpulenta seeveete, samērā ļoti labi ģērbusees, laipna, kustīga un dzīva. Ta bija Blaumaņa māte. — „Mājas gan,“ viņa atbildeja uz manu vaicājeenu: „nāceet veen te,“ — un atvēra kādas manām krēsļas neapradušām acīm neeceradzītas durvis pa kreisi. — „Rudolf, te tev vēl veens ceemiņš!“ Es pārkāpu pār sleegsni uz mājas otro galu, kur bija daudz gaišaks, un tūdaļ pazinu Blaumaņa seju. Ātri uzcelees, viņš stāvēja istabas vidū mums pretim, nogaidoši korektā džentlmeņa pozā. Es apstājos drusku apjucis. Pēc mūsu sarakstīšanās rezultateem, es mūsu satikšanos biju eedomājees visadi, bet tikai ne ar oficielu pēgaršu. Man likās dabīgi, ka viņam vajadzētu mani pazīt bez preekšā stādīšanās. Istabā bija vēl kāds kungs, kurš arī tagad uzcelās, bet es vēl veenmer ceetu klusu. Pateesi, Blaumanis ātri aptvēra situāciju un viņa seja atplaiksniņas. — „Ā, tas jau mūsu zaldats,“ viņš teica un nāca klāt. „Strāls?“ Mes sasmaidījamees. — „Strāls,“ es apstiprināju, sneegdams roku. Viņš mani apkampa un mēs noskupstījamees. Viņš bija labu teesu garaks par mani, paleelu galvu un rokām, leelās un noteiktās līnijās veidotu seju. „Nesmūks,“ kā viņš pats par sevi mēdza izteiktees, viņš nebija nemaz.

Isā brīdī viss sabeedriski oficialais, ko viņš leetoja pret svešeem, bija pazudis. Blaumanis ļoti ātri peeskapojās otra dvēseles stāvoklim un prasībam. Eepazīstinājis mani ar otru savu veesi Būmani un driz novērojīs, ka ne-esmu leels runatajs, viņš apmeerinājās ar mani tādu, kāds biju, bet tūdaļ arī ņemdam iniciatīvi savās rokās. Negardinadams ar leekeem jautajumeem, viņš deva man atpūtu no garā nāceena un kopā ar Būmani nospēleja uz savām tafelklaveerem četrocīgi man preekšā dažas tehniski veeglas kompozīcijas, pee tam beeži taisīdams kļūdas un kļūdainās veetas turpat atkārtojot no jauna. Starp citu tika spēleti — pašā Būmaņa „Uz kalniņa mēnestiņis“, Šuberta „Pee jūrās“ un kāda poļu himna, jo es nācu no Polijas. Šai himnai bija arī latvisks teksts, vaj nu Blaumaņa tulkots vaj pašā sacerets, no kuŗa, deemžēl, atminos tikai divi rindas:

Maldījamees mēs kā pa nakti baigu:
Debesu valdneeks bij aizklājis savu vaigu.

Viss tas apveenoja lauku mājas klusumu ar kādu dzīvības pilnu un nēpeespeestu gara slidejeenu siltā pasaules plašumā un bija kā radīts pastiprinat jaunus sapņainos veesos pirmās draudzības un pašā jūtas, kuŗu Blaumanis arī bija teešam ceenigs.

Māte tikmēr bija pagādājusi mums launagu, — teju ar peenu, sveestu un medu; labi daudz medus. Vispārīgi Blaumanis kreetni veen mileja saldumus. Ja es ņēmu, pēc viņa domam, par

maz medus, viņš sirdijās. — „Tas tak ir šķandals!“ viņš teica un speeda ņemt vairak. Māte pee galda nepeedalījās.

Šini pat apceemojumā viņš man aprādīja arī Ergļu apkārtni, — muižu, Ogres upi, Kreevu kalnu un pagasta skolu, kur eepazīstināja ar savu brāli Arvidu un ta ģimeni, tāpat ar dzejneeku P. Blau'u. Visā apkārtne viņš bija pratis nostādīt sevi ļoti redzamā veetā un tika stipri respektets. Tikai abi mazee brāļa dēleni, nezin kalab, viņa neeeredzeja, bijās no viņa vaj arī cēla konfliktus, par kuŗeem paši beeži veen dabuja sodu. Še skolā tika runats par visdažadākajām, gan vispārīgām, gan veetejām leetam un, gandrīz leelako teesu, vāciski. Ari ar māti Blaumanis beeži veen mainīja teikumus šajā valodā. Vaj tas notika aiz vēlešanās nezaudet parasto veiklibu šajā valodā, vaj aiz kāda veca paraduma, — man toreiz neeenāca prātā par to apvaicatees. Turpretim pee sava otrā apceemojuma Ergļos, 1905. gada zeemā, es šā paraduma vairs nenoveroju. Tad revolūcija tauta pirmoreiz bij parādījusi, ka viņa nav tikai mīlestības un jūsmošanas ceenigs objekts, bet dabīgs organisms ar breesmīgu varu par saveem locekļeem, satreekdama visu patriarchalo un ar savu nopēetnību padaridama gandrīz neespeejamas pat domas par tādām arīšķībam, kā runāšana svešās mēles. Kādi dogmu pārvērtējumi notika šai laikā Blaumaņa prātā, leecina viņa toreiz rakstītā, bet nepabeigtā drama „Dzīvais ūdens“.

* * *

Ša otra apceemojuma laikā pa Latviju jau siroja soda ekspedīcijas. Lidz Ergleem tās vēl nebija nonākušas, tomēr revolucionārā darbība bija jau izbeigusees pati no sevis. Blaumanis bija stipri norūpejees par daudzeeem saveem draugeem, — še Ergļos sevišķi par Peteri Blau'u, kuŗš bija tiktaju eemaisīts kustībā, ka taisjās no tejeenes uz kādu laiku slepeni nozost. Par sevi Blaumanis arī drusku baiļojās, bet to neizrādīja. Viņš bija ticis revolūcijas laikā eevēlets pagasta teesnešos un taisjees drīzumā uzstātees arī baznicā ar „sprediķi“; tomēr nekas vēl nebija ticis darīts un tadēļ viņš vareja justees daudzmaz drošs un domat vairak pee citeem. Ari vispārīgā tautas nelaime speeda mūs kā slogs. Tomēr viņš nekad man neizteica kādu nožēlošanu par neizdevgio sacelšanos, nedz vēlešanos, kaut nekas nebūtu noticis. Ejot kādu vakaru pa dziļu sneegu no Brakeem uz skolu, viņš starp citu teica:

„Es ilgi, itkā sirds jau visu būtu paredzejusi, šaubījos, pārliku un domāju, vaj peedalitees vaj ne? Nevareja jau ar prātu ticēt, ka mēs kļūsim brīvi. Tomēr grībejās ticēt, kaut neticamam. Pat vēl tagad... es daudzkārt tā sev esmu

jautājis: Bet ja nu visa tauta vēl celtos un eetu, vaj tad tu ar' eetu līdz? Un es sev atbildeju: Eetu.“

Šos pašus vārdus par savu toreizejo pārleecību viņš tika man kādreiz atkārtojis arī vēl vēlāk.

Braku parasto mājas kārtību tas viss tomēr traucēja maz. Te mēs pavadījām laiku, tāpat kā pee pirmā apceemojuma, literatūras pasaulē. Blaumanis nolāsija man preekšā savu nesen uzrakstīto jautro veencēleenu „Pēc pirmā mītiņa“; tāpat arī pirmos cēleenus no drammas „Dzīvais ūdens“. Viņš sacijās rakstot to sistematiski — 80 rindās deenā. Šajās nemeeru un baiļu deenās tomēr viņš bija no sava principa atkāpees un nespēja nolikto rindu skaitu uzrakstīt. Vēlāk, Rigā, viņš to spēja vēl mazāk.

* * *

Reiz sarunā par domājami labako sabeedrisko eekārtu, kur es aizstāveju veenlīdzību un materieli nivelešanu, caur kuŗu veenīgi būtu eespējams izskaust cilveku reebigakās īpašības: pazemošanu, sulainību un peeglaimošanas materieli labumu dēļ, pee kam, laikam, runāju visai sajūsmīgi, — Blaumanis arī tam gandrīz peekrita. Bet tad, padomājis, teica:

„Bet preekš mums tas būtu iznīcīnašanas spreedums. Vaj tu domā, ka šis apmeerinātais mazais zemneeciņš, kur katram sava mājiņa un ģimenite, arī ko lasa? Ja tee veen būtu, tu savus stāstus varetu godīgi sadedzināt.“

* * *

Kādu citu reiz atkal es aizstāveju mazā un leelā veenvērtības principu mūžīgās dzīvas straumē. Viņš atbildeja:

„Man kā rakstneekam šis uzskats tomēr neder. Kā filozofam — ja; kā rakstneekam — ne. Saprotams, ar peespeešanos mēs varam līdzdzīvot un līdzjust arī katrai smilšu apputinātai zāļitei. Tomēr pavisam cits eespāids man ir, kad es redzu, kā ozols cīnas ar vētru, teek nolausts vaj izrauts ar saknem. Dabīgi mūs aizgrābj un satricina tikai kautkas leels un spēcīgs, no ka arī mums pašēem būtu bail.“

* * *

Blaumaņa gars nesās kreetni veen uz pamācībām. Būdams savos literariskos darbos arveen pirmā un galvenā kārtā tīrs mākslineeks un estets, dzīvē viņš visu mūžu palika nelabojams citu kļūdu un trūkumu labotājs. No dabas pilns kaislibu un temperamenta, bet sevi tos stingri saslēdzis noteiktu robežu apjomā, viņš arī citos neko neapkaŗoja ar tādu neatlaidību, kā temperamenta un kaislibu izplūdumus veena vaj otra netikumā veidā. Atsvabinajees no ti-

cības dogmam uz Deevu kā āreju varu, viņš šīs pašas dogmas tikpat kategoriskas atdzīvīnāja savā eekšeenē. Praktiskās dzīves tradīcijas viņā palika līdz beigam veenas un tās pašas. Cilveka organisms, pēc viņa eeskata, bija trausls trauks, kuŗš — sevišķi mākslineekam — pārāk jasargā, lai tajā nerastos plaisas, caur kuŗām nenovēršami izplūstu bezmērķībā arī garīgā enerģija. Visvairāk viņš savos draugos apkaŗoja dzeršanas kaislibu. Te viņš bija gatavs leetot viskrasakos līdzekļus, līdz pat draudeem ar savas draudzības atrašanu un veenaldzību. Ja vārdi izrādījās veltīgi, Blaumanis lūkoja atrast citus līdzekļus, kas būtu asaki par vārdeem, nebaidīdamees slīdet gar liktenigeem dziļumeem. Kāds no viņa citreizejeem jaunajēem draugeem vēl arveen paturā atmiņā gadījumu, kuŗš teem abeem tikko, tikko nav izmaksājis pārāk dārgi. 1905. gada vasarā, dzīvodams kādu laiku Ērgļos un beeži aizraudamees jautro ērgleneešu sabeedribā no garieem dzēreneem, viņš pastāvīgi ticis no Blaumaņa rāts un bārts un zverināts, uzlikt sev laužņus. Viņš arī devis solījumu labotees un ar labako gribu centees to arī pildīt. Bet tad nācis kāds vakars, kur viņš tomēr aizmirsees. — Viņi ik deenas gājuši kopā pastaigates uz ezeru, kur jauneklis peldejees, bet Blaumanis, kā nepeldetājs, uzmanījis tikai, lai draugs neaizpeldetu tālak par zināmu robežu, jo tas viņu breesmīgi beedejot. Arī otrā deenā, pēc notikušā solījuma lauzuma, viņi devušees parastā gājeena. Jauneklis paredzejis vakardeenas dēļ leelu drāzeenu, bet šoreiz nesagaidījis ne vārda, — Blaumanis bijis kluss un vēss, itkā pret svešu. Aiztūretas dusmas un vēlešanās savstarpējo sāpīnašanu novest līdz galejām robežam abos peeaugusi arveen leelaka. Jauneklis apņēmees atreebtees Blaumaņam ar bailem un peespeest viņu laust smago klusešanu. Eegājis ezerā, viņš nolēmis peldēt tik dziļi, kamēr Blaumanis to neizceestu un sauktu viņu atpakaļ. Bet velti. Viņš jau sen bijis nolīkta robežai pāri, — Blaumanis ceetis klusu. Vēl dziļāk un vēl dziļāk, — bet no krasta ne vārda. Ta bijusi breesmīga pusstunda, kamēr viņš ar pēdejeem spēkeem, tikko vairs turedamees uz ūdens, sasneedzis atkal krastu. Blaumanis sēdejis platām acīm, bāls, bez asins pileena seja, bet salts un ceets kā agrak. Viss norisīnājees šausmīgā klusumā. Jaunais cilveks pēc tam staigājis veselu nedeļu gandrīz slīms, dažubrīd nožēlodams, ka nav pateesi noslicis.

* * *

Līdzīgu ultimativu sadursmi ar Blaumani nācās reiz peedzīvot arī šo rindiņu rakstītājam, — kaut gan aiz pavisam citeem eemesleem. Reiz „Rīta Blāzmā“, kur arī es darbojos redakcijā,

vēlākais Puleera padēls bija nodrukajis par Blaumani asu pamfletisku dzejoli. Otrā deenā es tiku izsaukts redakcijas preekšnamā un, izgājis, atradu tur Blaumani, kurš man tūdaļ uzbruka ar karsteem pārmetumeem. Es atbildeju, ka dzejols eespeests bez manas līdzziņas. Viņš atteica, ka tas man bijis jazin un katrā ziņā janoverš. Es atbildeju, ka mana loma te nav tik noteicoša. Vārds pa vārdam, — mēs abi eekvēlojāmees arveen vairak. — „Tad vaj nu tev, vaj Vulfam no redakcijas jaee!“ viņš teica. Es atbildeju, ka tomēr to nedarišu. Savstarpejee dzēleeni kļuva arveen nīknaki. Itkā abus būtu pārņēmis kāds reibums. — „Tad . . . tad es pee tevis vairs neatstāju tos četrdesmit rubļus, ko tu man esi parādā; dod viņus šurp!“ — „Oho,“ es teicu: „tu mani tādā ceļā speedisi? Tad zini, es tev viņus nekad neatdošu.“ Mēs bijām itkā norunājuši sacenstees zemiskumā, lai tikai šo neprātīgo scenu padarītu veens otram un paši sev jo sāpīgaku. Par laimi, nāca kāds no drukatavas strādneekem, Blaumanis pirmais atjēdzās un aizskreja, nepadevis rokas. Otrā deenā mēs atkal salabām: es izskaidroju, ka nebūt nedomāju savu parādu noleegt, bet esmu

tā izteees tikai talab, lai viņu asak sāpinatu; viņš to saprata, un viss bija atkal labi.

* * *

Pret savai sirdij attālak stāvošēem Blaumanis veenmēr bija ļoti korekts un nosvērts, iznesīgs. Viņš vēlejas, kaut arī visi jaunee rakstneeki kļūtu reiz „sabeedribas spējīgi“. Bet tādus šis no viseem zinot patlaban tikai divus: Poruku un Būmani, kas katrā zalonā varot droši uzstātees. Vispārīgi, par visu latveešu jaunatni runajot, viņš teica, ka vispirmā kārtā tai esot nepeeceesami vajadzīgs eemācitees — dejoj un labas maneeres. Pārejas īpašības — gara cilde-nība, ideālas teeksmes, griba uz izglītību — ar tām viņa esot jau pilnā mērā apbalvota no pašas dabas.

* * *

Cik žēl, ka Blaumanim nebij lemts redzet peepildamees viņa pēdejo vēlešanos — atvērt durvis, izeet ceemā „pee kaimiņeem“ uz Vakar-eiropu. Nebija viņam lemts peedzīvot arī to laiku, kad šis durvis atvēra citi — ta pati viņa deevinatā jaunība, ar eeročēem rokā eesveez-dama Latvijas vārda sauceenu pasaulē.

SATURS.

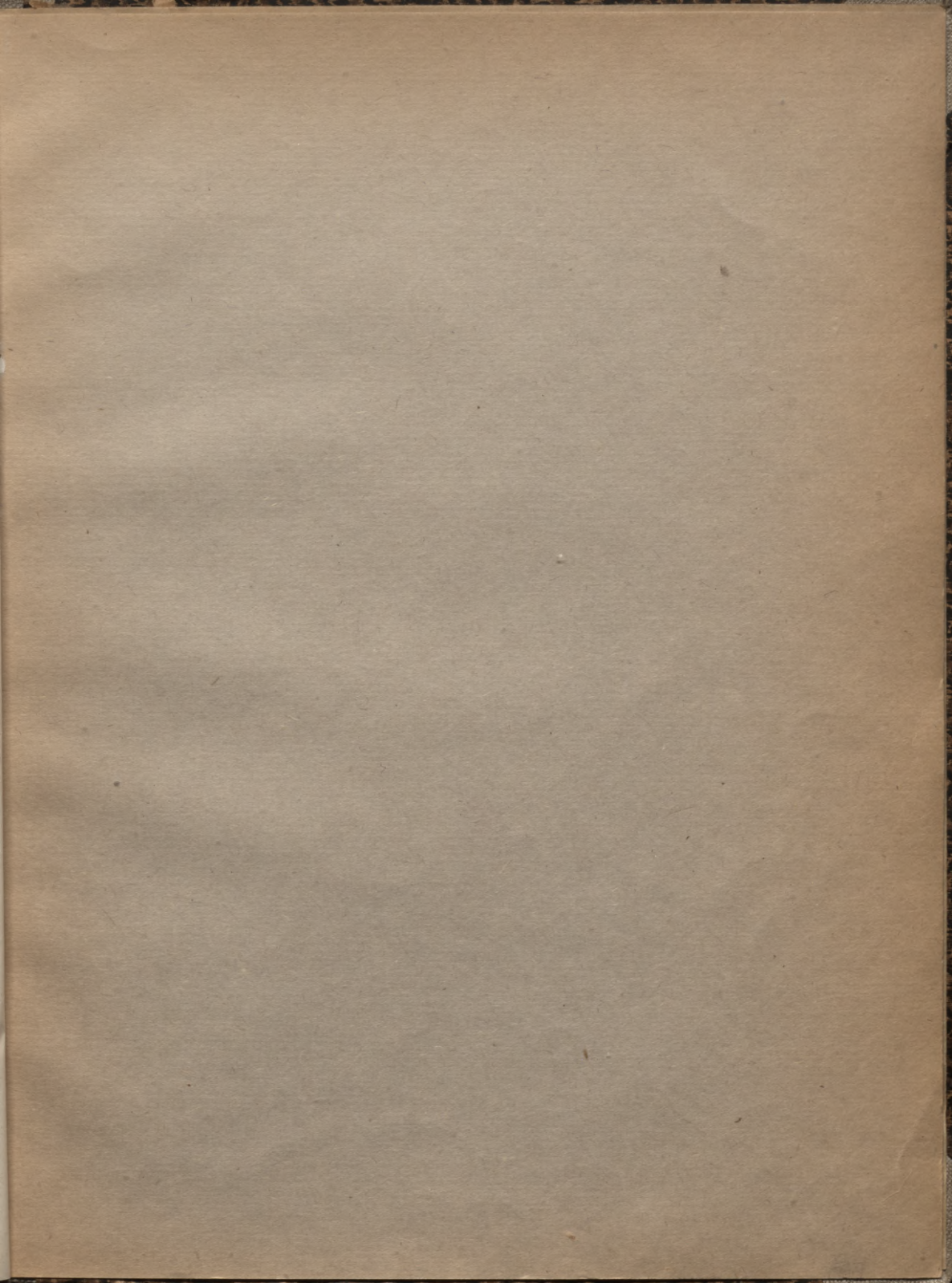
	Lapp.
Rudolfs Blaumanis (eevadam) — Petera Ērmaņa	3
Atmiņas par Rudolfu Blaumani — J. Akuratera	6
Atmiņu zīmejums par Rudolfu Blaumani — A. Austriņa	13
Kā vecais Poreets Blaumani precībās veda — P. Blau'a	20
Rudolfs Blaumanis kā akteeris — P. Blau'a	23
Divi mirkļi atmiņās par Rud. Blaumani — A. Breeža	24
Atmiņas par Blaumani — Annas Brigader	25
Atmiņu drumsļas — J. Grestes	30
Par Rudolfu Blaumani — Karļa Kraujiņa	38
Kad rozes zeed — P. Līča	50
Atmiņas par Rudolfu Blaumani — Ligoņņu Jekaba	53
Manas atmiņas par Rud. Blaumani — M. Svīles-Peņģerot	55
Dažas iz atmiņām izrautas pēzīmes par Blaumani — Karļa Štrāla	61

A t t ē l i :

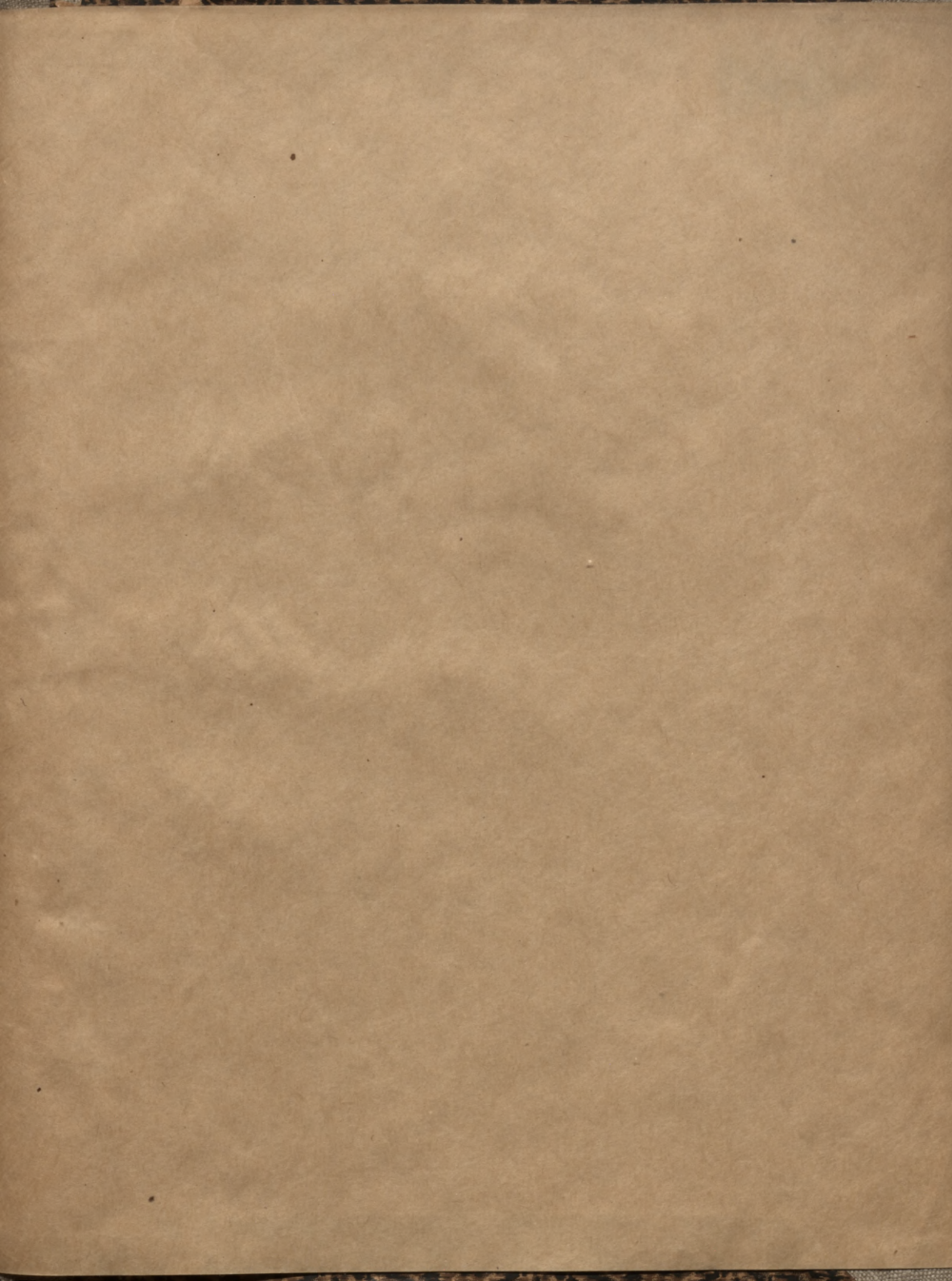
1) Blaumaņa tēls marmarā — T. Zaļkalna	1
2) Rudolfs Blaumanis — Gleznojis J. Rozentals	3
3) Rudolfs Blaumanis — S. Vidberga zīmejums	15
4) R. Blaumanis — R. Tillberga zīmejums	21
5) R. Blaumanis — S. Vidberga otrs zīmejums	24
6) Ergļu pagastskola	29
7) Rudolfs Blaumanis J. Rozentala darbnīcā	32
8) Takaharju sanatorija	35
9) Rudolfs Blaumanis 1906. gadā	38
10) Ergļu baznīca	45
11) Rudolfa Blaumaņa māte	51
12) R. Blaumanis 1884. gadā	55
13) Blaumaņa kaps	61
14) Plakete — B. Dzeņa	64

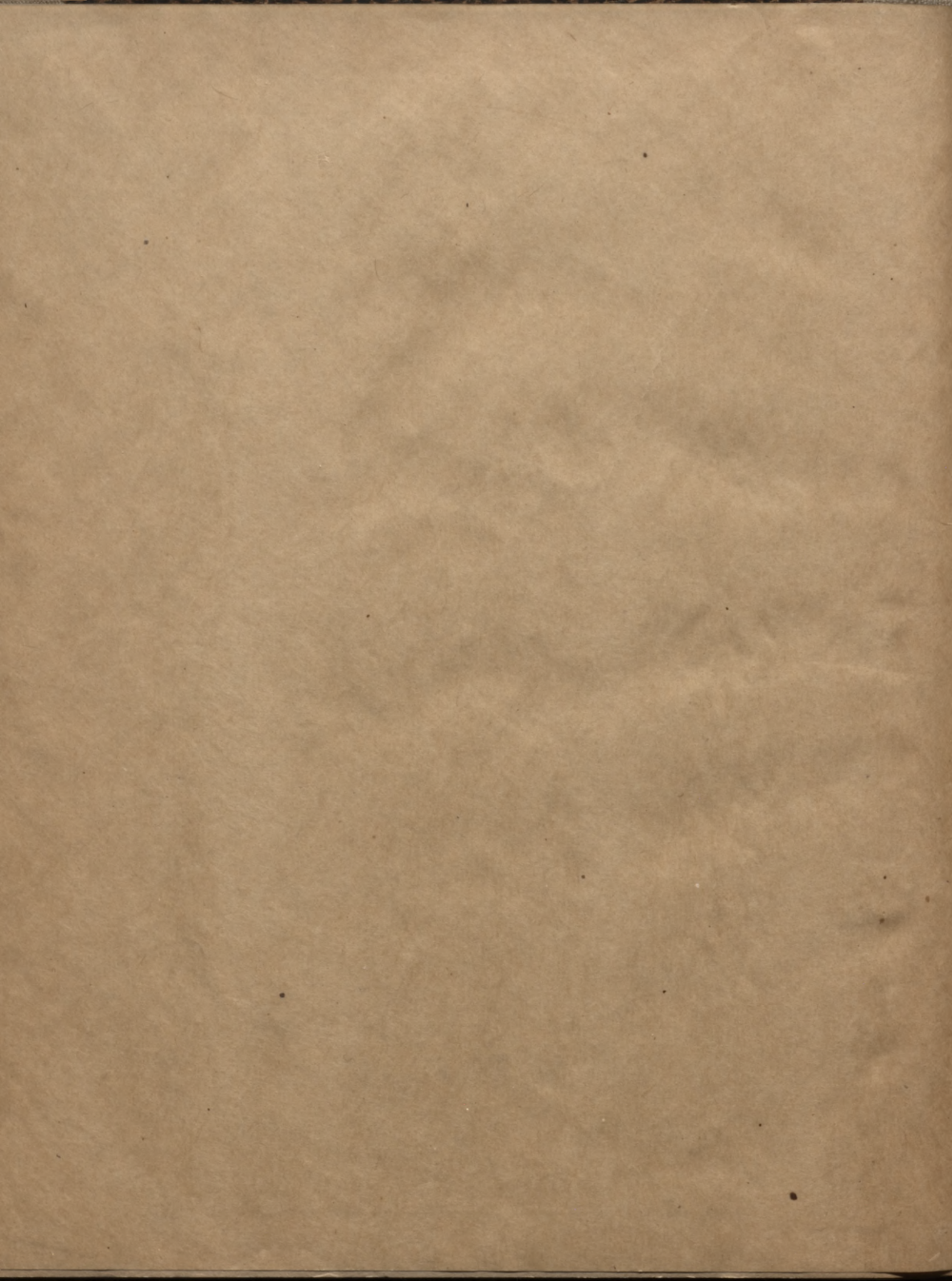

LA 6699

28. APR. 1923

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0302015396